

Boda György

Maradunk a periférián, vagy felzárkózunk? ¹

A magyar növekedés szűk keresztmetszeteiről

TM 62.sz. műhelytanulmány

BCE VÁLLALATGAZDASÁGTAN INTÉZET
VERSENYKÉPESSÉG KUTATÓ KÖZPONT

¹ A műhelytanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektje, *A nemzetközi gazdasági folyamatok és a hazai üzleti szféra versenyképessége* címet viselő alprojektjének kutatási tevékenysége eredményeként készült.

Jelen műhelytanulmány a *Versenyképesség és a gazdaságpolitika* c. műhelyben készült.

Műhelyvezető: Boda György

A tanulmány szakmai tartalma a forrás megjelölésével és a hivatkozási szokások betartásával felhasználható és hivatkozható.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1. Helyreállítási periódusok és modernizálás a GDP növekedése alapján.....	5
1.1. Helyreállítás vagy modernizálás Magyarországon	5
1.2. A helyreállítás és a modernizálódás helyzete a volt rendszerváltó országokban	10
1.3. GDP növekedési ütem variánsok Magyarországon 2020-ig.....	15
2. A GDP termelő és foglalkoztatási képesség a vállalatméret és a gazdasági fejlettség függvényében	19
3. A magyar GDP növekedésnek felgyorsítási lehetőségei.....	26
3.1. A nettó vállalatszám várható változása stacioner növekedés esetén.....	27
3.2. A termelékenység változás kezelése stacioner növekedés esetén.....	29
3.3. A foglalkoztatás és a GDP várható növekedése stacioner növekedés esetén	32
3.4. A stacionertől eltérő növekedési pályák	33
3.4.1. A feldolgozóipari variáns	33
3.4.2. A gazdasági szolgáltatások variáns	37
3.5. A három változat összehasonlítása.....	41
3.6. Az ágazati fejlődés nemzetközi elemzése.....	45
4. A GDP növekedési variánsok és a vállalatfejlődési feltevések szerinti növekedési variánsok összekapcsolása.....	49
5. További szűk keresztmetszetek a termelési tényezők oldaláról	53
5.1. A növekedés eszköz/tőke szükségletét kifejező termelési függvény.....	54
5.2. A szűk keresztmetszetek elemzése a termelési függvény alapján.....	59
5.3. A létszám és a kompetencia mint szűk keresztmetszet	60
5.4. A vállalati és a humán tőke illeszkedéséről	64
6. Gazdaságpolitikai lépések	67
6.1. Elemzésem legfontosabb gazdaságpolitikai tanulságai	67
6.2. A növekedés felgyorsításáról	68
6.3. A támogatandók köre	69
6.4. Az Európai Unió szerepéről.....	70
7. Források, hivatkozások	72
8. Függelék	75

Bevezetés

Meggyőződésem, hogy a GDP növekedésének felgyorsítása nélkül mindennapjaink problémái nem oldhatók meg.² Ezt azonban ígérekkel, óhajokkal nem lehet elérni. A növekedés csak akkor gyorsul, ha a gazdaságpolitika kutatásának középpontjába a **reálgazdasági folyamatokat** helyezzük. Tanulmányomban azt kutatom, hogy egy eredményes gazdaságpolitika kialakításakor a feladat megvalósítása érdekében milyen reálgazdasági változások, változtatások jöhetnek szóba. Ezt alapvetően két reálkategória elemzésén keresztül szeretném láttatni. Ezek

1. a GDP növekedése, illetve
2. a foglalkoztatás színvonala.

A tanulmányban következtetéseimet igyekeztem mérésekkel megalapozni. Nagy veszélyeket hordoz magában, ha az ország sorsát meghatározó kérdésekről a döntéseket ezek nélkül hozzák meg. Kifejezetten a **logikai és kvantitatív megalapozás egységére** törekedtem. Csak kvantitatív adatokkal dolgozni helytelen, mert az adatok önmagukban hallgatnak az érdemi tartalomról, de nézeteim szerint csak azok a logikai következtetések megbízhatóak, melyek megállják a kvantitatív kontrolok próbáját. Ez persze a tömör megfogalmazások mellett sok ábrát és táblázatot jelent. Nem mindenki szereti ezeket. Ezért a gondolatmenetet igyekeztem úgy összeállítani, hogy az a táblázatok és ábrák nélkül is megállja a helyét. Például számos adatot a függelékben mutatok be. A kevésbé fontos, technikaibb szövegrészeket kisebb betűmérettel jelzem. Ugyanakkor a gondolatok kvantitatív alátámasztásában következetesnek szeretnék maradni. Ezzel szeretnék küzdeni szeretnék néhány végiggondolatlan közhely ellen és ebben a kvantitatív tények komoly szövetségést jelentenek.

Egy 1 éves kutatási program keretében nem vállalhattam fel, hogy a gazdaságpolitika minden kérdéséhez hozzászólok. Kérem az olvasót, ne várjon ettől a tanulmánytól olyan teljeskörűséget, amely lefedi egy megfelelő gazdaságpolitika minden területét. Csupán néhány lényegi elemre, néhány alapvető szemléleti változásra szeretnék koncentrálni. Ugyanakkor meggyőződésem, hogy a vizsgált kérdések egy hatékony gazdaságpolitika kialakításánál megkerülhetetlenek és remélem, emiatt hasznosak. Mindenesetre alfejezet végén felsoroltam azokat a kutatási kérdéseket, amelyeket a jövőben további vizsgálatra javaslok.

Maga a kutatás egy munkacsoport eredménye. A kutatás során több kutató több tanulmánnyal vizsgálta meg a kiválasztott kérdéseket. Ezek elolvasását javaslom azoknak a szakembereknek, akik a tanulmányomban feldolgozott kérdések mögé szeretnének látni³.

Végezetül szeretnék köszönetet mondani a Budapesti Corvinus Egyetem TÁMOP projektjének, hogy lehetővé tette ezt a kutatást. Bízom benne, hogy más keretek között a jövőben folytathatjuk a kutatást és akkor mindazon kérdésekre is kitérhetünk, amelyekre jelenleg nem jutott energia.

² Ismerjük azokat a kritikákat, melyek a GDP mérések hiányosságaival foglalkoznak (lásd Stiglitz, J. E. - Sen, A. - Fitoussi, J.P., IEP [2009] jelentését). Ugyanakkor véleményem szerint ezek a kritikák nem tudták megingatni a GDP mérések fontosságát. Legfeljebb megtanítottak arra, hogy ezeket a méréseket hogyan kell használni.

³ A szóban forgó tanulmányok:

Révész Tamás: A magyar gazdaság szerkezeti átalakulásának lehetséges változatai

Hüttl Antónia: Termelékenység a magyar gazdaságban

Ádler Judit: A foglalkoztatás szerkezeti keretei

Ádler Judit és Stocker Miklós: Kompetencia alapú, output orientált oktatás az ideális foglalkoztathatóság érdekében

Kállay László és Michalkovné Szakács Katalin: KKV versenyképesség

1. Helyreállítási periódusok és modernizálás a GDP növekedése alapján

1.1. Helyreállítás vagy modernizálás Magyarországon

Ennek kifejtéséhez szükségem lesz Jánossy Ferenc trendvonal fogalmaira,⁴ melyek nélkül a kérdés nem értelmezhető. Mivel Jánossy Ferenc tudományos eredményeit nem mindenki ismeri, ezért a helyreállítási periódus fogalmát tömören összefoglalom. Mivel ez a blokk nem szerves része a tanulmánynak, beugratva és apró betűkkel közlöm.

Mi is az a helyreállítási periódus?

Jánossy megközelítését értelmezve: a gazdaság hosszú távú növekedését leíró trendeknek három jellemző szakaszát különböztethetjük meg. Ezek a **normál fejlődési periódus**, a **hanyatlási periódus** és a **helyreállítási periódus**. Nézzük, hogyan írt ő erről!

„Ha a háborúban közvetlenül részt vevő valamely ország termelésének időbeli alakulását oly módon ábrázoljuk, hogy az ordinátán a termelés volumenét logaritmikus léptékben tüntetjük fel, akkor a helyreállítási periódusok jellegzetes folyamatáról a 1. ábrán látható sematikus rajzot kapjuk.”⁵

Ábránkon az **AF** egyenes a termelésnek hosszú távra érvényes, zavartalan növekedési ütemét fejezi ki. Ezt az egyenest a továbbiakban a gazdasági fejlődés trendvonalának vagy röviden 'trendvonal'-nak nevezzük.”⁶

Normál fejlődési periódusnak tekintjük azt a fejlődési szakaszt, amikor az adott gazdaság hosszú távon közel azonos fejlődési ütemmel (meredekséggel) nő (1. ábra **AB**, illetve **EF** szakaszai). A normál fejlődési szakaszban a gazdaság növekedésének ütemét (a függvény meredekségét) a termelési tényezők normál fejlődése határozza meg. Gyorsulás, vagy lassulás csak akkor következhet be, ha a termelési tényezők normál fejlődését egy nagy hatású esemény – pl. egy háború, vagy egy nagy válság - megváltoztatja.

„Ha a gazdasági fejlődés a háború kitöréséig zavartalan volt, a termelés tényleges alakulása a háborút megelőző időszakban valóban egybeesik a trendvonallal; ezt az **AB** szakasz jelzi. A háború kezdete (**B** pont) után a termelés további alakulása a háborús fejleményektől függ; a háború végén vagy röviddel utána azonban a termelés – nemcsak a legyőzött, hanem a győztes országban is – egy mélypontra (**C** pont) esik vissza. Minthogy ezt a visszaesési folyamatot egyrészt semmiféle általános érvényű törvényszerűség sem határozza meg, másrészt pedig további vizsgálataink szempontjából kizárólag ennek eredménye – vagyis csak maga a **C** mélypont – érdekes, a termelés **B**-től **C**-ig terjedő csökkenő szakaszát csak egy önkényesen behúzott (szaggatott) összekötő vonallal jelezzük.”⁷ A trendre ebben a szakaszban a negatív meredekség jellemző. Tipikusan ilyen események a háborúk (amikor a termelési tényezők pusztulnak, volumenük drasztikusan lecsökken), vagy pl. a 2008-ban kibontakozó hitelválság.⁸ Ez maga a **hanyatlási periódus**.

Az újra indulás után, a **helyreállítási periódusban** a növekedés rendkívül gyors, sokkal gyorsabb, mint a megzavarás előtt volt (1. számú ábra **CE** szakasz).

„A helyreállítási periódus a **C** pontban kezdődik. Ettől az időponttól kezdve a termelés töretlenül nő, és néhány év alatt eléri a háború előtti szintet (a **D** pontot). A helyreállítási periódus azonban – és éppen ez a felismerés minden további következtetésünk lényege – ebben az időpontban még nem fejeződik be, mert a termelés rohamos növekedése ezen a ponton túl is folytatódik, mégpedig majdnem változatlan ütemben egészen az **E** pontig, vagyis addig, amíg el nem éri a gazdasági fejlődés trendvonalát. A növekedés üteme csak ekkor fékeződik le és esik

⁴ Jánossy nézeteit sokan vitatják, de a vita főleg a trendvonal fogalmak mögötti magyarázatra vonatkozik és nem magukra trendvonal fogalmakra.

⁵ Itt az idézet szándékosan nem teljesen precíz. A meghivatkozott ábra sorszáma Jánossy alapművében az 1. ábra. – BGy.

⁶ Jánossy (1975), 24 old.

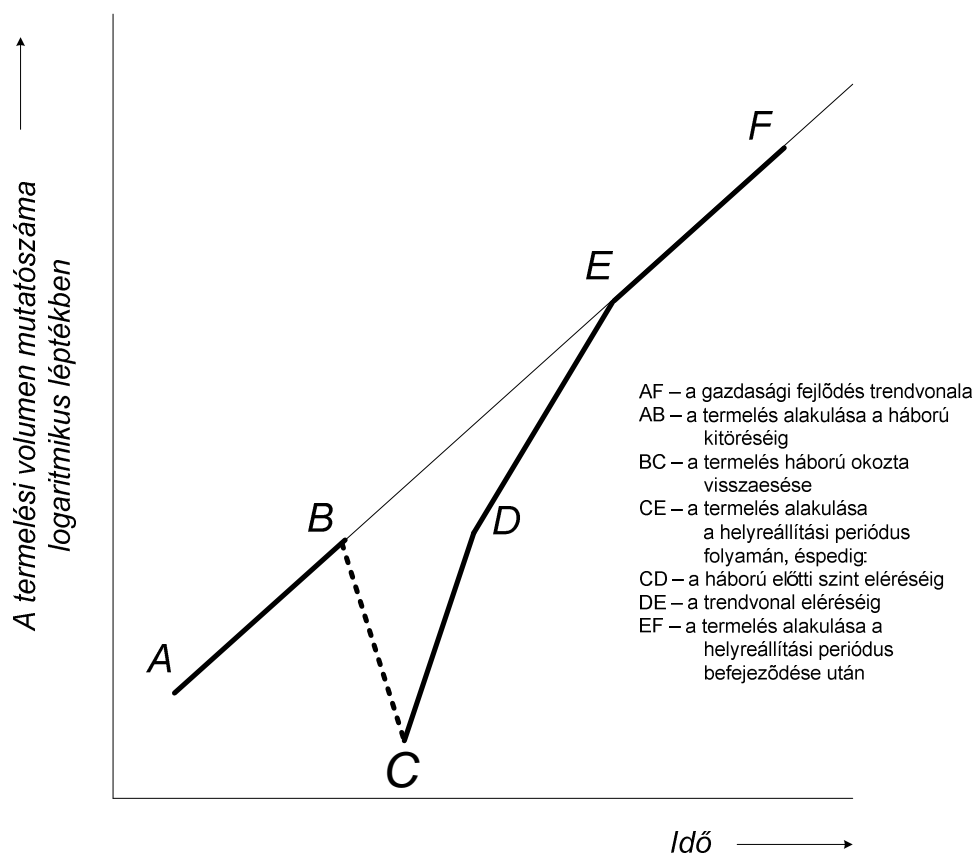
⁷ Jánossy (1975), 25. old.

⁸ Az 1929-ben kibontakozó gazdasági világválságot Jánossy egy ilyen külső megrázkódtatásként elemzi. (Jánossy, 1975).

vissza – többé kevésbé hirtelen módon – a normális mértékre: a gazdasági fejlődés törvényszerűségei által megszabott, hosszú távra érvényesülő, jellegzetes ütemre.

1.számú ábra

Jánossy trendvonal modellje

Forrás: Jánossy, A gazdasági fejlődés trendvonaláról, 1975, 24. oldal)

Ezt az időpontot követően a termelés növekedése ismét a trendvonalon halad (lásd **EF** szakaszt). A helyreállítási periódus tehát sokkal később fejeződik be, mint azt gyakran tévesen feltételezik; vagyis nem a **D** pontban ér véget, amikor a termelés ismét eléri a háború előtti szintet, hanem csak az **E** pontban, vagyis akkor, amikor a termelés volumene újból megfelel a gazdasági fejlődés trendvonalának. {...}⁹

A helyreállítási periódusok jellegzetes lefolyásából még egy további fontos következtetés adódik, amely a trendvonal meghatározásánál nem hagyható figyelmen kívül. Ha ugyanis bizonyítottan fogadjuk el azt a megállapítást, hogy a termelés volumene (vagy a gazdasági fejlődés bármely más mutatószámának értéke) a háborút vagy valamely más jellegű megzavarást – pl. minden egyes gazdasági válságot – követően előbb vagy utóbb eléri azt a szintet, amely ugyanezen időpontig zavartalan fejlődés esetén elérhető lett volna, akkor ebből közvetlenül adódik, hogy **a gazdasági fejlődés trendvonala** minden egyes diagramon a tényadatok alapján felvett termelési görbék burkoló vonalaként határozandó meg. A trendvonalat tehát nem szabad a termelés átlagos növekedését kifejező görbeként berajzolnunk, vagyis nem határozhatjuk meg a termelés mindenkor maximális és minimális volumenei között haladó vonalként, hanem csakis olyan görbét fogadhatunk el trendvonalnak, amely a termelési görbe maximumpontjait köti össze egymással, és ennek megfelelően áthidalja a termelés – különféle zavarok által előidézt – átmeneti visszaeséseit: vagyis oly módon folytatódik, mintha a zavar egyáltalán be se következett volna. A gazdasági fejlődés trendvonala kizárólag teljesen zavartalan fejlődési időszakban esik egybe a termelés tényleges növekedését kifejező görbével.”¹⁰

⁹ Ez a jelölés arra utal, hogy itt egy adott szövegrészt kihagytunk.

¹⁰ Jánossy (1975), 27-28. old.

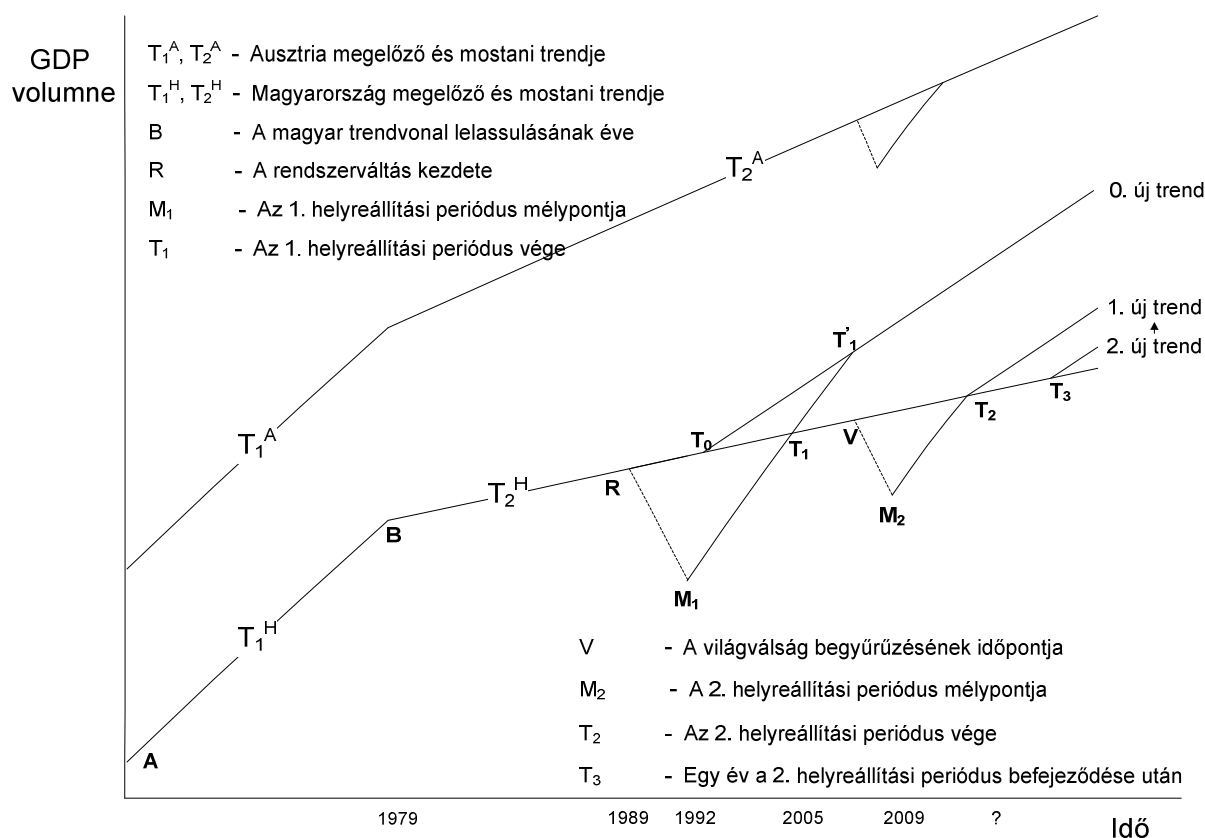
Miután a válságot generáló ok elmúlt, a gazdaság gyorsított ütemben állítja helyre a korábbi termelést és újra növekedési pályára áll. Fontos, hogy ez a sokkal gyorsabb ütem nem csak addig tart, amíg a gazdaság eléri a megzavarás előtti szintet (1. számú ábra **D** pont), hanem addig, amíg el nem éri azt a szintet, amire a megzavarás nélkül, a korábbi normál ütemmel jutott volna el (1. számú ábra **E** pont). Ekkor azonban a gyors helyreállítási ütem rendszerint lelassul arra a normál ütemre, amivel a gazdaság a megzavarás előtt nőtt. A helyreállítási periódusok ezen jelenségét Jánossy Ferenc írta le több fejlett gazdaság, így az NSZK ipari termelésének példáján.

Az ipari termelés Németországban a háborút megelőzően 3-4,5 %-os ütemmel fejlődött. A háború a gazdaságot szétverte. Az ütem nullára csökkent, majd még mélyebbre zuhant. A háború után az ország összeszedte magát és a Marshall tervvel hihetetlen gyorsasággal, több számjegyű ütemekkel 1950-ig helyreállította a korábbi ipari termelését. Ekkor ez a gyors növekedés azonban még nem állt le, hanem folytatódott 1960-ig. 1960 körül ért el a növekedés arra a szintre, amire akkor jutott volna el, ha nem lett volna háború és a gazdaság mindvégig 3-4,5 százalékkal fejlődött volna. Innentől az ipari termelés egy hosszabb perióduson keresztül a helyreállítási periódus üteménél alacsonyabb, 5 százalékos ütemmel fejlődött tovább.¹¹

Milyen helyreállítási periódusokról voltak, illetve lesznek Magyarországon 1989-et követően (2. számú ábra)?

2.számú ábra

A reál GDP növekedésének magyar trendvonal modellje

A magyar gazdaság a 1980-as évtizedig igen magas, közel 6 százalékos ütemmel nőtt, ami döntően az extenzív iparosításnak volt köszönhető. Ekkor azonban ennek kimerültek a lehetőségei és a növekedési ütem Magyarországon átlagosan 1,5 %-ra esett vissza. Ekkor már csak az intenzív növekedésre volt

¹¹ Jánossy (1975), 97. oldal.

lehetőség, amivel az ország nem tudott élni. Társadalmi és gazdasági berendezkedése ezt nem tette lehetővé.¹²

Az extenzív-intenzív váltás néhány évvel korábban minden fejlett országban megtörtént, az ütem szinte mindenütt lelassult, de jóval magasabb maradt, mint a magyar. Ausztriában pl. a közel 5%-os növekedés 2,3%-ra lassult. Nyilvánvaló, hogy a magyar ütem – a Közép-kelet Európai periféria más országainak ütemeihez hasonlóan – a marginalizálódás üteme. Egy ilyen alacsony ütem nem teszi lehetővé a társadalmi problémák megoldását, különösen akkor, amikor a fejlett országok tartósan akár 1%-kal gyorsabban nőnek.

Ezek és más okok rendszerváltáshoz vezettek. Ez egy nagy sokk volt az ország gazdaságának. A 2. ábra RM szakasza jól mutatja, hogy a magyar gazdaság a 1988-92 időszakban egy **hanyatlási periódusba** került. Ennek egyik oka a keleti piacok elvesztése volt. A sokk eredményeként az ütem csökkenőbe ment át, majd 1995-ig stagnált. Ekkorra teremtdtek meg a növekedés újbóli feltételei (többek között a magyar gazdaság új piacokra tett szert) és innen a magyar reál GDP 4-5 %-os ütemben kezdett nőni, ami több mint kétszerese volt a korábbi másfél százaléknak. Vagyis a magyar gazdaság helyreállítási periódusba került.¹³

Egy ország gazdasági növekedésében ez az a pont, ahol mindig el kell gondolkodni azon, hogy mennyiben beszélhetünk helyreállításról, illetve mennyiben modernizálódásról. A válságnak sok oka lehet. A külső megrázkódtatások gyakran csak helyreállítási periódusokhoz vezetnek, de ha a megrázkódtatások okai nem csak külsők, hanem azok súlyos belső elmaradottsággal is párosulnak, akkor a helyreállítás gyakran jár együtt a modernizálással is. A válság megoldódása mind a kettőt igényli és ezért mind a kettőt kiválthatja. Ez azonban nem feltétlen törvényszerűség. Lehet, hogy csak helyreállítás lesz modernizálás nélkül, vagy **a helyreállítás csak részleges modernizálással fog kibontakozni.**

Fontos látni, hogy az 1995 utáni 4-5%-os ütem 2005 után lassulni kezdett (2 ábra TV szakasz).¹⁴ Ez ekkor még nem a pénzügyi világválság hatása. Az ütem megtorpanását az okozta, hogy véget ért a 1988-1995-ös hanyatlási periódust követő helyreállítási periódus. Miután a gazdaság elérte a megzavarás előtti trendnek megfelelő szintet, visszaállt a trend szerinti 1,5%-os ütemre. A gazdaság növekedése, akárcsak az NSZK növekedése, „beleütközött a trendvonalba” (Jánossy 1975). Vagyis a gazdasági növekedést lebénította valamely, a termelési tényezők normál fejlődéséből adódó szűk keresztmetszet.

Bizonyítottnak tekinthető, hogy az 2. ábra szerinti B-R-M₁-T₁-V időszakban a magyar gazdaságban nem történt olyan esemény, amely a magyar gazdaság hosszú távú növekedését leíró T₂^H normál növekedési trendvonal meredekségét megnövelte volna, azaz a gazdaság fejlődésének hosszú távú ütemét meggyorsította volna. Hiszen ha ez megtörtént volna, akkor a töréspontnak valahol az R-T₁ szakaszon kellett volna lennie és ekkor T₂^H trendvonal a T₀ pontban felfelé tört volna és ekkor a helyreállítási periódus – az M₁-T₁ szakasz - a T₁ pontban zárult volna le. Azonban a mért és számított adatok ezt a scenáriót nem támasztják alá. Az 1988-95 időszakot (R-M₁ szakasz) követő helyreállítási periódusnak (M₁-T₁) a T₁ pontban van vége és ezt egy - ugyan a hitelpiaci válság bekövetkezése miatt rövid – de a T₂^H trendvonal 1,5%-os meredekségének megfelelő periódus követte.

¹² Az intenzív növekedés kudarcairól lásd Bekker Zsuzsa tanulmányát (1995).

¹³ Ennek volt egyik nagyon fontos állomása a Bokros csomag.

¹⁴ 2005 után a reál növekedési ütemek a következők voltak: 2006-ban 4,1 %, 2007-ben 1,0 %, majd 2008-ban 0,4 %.

Ezen trendvonal modell nélkül aligha tudunk különbséget tenni Magyarország rövid távú és hosszú távú növekedési ütemei között. A rövid távú növekedési ütemek, a hanyatlás csökkenő ütemei, vagy a helyreállítási periódus gyors ütemei többnyire változatlan hosszú távú normál ütemet állítanak helyre. **Az alacsonyabb, másfél százalékos növekedési ütemre való visszaállítás komor figyelmeztető jel. Arra utal, hogy a vizsgált időszakban csak a helyreállítási periódus volt teljes. A modernizálásnak is számos jele van, hisz nem a régi világ épült fel újra, de mély, a gazdasági növekedést felgyorsító modernizálásra nem került sor.**

2008 szeptemberétől kezdődően a pénzügyi világválság újra megzavarta az ország növekedését. Ennek hatására az ütem újra csökkent. Ez az újabb megzavarás minden bizonnyal egy újabb helyreállítási periódust tesz szükségessé. Nagy kérdés, hogy mikor lesz újabb trendvonal törés, remélhetőleg felfelé. Melyik trendvonal mentén fejlődik tovább a magyar gazdaság; egy korábban kibontakozó 1. számú új trend szerint, vagy a későbbi 2. számú új trend szerint? Az egymással párhuzamos új trendvonalak jelzik, hogy jelenleg még nem tudni, mikor következik be a pozitív irányú trendvonal törés. Ehhez nyilván egyszerre kellene érvényesíteni a rendszerváltás adta összes modernizálási lehetőséget. Ekkor lenne lehetőség a felzárkózásra, a perifériára szorulás elkerülésére, az EU-ba való hatékony beintegrálódásra, a balkanizálódás elkerülésére. A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a trendvonal pozitív irányú megtörése nem rövid távú, hanem korszakos feladat.¹⁵

Tovább kutatandó kérdések:

1. A magyar GDP adatsorok és a növekedési modellek trendjei
2. A potenciális növekedés fogalma
3. A magyar GDP adatsorok a magyar potenciális növekedés függvényében
4. A potenciális növekedés kormányzati felhasználása Magyarországon
5. A GDP növekedéssel való politikai visszaélések leleplezése
6. A Stiglitz – Sen – Fitoussi féle GDP kontrol aktualizálása Magyarországra (csak az a GDP növekedés hasznos, amely a GDP-t előállító termelési tényezők fenntartható és bővített újratermelése mellett jön létre).
7. GDP növekedési kitekintések 2020 után

¹⁵ Ezzel kapcsolatban lásd Deák Ágnes elemzését: „A magyar történetírás általában az 1848-as törvények meghatározó szerepét hangsúlyozza, bár nem tagadja az egységes birodalmi piac előnyeit sem. Ezzel szemben az Egyesült Államokban élő gazdaságtörténészek elemzései azt mutatják, hogy az ív alapvetően nem változott 1848 előtt és után, de 1850 előtt és után sem, s a magyar és a monarchiabeli gazdasági változások sokkal inkább a gazdasági ciklusok hatását viselték magukon, mintsem az új gazdaságpolitikáét. (...) a dualizmus korának gazdasági növekedése és látványos gazdasági sikerei Magyarországon az ebben az időszakban lezajlott változások alapjaira épülnek majd.” (Magyarország története, 15. kötet (Deák Ágnes: Polgári átalakulás és neoabszolutizmus, 1849-1867), 26-33. old.

1.2.A helyreállítás és a modernizálódás helyzete a volt rendszerváltó országokban¹⁶

Nem könnyű a magyar GDP növekedést nemzetközi összehasonlításban elemezni. A nemzeti statisztikai hivatalok a könnyebben elérhető GDP idősorokat többnyire csak 2000-ig, vagy a rendszerváltás időpontjáig dolgozták ki visszamenően. A Világ Bank adatszolgáltatása alapján azonban sikerült megbízható adatokat kapnunk az egyes rendszerváltó országok rendszerváltás előtti múltjáról is, sőt a Világbank szakemberei néhány újonnan létrejött ország idősorait is kidolgozták visszafelé, mint Csehországot, Szlovákiát, Szerbiát, Szlovéniát, Horvátországot és Ukrajnát. Ezeket az idősorokat láthatjuk a 3. számú ábrán egyelőre csak 2009-ig.¹⁷ Ezen idősorok 2009 utáni továbbvezetését a kutatásunk keretei nem tették lehetővé. Ennek ellenére nagyon hasznosan gazdagítják az előző alfejezet magyar idősorainak elemzését. A Jánossy modell alapján három karakterisztikus országcsoporthat azonosíthattunk.

Az első csoportba tartozó országok az úgy nevezett **gyorsítók**, azok, melyek növekedésében

1. a rendszerváltás nem okozott jelentős hanyatlást a GDP termelésében,
2. ahol a válság előtti termelési szintet gyorsan helyreállították és
3. ahol a növekedési ütem gyorsult a rendszerváltás után.

Ezekben az országokban – ABC sorrendben Lengyelországban (3.a ábra), Szerbiában(3.b ábra)¹⁸ és Szlovéniában (3.c ábra) – ezen adatok alapján **a helyreállítás feltehetően egy szélesebb körű, gyors modernizálással is együtt járt.**

Lengyelország fejlődése nagyon meggyőző. 1991-et követően minimális volt a hanyatlás, ezért nagyon rövid volt a helyreállítási periódus és a GDP hosszútávú növekedési üteme 3,1 %-ról 3,8 %-ra nőtt. Hasonlóan zajlott le a rendszerváltás Szlovéniában is. Szerbiában nagyobb volt a sokk, sőt az egy pusztító háborúval is együtt járt, de a helyreállításnak már vége és a növekedési ütem is gyorsult.

A második csoportba tartoznak a **rátartó** országok, melyekben

1. a rendszerváltás komoly hanyatlást idézett elő a GDP termelésében,
2. ahol ugyancsak helyreállították a válság előtti termelési szintet,
3. a növekedési ütem azonban nem gyorsult.

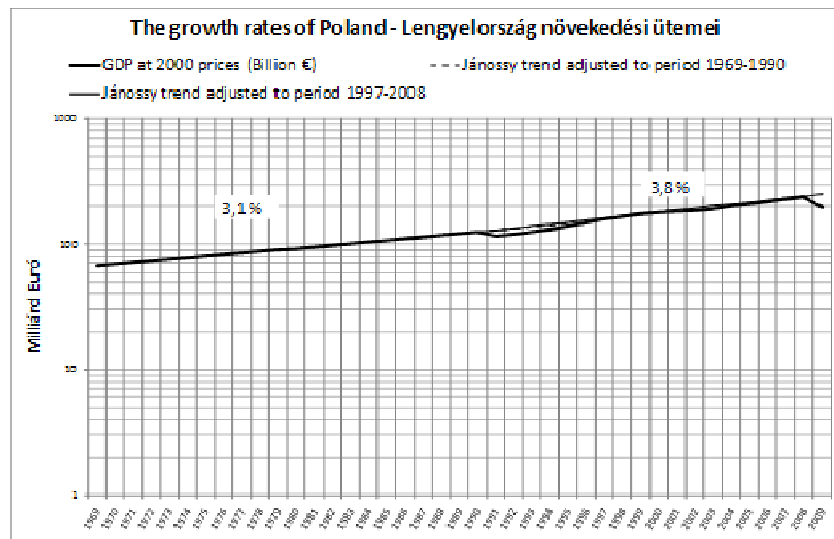
Ezek az országok ABC sorrendben a Cseh Köztársaság (3.d ábra), Magyarország és Szlovákia (3.e ábra).

¹⁶ Jelen alfejezet egy TÁMOP keretében szervezett konferencia előadás anyagára épül. Részletesen lásd: Boda György –Virág Imre :The Central and Eastern European Model of Competitiveness, Konferencia előadás a IX. Nemzetközi Versenyképességi Konferencián, Bol, 2011, Május 25-28

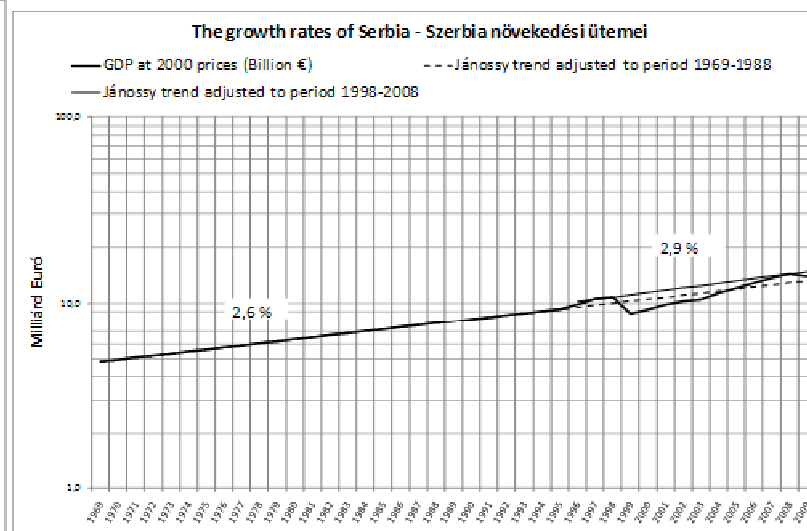
¹⁷ Ezeket az idősorokat döntően Rácz Viktória állította össze. Forrásai: The data of national statistical offices (CSO-s), United Nation statistics, World Bank statistics, Statistics of the American Economic Research Service (ERS) institute. CSO data was compiled from official statistical yearbooks and from data found on their homepages. UN statistics were collected from homepage titled: data.un.org. The source of World Bank statistics is data.worldbank.org. The World Bank data was also processed by the ERS. In many cases it was more convenient to use their data. The ERS is an institution of the US Agricultural Ministry. It provides economic information for many governmental organizations in the US.

¹⁸ Szerbiáról ezt nem könnyű elhinni, de az adatok alapján ez az ország ide került. Nyilván a szerb esetet még alaposan meg kell vizsgálni.

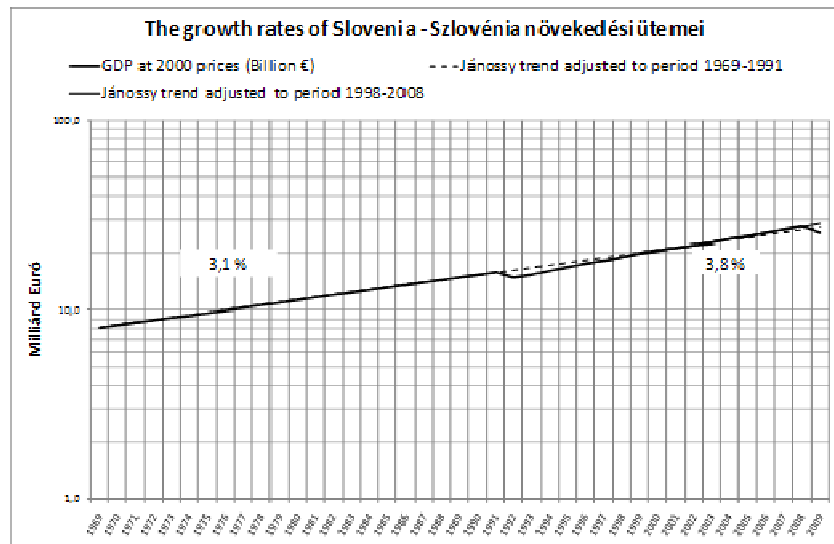
3.a ábra

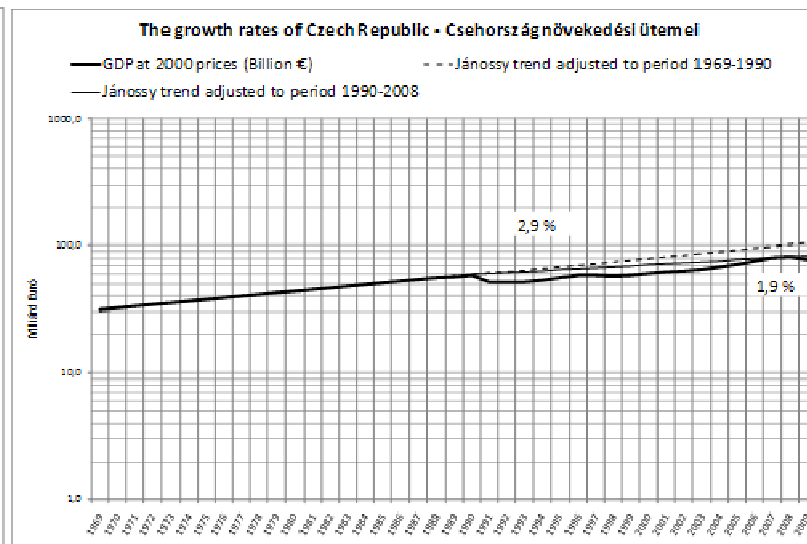
3.b ábra

3.c ábra

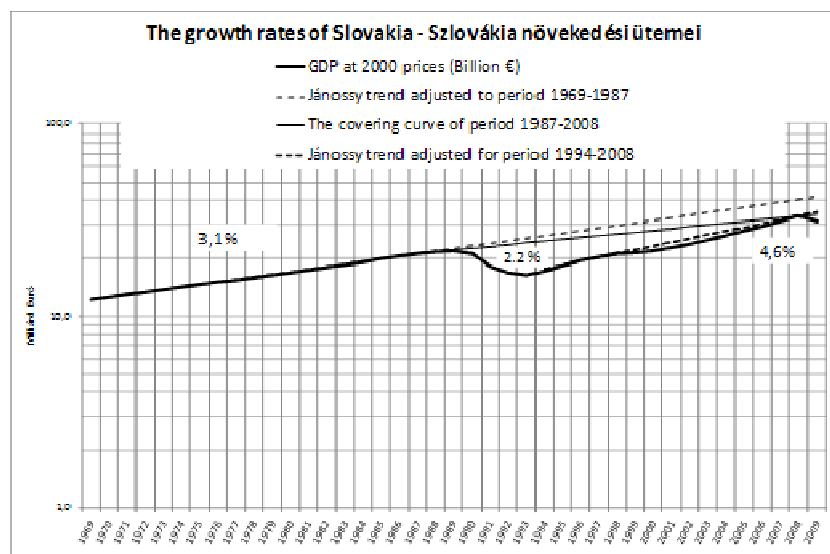

3.d ábra

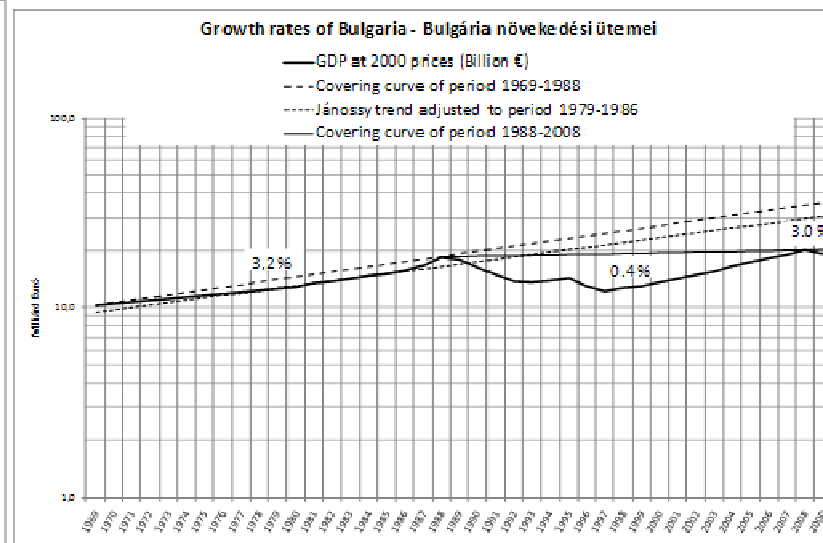

3.e ábra

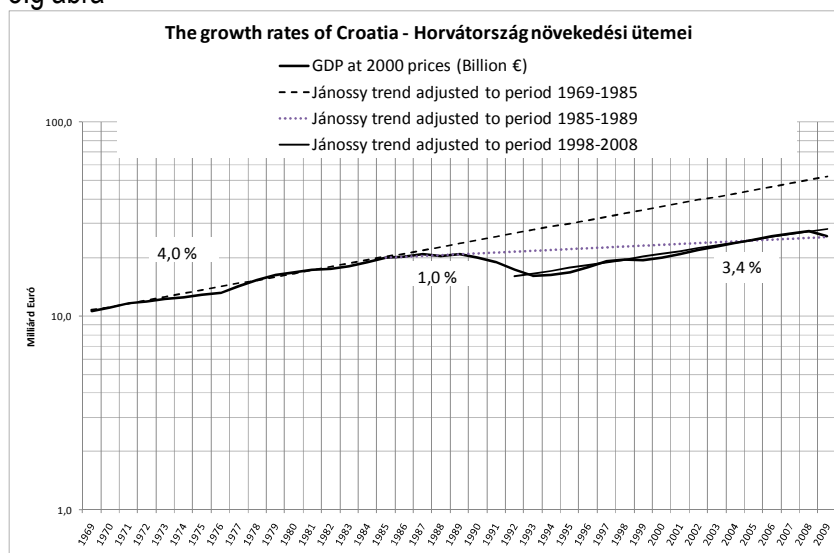
3.f ábra

3.g ábra

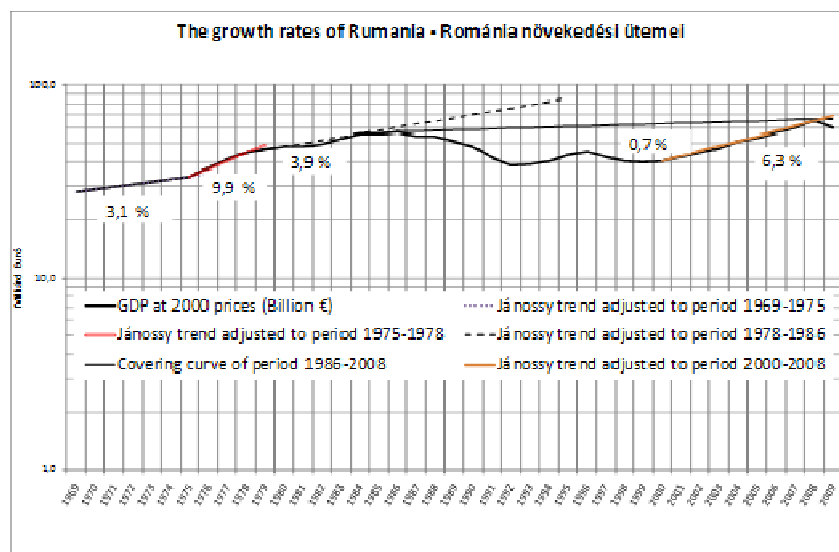
3.h ábra

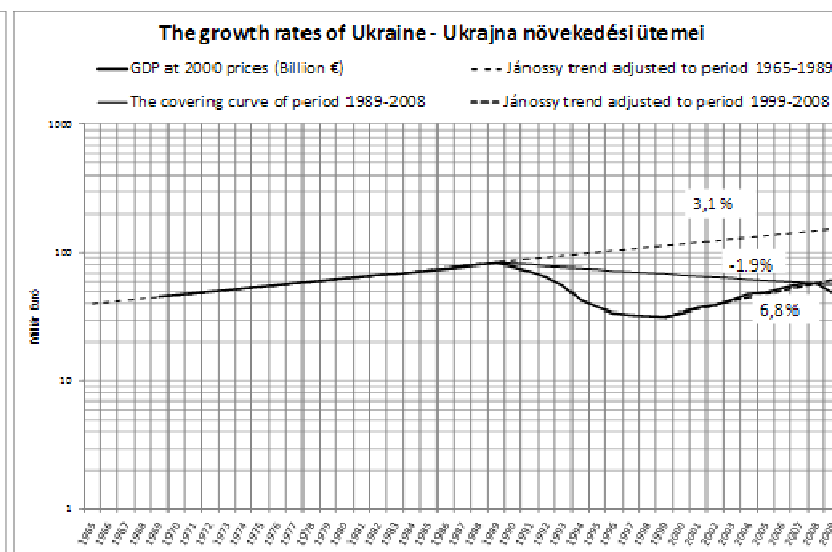
3.i ábra

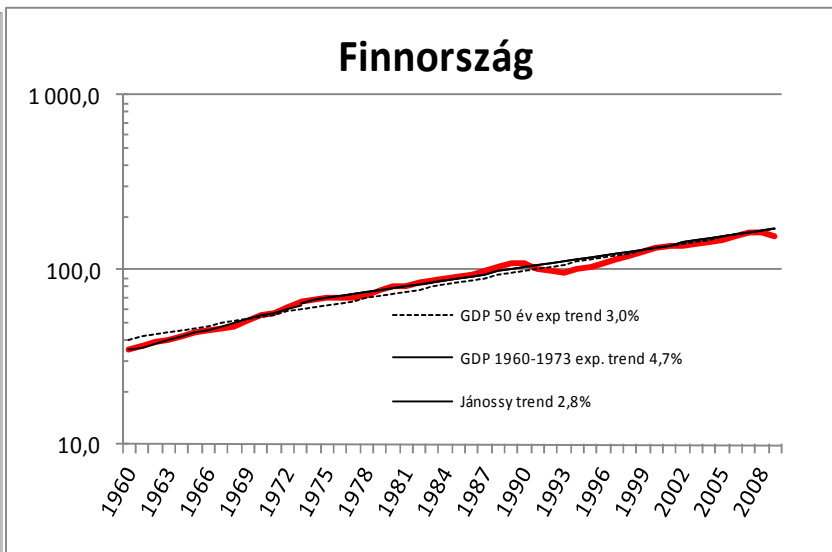
3.j ábra

3.k ábra

3.l ábra

A magyar növekedést korábban már elemeztük. A cseh és a szlovák növekedés elemzése azonban további megfontolásokat igényel, hiszen az ábrákon a múlthoz képest lassulást látunk. Betátható, hogy ha a rendszerváltást megelőző időszakokban a GDP növekedését rendre nagyobbak mutatták ki a valóságosnál, akkor a múltbeli ütemek korrekciója mintegy visszaülleszti a jelen GDP adatait ezen országok hosszútávú trendjére. Ezt valószínűsítik a World Economic Forum versenyképességi mérései is, melyek a három ország versenyképességét vagy egymáshoz közel állónak mutatják, vagy többnyire a Cseh Köztársaságot hozzák ki a legfejlettebbnek a három ország közül. Mindezek alapján azt nem feltételezzük, hogy ezen országokban a növekedés hosszú távú trendje lassult. Azt viszont igen, hogy nem gyorsult. **Ezen országokban tehát megvolt a helyreállítás, de a modernizáció – úgy tűnik - nem ért el átütő mértéket.**

A harmadik csoport a **helyreállítók** csoportja. Ezeknél az országoknál

1. a rendszerváltás nagy hanyatlást okozott a GDP termelésében,
2. a válság előtti szintet még nem sikerült helyreállítani és
3. nincs elég információ annak megítéléséhez, hogy a növekedés gyorsulni fog, vagy sem.

Ezek közé az országok közé ABC sorrendben Bulgária (3.f ábra), Horvátország (3.g ábra), Oroszország (3.h ábra), Románia (3.i ábra) és Ukrajna (3.j ábra) tartozik. **Ezek az országok minden bizonnyal halmazati nehézségekkel néznek szembe, amelyek eddig mind a helyreállítást, mind a modernizációt megakadályozták.**

Külön figyelmet érdemel Kína (3.k ábra), ahol a fenti országokétól eltérő rendszerváltás zajlott le. A helyreállítási periódus a kínai idősor elején is jól kivehető. A nagy ugrás és kulturális forradalom hatása jelentős válságot okozott a GDP termelésében. **Ezt a hanyatlást azonban az ország helyreállította és egy ideig még változatlanul a régebbi növekedési pályán fejlődött, majd utána ez a hosszútávú növekedési ütem felfelé megtört a modernizálás egyértelmű jeleként.** Az ábra óvatosságra int bennünket a tekintetben, hogy a helyreállítást és a modernizációt együtt keressük. Kína esetében ez a két folyamat legalább öt évvel eltérően fejeződött be, illetve kezdődött el. **Nagy valószínűséggel ez a két folyamat a kelet-európai rendszerváltók esetében is nagy eltéréssel fog lezajlani.**

Végezetül ne feledkezzünk el tanulni a finn növekedés tanulságaiból sem. Finnországban nem volt rendszerváltás, azonban jóval korábban lezajlott egy modernizáció. Ezért az igazi rendszerváltók termelésének visszaesése csak egy rövid időre tudta megrengetni a finn gazdaságot. A rendszerváltásból eredő külső sokkot gyorsan kiheverte és az ország növekedése visszatért a történelmi trendjéhez. **Ez egyértelműen a modernizáció primátusát hangsúlyozza a helyreállítással szemben, amivel a rendszerváltók zöme - közöttük Magyarország - még egyelőre adós.**

Tovább kutatandó kérdések:

1. Milyen sokkot okozott a pénzügyi világválság a rendszerváltó országok növekedésében?
2. Mennyire mutathatók ki modernizációs hatások abban, ahogyan a rendszerváltó országok kilábalnak a pénzügyi világválság által okozott sokkból?
3. Kibővíteni az elemzést a balti rendszerváltó országokkal!
4. Összehasonlítani a rendszerváltó országok GDP növekedését
 - 4.1. a centrum országok GDP növekedésével,
 - 4.2. a nem rendszerváltó periféria GDP növekedésével.
5. Mennyiben mutatnak a WEF, az IMD és egyéb versenyképességi kutatások helyreállítási, illetve modernizációs fejleményeket?
6. Miben jobbak a lengyelek?

1.3. GDP növekedési ütem variánsok Magyarországon 2020-ig

Most a fentebb vázolt törvényszerűségek figyelembe vétele alapján próbáljuk meg végiggondolni, hogy a magyar GDP növekedésének milyen alternatívái vannak. Ehhez értelmezzük azt a három variánst, melynek száanyagát az 1. számú táblázat foglalja össze, a grafikus ábrázolása pedig a 4-5. számú ábrákon látható! A 4. számú ábra a növekedést a KSH statisztikai adatszolgáltatása által átlátható leghosszabb időszakon mutatja be, míg a 5. számú ábra csak a rendszerváltás utáni időszakra koncentrálnak.

2020-ra a következő reális növekedési pályákat tartom végiggondolandóknak:

1.számú táblázat

Karakterisztikus növekedési variánsok 2020-ig

1. növekedési változat		2. növekedési változat		3. növekedési változat	
Évek	Éves növekedési ütem	Évek	Éves növekedési ütem	Évek	Éves növekedési ütem
2010	1,0	2010	1,0	2010	1,0
2011	0,5	2011	0,5	2011	0,5
2012	1,0	2012	1,0	2012	1,0
2013	1,0	2013	1,5	2013	1,5
2014	1,5	2014	3,0	2014	3,0
2015	1,0	2015	3,5	2015	3,5
2016	2,5	2016	4,0	2016	4,0
2017	3,5	2017	4,5	2017	4,5
2018	4,5	2018	3,0	2018	3,0
2019	4,5	2019	1,5	2019	2,5
2020	3,9	2020	1,5	2020	2,5
Átlagos évi növekedési ütem	2,3	Átlagos évi növekedési ütem	2,3	Átlagos évi növekedési ütem	2,4
2010-2020-as növekedés indexe	27,8	2010-2020-as növekedés indexe	27,8	2010-2020-as növekedés indexe	30,5

1. növekedési változat – helyreállítás jelentősebb modernizálás nélkül: A stagnálás maximális elhúzódása, majd 2020-ig egy gyors helyreállítási periódus, melynek a motorja a külgazdasági húzás. Ez az 1994-2005-ös helyreállításhoz hasonlóan beállítja a hosszútávú trendnek megfelelő növekedési szintet. Ez évi átlagban 2,3 százalékos növekedést jelent (levezetés az 1. számú táblázat első két oszlopában).

2. növekedési változat – helyreállítás részleges modernizálással: A stagnálás mindössze három évig húzódik, majd egy gyors helyreállítási periódus az 1994-2005-ös helyreállításhoz hasonlóan még 2020 előtt beállítja a hosszútávú trendnek megfelelő növekedési szintet, ezt követően azonban visszaáll a 80-as évektől érvényes történelmi trendre, azaz a hosszútávú növekedés trendje ugyanúgy nem gyorsul, mint 2005 után. Ez évi átlagban ugyancsak 2,3 százalékos növekedést jelent. Ez a növekedési variáns annyiban jobb, hogy a nemzet gazdaság

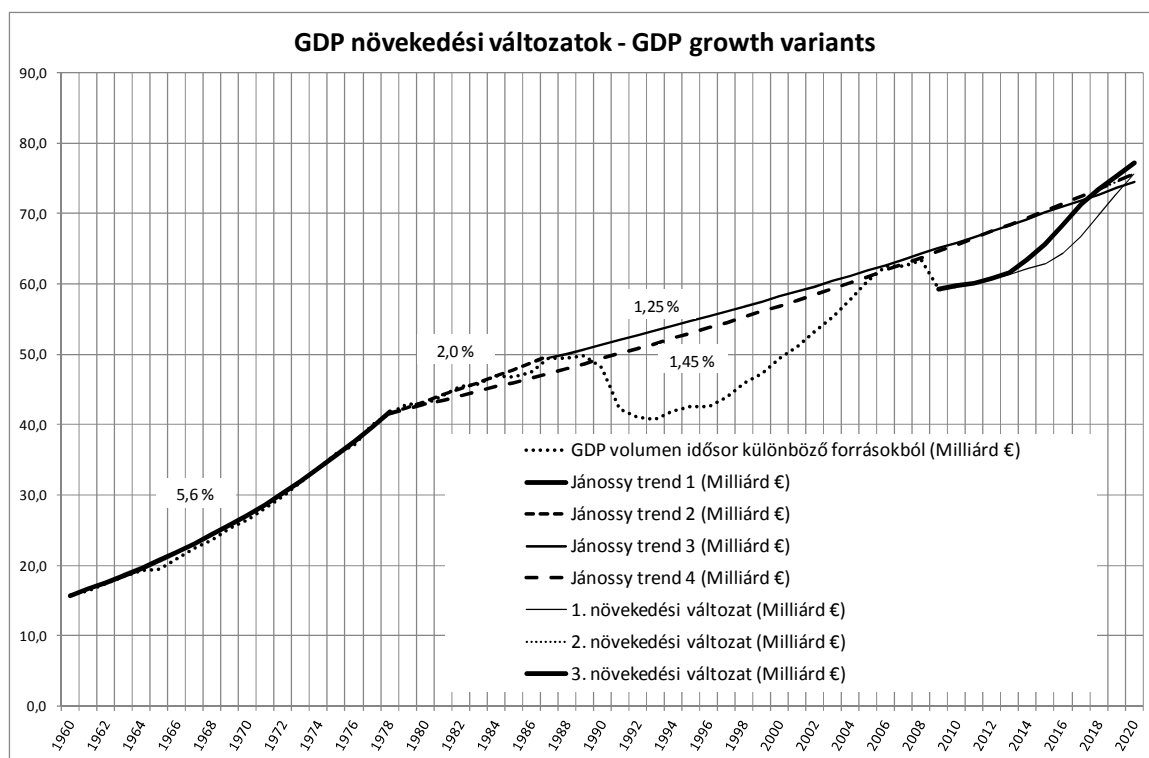
növekedésének minőségét kifejező integrál, a görbe alatti terület nagyobb (levezetés az 1. számú táblázat középső két oszlopában).

3. növekedési változat – helyreállítás komoly modernizálással: A stagnálás mindössze három évig húzódik, majd egy gyors helyreállítási periódus az 1994-2005-ös helyreállításhoz hasonlóan még 2020 előtt beállítja a hosszútávú trendnek megfelelő növekedési szintet, de utána a 80-as évektől érvényes történelmi trendet meghaladó ütemben nő tovább, azaz a hosszútávú növekedés trendje gyorsul. Ez már évi átlagban nagyobb, de mindössze csak 2,4 százalékos növekedést jelent (levezetés az 1. számú táblázat utolsó két oszlopában). Megjegyzés: ezen az időszakon 0,1 százalékos ütemkülönbség már jelentős nagyságrend.

Miért nagy a valószínűsége annak, hogy a 2,4 százalékos átlagos növekedési ütemet nem tudjuk túllépni 2010 és 2020 között? Ennek megértésében segítenek 4-5. számú ábrák.

4. számú ábra

Növekedési alapvariánsok 2020-ig – I.

Források: AMECO adatbázis, Nemzeti számlák fejezet, KSH 2009-évi Statisztikai évkönyv, KSH 2011 Nemzeti Számlák kiadványa.

Ahogy az időben előre haladunk, a KSH pontosítja, nem egyszer rontja a növekedési ütemeket. A 2011-ben megjelent Nemzeti Számlák kiadványában már alacsonyabb növekedési ütemeket közölt, mint a 2009-es statisztikai évkönyv hosszú idősorában. Ezt a változást viszont nem következetesen teszi meg. Visszafelé csak addig teszi konzisztenssé az ütemeket, amíg az nem ütközik a kapacitásaiba. Utána az idősorok átdolgozása kutatói feladattá válik.

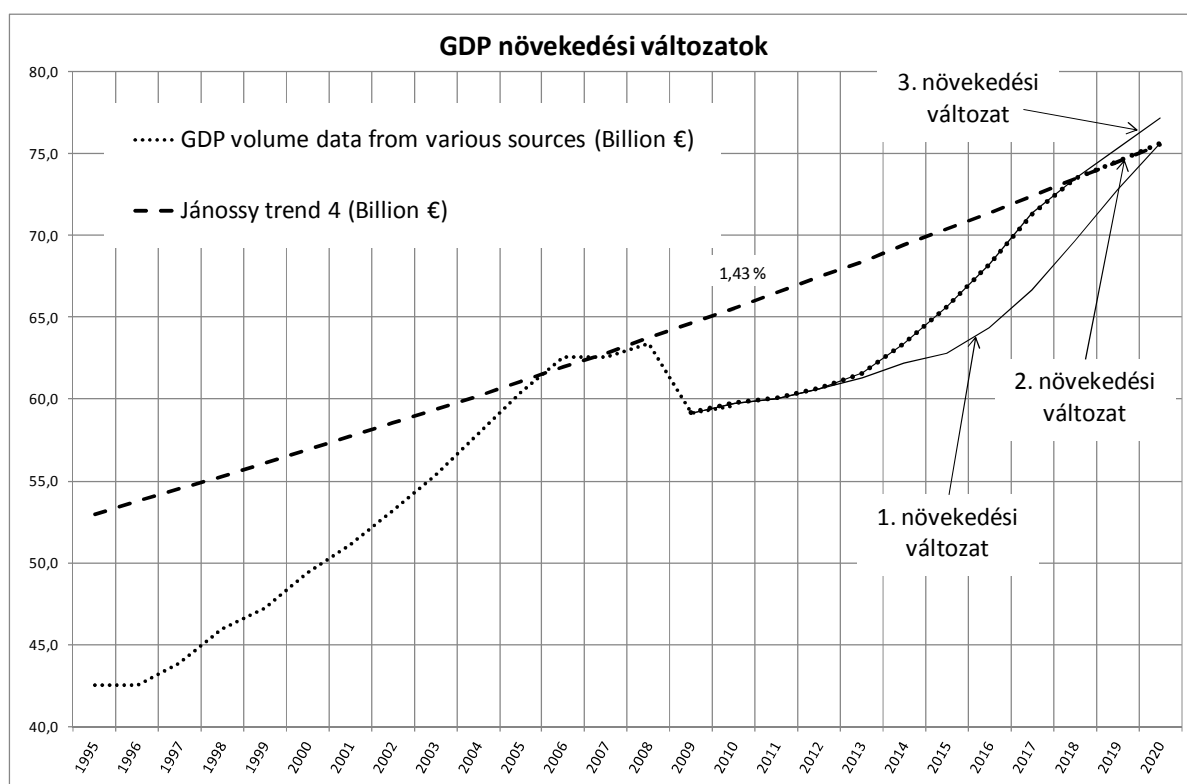
Az 1978 évi trendvonal törés az egész világon lezajlott. Ennek elemzésére nem térünk ki. A jövőnk szempontjából már nincs jelentősége. Sokkal fontosabb, hogy az 1978-tól 1989-ig jelentett ütemek

ennyire voltak valóságok. Hüttl Antónia tanulmánya alapján gyaníthatjuk, hogy valójában összességében ezek az ütemek is ugyanúgy túlzottak, mint ahogy a legutóbb közöltek voltak.¹⁹ A csökkenő ütemek közlését mutatja a 3. számú Jánossy trend meredeksége a 2. számú Jánossy trendhez képest. Én viszont azt feltételezem, hogy a növekedés valójában a 4. számú Jánossy trend mentén alakult. Ezzel megelőgeztem a KSH újabb ütemcsökkentését az 1978-1989-es időszakra.

A 4-es számú ábrán viszont kevésbé látszanak a jövőre vonatkozó megfontolásaink. Emiatt a 5. számú ábrán csak a 4. számú ábra rendszerváltás utáni időszakra releváns elemeit szerepeltettem.

5.számú ábra

Növekedési alapvariánsok 2020-ig – II.

Az ábrák alapján egyértelműnek látszanak a következő megállapítások:

- Ahhoz, hogy az egész időszakra átlagosan előrejelzett 2,4 százalékot túlszárnyaljuk, minél hamarabb ki kellene lépni a jelenlegi számottevő növekedés nélküli periódusból. Minél később lépünk ki, annál kisebb lesz a vizsgált időszak átlagos növekedési üteme.
- Nem mindegy, hogy miként lépünk ki a növekedés nélküli periódusból.
 - Ha a megújulás során saját erőre támaszkodunk, akkor van remény a helyreállítási periódus utáni gyorsításra, de persze ahhoz kell néhány év, hogy összeszedjük magunkat. Ez tükröződik a harmadik változatban (5. számú ábra, folytonos vonal).

¹⁹ Megadni Hüttl Antónia tanulmányának hivatkozását.

- Ha a megújulás során nem saját erőre támaszkodunk, akkor addig szárnyalni fogunk, míg önnön korlátainkba nem ütközünk (fejlesztések elmulasztása, képzettség, szervezetségei hiányok, stb.) és akkor a helyreállítási periódus befejeztével le fogunk lassulni. Ez tükröződik a második változatban (5. számú ábra, pontozott vonal).
- Az első változat a jelenlegi válság maximális elhúzódásával számol. Azt azért nem feltételezem, hogy hat éven keresztül nem térjünk magunkhoz; akár a világ, akár mi.

Amint az a hosszútávú növekedés trendjei alapján látható, Magyarország jelenlegi növekedési lehetőségei mellett csak a 2,4 %-os növekedési ütemet nem meghaladó növekedésű változatok reálisak. A nagyobb átlagos növekedési ütem kialakulását a 2011-2020-as időszakban leginkább az a helyben topogás – kezdeti alacsonyabb növekedési ütem - hiúsítja meg.

Tovább kutatandó kérdések:

1. A növekedési görbék által lefedett integrál értékének hozzárendelése az egyes növekedési variánsokhoz!
2. A jelenkori növekedés folyamatos figyelemmel kísérése és a variánsok aktualizálása.
3. A várható növekedés alapján a lehetséges jövőbeni növekedési ütemek aktualizálása.
4. Az egyes variánsok ismérveinek pontosabb kidolgozása.

2. A GDP termelő és foglalkoztatási képesség a vállalatméret és a gazdasági fejlettség függvényében

A GDP-t szervezetekben dolgozó emberek hozzák létre. Ezért ha a GDP alakulását meg akarjuk érteni, akkor elsősorban a **GDP-t termelő szervezetek** helyzetét kell elemezni! A GDP növekedésének felgyorsítása csak a GDP-t termelő szervezetek helyzetének javításával, aktív, vagy passzív támogatásával érhető el. Emiatt központi kérdés az, hogy **mivel javíthatjuk a GDP termelők szervezetek helyzetét nagyságrendekkel.**

Az elemzést a legnagyobb GDP termelő csoportnak, a **versenyszféra vállalatainak** elemzésével kezdem. A KSH adatai alapján a versenyszféra 2010 körül a nemzetgazdasági GDP-nek mintegy 55-60 százalékát állítja elő és a magyar lakosság 30 százalékának, pontosabban 2 millió 700 ezer főnek ad közvetlenül munkát (lásd az 2. számú táblázatot és az 6.a - 6.d. számú ábrákat). A többi terület GDP termelése a lakosság számától, bizonyos történelmileg kialakult ellátási szinttől, valamint a versenyszféra igényeitől és teljesítményétől függ. Ezen körkörös kapcsolatrendszeren belül jelen tanulmányomban a meghatározó szerepe miatt elsősorban a versenyszférával foglalkozom.

2.számú táblázat:

A versenyszféra helye a nemzetgazdaságban 2009 körül

A megtermelt GDP, 1995 évi áron, milliárd Ft.							
Év	Kormányzat	Háztartások	Háztartásokat segítő nonprofit intézmények	Pénzügyi vállalatok	Mezőgazdaság	Versenyszféra	GDP alapján
1995	944	1 317	52	211	413	1 902	4 839
1996	933	1 334	51	182	430	1 982	4 911
1997	953	1 294	52	129	455	2 182	5 063
1998	1 017	1 258	54	126	480	2 333	5 266
1999	1 026	1 312	54	100	489	2 449	5 429
2000	1 070	1 308	53	108	520	2 594	5 652
2001	1 086	1 327	58	104	545	2 747	5 867
2002	1 109	1 241	65	113	595	3 013	6 137
2003	1 150	1 241	74	121	626	3 170	6 382
2004	1 162	1 287	77	124	653	3 379	6 682
2005	1 183	1 331	77	127	680	3 545	6 943
2006	1 182	1 357	76	125	701	3 771	7 213
2007	1 134	1 328	80	113	690	3 870	7 213
2008	1 128	1 340	74	110	689	3 924	7 264
2009	1 128	1 294	72	110	644	3 516	6 763
2010	1 096	1 222	72	104	665	3 713	6 871

2010	16%	18%	1%	2%	10%	54%	100%
------	-----	-----	----	----	-----	-----	------

(Millió fő)

A lakosság száma	10,0
74 év felett	0,7
15 év alatt	1,5

Munkaképes korban **7,8**

Inaktív 3,5

Munkanélküli 0,5

Aktív **3,8**

Mezőgazd., állami szektor, önkormányzatok 1,1

Versenyszféra **2,7**

Megjegyzés: A táblázat munkaerő adatai nem tartalmaznak korrekciókat. Az aktív munkaerő állományt lényegesen nagyobbra becsli Kutas János, 3,8 millió helyett 4,5 millióra. Az inaktívok száma így feltehetően kisebb. Részletesebben lásd: Kutas János tanulmányát (Kutas, 2012).

Saját és mások kutatásai alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a versenyszféra **GDP termelő képessége** számos termelési tényező volumenétől, minőségétől, illetve azok összekapcsolódásától függ. Sajnos azonban ezek nem egyformán mérhetők. Vannak közöttük jól mérhető elemek, mások mérése pedig még nagyon gyerek cipőben jár, vagy egyáltalán nem megoldott. Ezért az elemzéseimet azon termelési tényezők vizsgálatával kezdem, amelyek viszonylag jól mérhetőek. Ilyen a **vállalatméret** és a **foglalkoztatás**. Ezek ugyanis egy korszerű társadalom termelési függvényének a legfontosabb elemei. Ezek alapján lehet végiggondolni a maximális foglalkoztatottságot a maximális fogyasztás

mellett. Ezért további elemzéseimet a kutatás első szakaszában a versenyszféra vállalatainak GDP termelő képességére és foglalkoztatási képességére koncentráltam a vállalatmérettel szoros összefüggésben. A további termelési tényezőkre később, más módszertan alapján térek ki.²⁰

Ezt a kapcsolatot egy nemzetközi összehasonlítás segítségével elemeztem. Az elemzés adatforrásait az Európai Unió KKV jelentései,²¹ illetve az ahhoz kidolgozott adatbázis²² jelentették. A vizsgálatba bevont országokat a 3. számú táblázat mutatja be. A vizsgálat alapadatait a függelék F1-F5. táblájában közölöm. Itt már csak az elemzett adatokat mutatom be.

3.számú táblázat: A nemzetközi összehasonlításba bevont országok

Nettó befizetők			Többi centrum ország		
Nr.	Országok	2009 évi egy főre jutó PPP GDP	Nr.	Országok	2009 évi egy főre jutó PPP GDP
1	Ausztria	38 839	7	Belgium	35 422
2	Finnország	33 556	8	Dánia	35 757
3	Németország	34 212	9	Franciaország	33 679
4	Luxembourg	78 395	10	Írország	39 468
5	Hollandia	39 938	11	Egyesült királyság	34 619
6	Svédország	35 965			
Átlag		35 591	Átlag		34 465
Dél-európai periféria			Kelet-közép-európai periféria		
Nr.	Országok	2009 évi egy főre jutó PPP GDP	Nr.	Országok	2009 évi egy főre jutó PPP GDP
12	Ciprus	28 544	18	Bulgária	11 900
13	Görögország	29 882	19	Csehország	24 093
14	Olaszország	29 109	20	Észtország	17 908
15	Málta	23 584	21	Magyarország	18 567
16	Portugália	21 859	22	Lettország	14 255
17	Spanyolország	29 689	23	Litvánia	16 542
			24	Lengyelország	18 072
			25	Románia	11 917
			26	Szlovákia	21 245
			27	Szlovénia	27 654
Átlag		28 765	Átlag		17 097

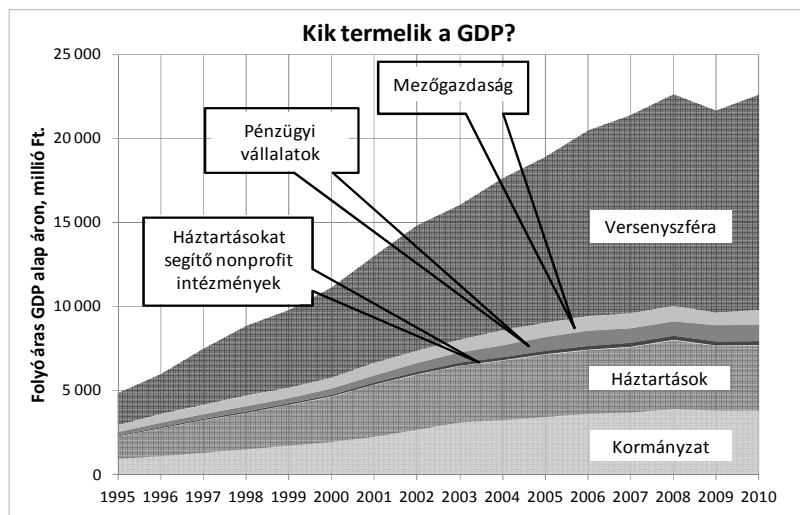
Az elemzés alapján jól látható az a sok szempontból ismert tény, hogy az Európai Unió jelenleg élesen kettéválk egy **centrumra**, mely a Pireneusoktól és az Alpoktól északra, valamint az Oderától nyugatra található és egy **perifériára**, mely a többi vizsgálatba bevont országból áll. Számos lehetőség kínálkozik a felosztás finomítására. Például a centrumhoz hozzá kellene még számítani Észak-Olaszországot, illetve a centrumból ki kellene venni Németország volt keleti tartományait. Ehhez a finomításhoz azonban nincsenek meg az adataink. Ezért Olaszországot a perifériához, a volt NDK területeket pedig a centrumhoz soroltam.

²⁰ A tanulmányt nem akartam hosszas elméleti felvezetéssel indítani, noha ezt a munkát egy széles körű elméleti és gyakorlati előkészítés alapozta meg. Ennek eredményeit foglalja össze Boda és Virág 2010-es tanulmánya.

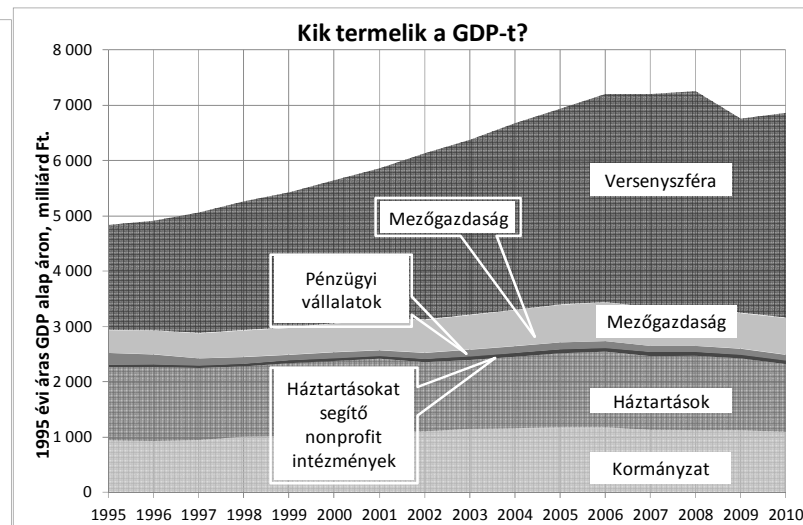
²¹ Lásd: Are EU SMEs recovering from the crisis? Annual Report on EU Small and Medium Sized Enterprises

²² Lásd: ANNUAL REPORT ON EUROPEAN SMEs: DAT 2005-2012.

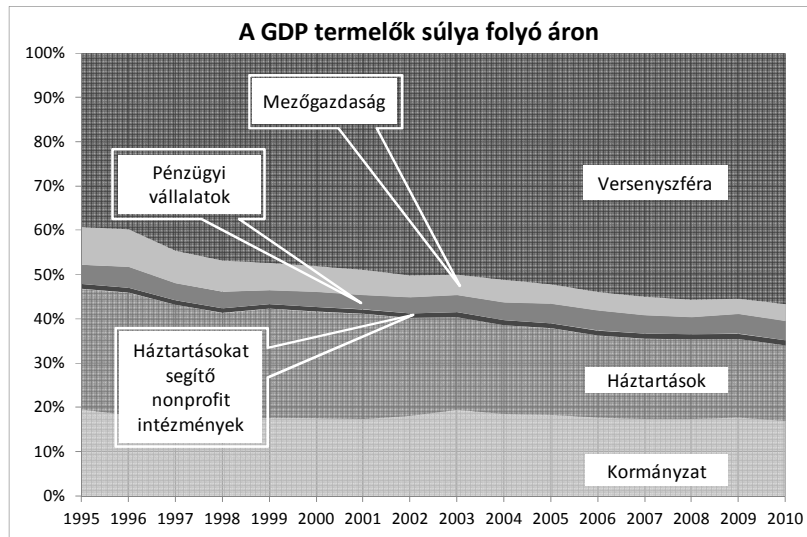
6.a ábra

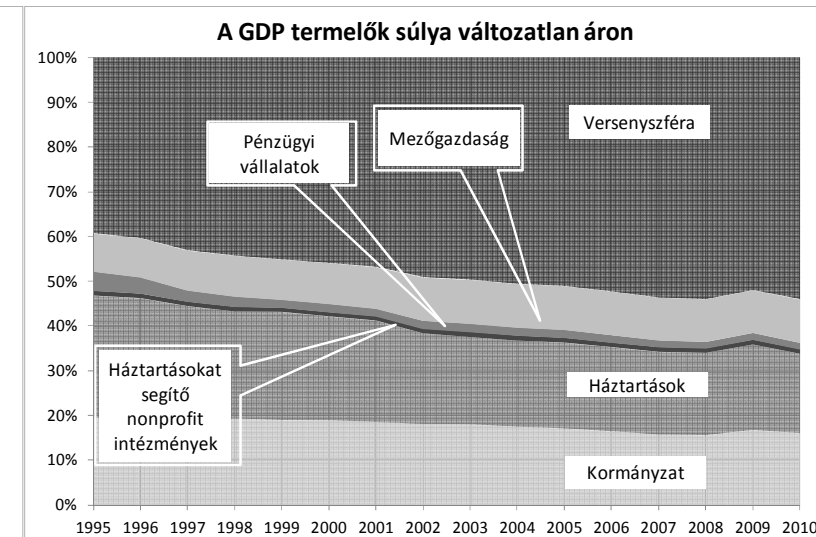
6.b ábra

6.c ábra

6.d ábra

A perifériát kettébontottam egy **dél európai perifériára** és egy **közép-kelet európai perifériára**. Ez utóbbi egyben a **rendszerítő országokat** jelenti. A déli periféria átlagos fejlettsége valamivel magasabb, mint a közép-kelet európaié, de nem annyival, hogy rá a periféria elnevezés ne legyen jogos. Célom a perifériális helyzet felszámolási lehetőségeinek végiggondolása. Ezzel kapcsolatos legfontosabb megállapításaim az elvégzett nemzetközi összehasonlítás alapján a következők: **Minél fejlettebb egy ország, annál nagyobb az átlagos vállalatmérete.**

- Míg Magyarországon egy átlagos vállalat kb. 5 főt foglalkoztat, addig a legfejlettebb országokban 12 főt (7.a számú ábra). Míg Magyarországon egy átlagos vállalat 100 ezer euró – 30 millió forint - hozzáadott értéket termel, addig a legfejlettebb országokban az ötszörösét (500 ezer eurót – 150 millió forintot) (7.b számú ábra).
- A periféria országaiban fele akkora az átlagos vállalatméret, mint a legfejlettebb országokban. A periféria országaiban a hozzáadott értékben mérve egy átlagos vállalat a negyedét termeli a fejlett országok átlagos vállalatának termelésénél (7.c - 7.d számú ábra).

Az átlagos vállalatméret mögött karakterisztikusan eltérő nagyságú vállalatokat, eltérő foglalkoztatási képességet és eltérő GDP termelő képességet látunk (4. számú táblázat).

**4.számú táblázat. Vállalatméret az Európai Unióban
(2011 évi adatok alapján)**

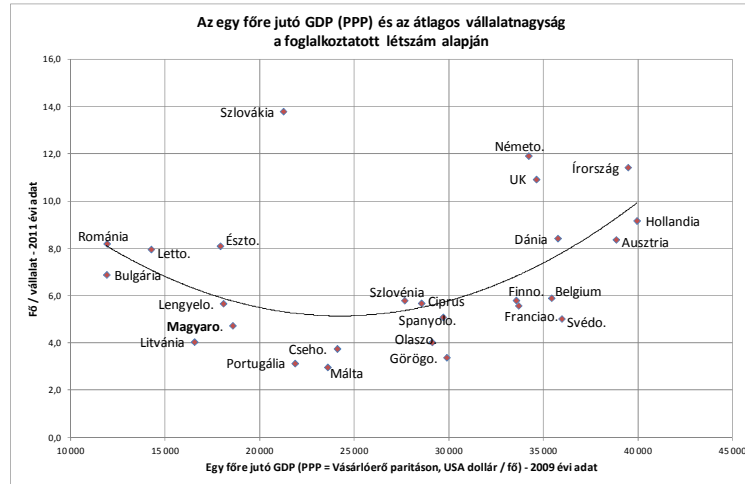
	Kelet-közép-európai periféria	Periféria	Dél-európai periféria	EU összesen	Többi centrum ország	Centrum	Nettó befizetők
Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)							
0-9	93,5%	94,1%	94,4%	92,2%	91,0%	89,4%	87,2%
10-49	5,1%	5,0%	5,0%	6,6%	7,6%	8,8%	10,6%
50-249	1,1%	0,8%	0,6%	1,0%	1,2%	1,5%	1,8%
SMEs	99,8%	99,9%	99,9%	99,8%	99,7%	99,7%	99,6%
250+	0,2%	0,1%	0,1%	0,2%	0,3%	0,3%	0,4%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)							
0-9	1,87	1,93	1,96	2,01	1,93	2,13	2,42
10-49	19,50	18,97	18,66	19,30	19,22	19,57	19,91
50-249	101,15	99,18	97,05	100,16	101,33	100,90	100,51
SMEs	3,89	3,53	3,34	4,18	4,42	5,12	6,10
250+	821,40	867,09	926,73	1004,53	1253,81	1091,31	940,67
Total	5,65	4,70	4,18	6,25	7,60	8,46	9,66
Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)							
0-9	0,02	0,04	0,06	0,07	0,10	0,11	0,12
10-49	0,33	0,64	0,82	0,85	1,04	1,01	0,99
50-249	2,08	3,54	5,12	5,06	5,94	6,21	6,45
SMEs	0,06	0,10	0,12	0,17	0,24	0,28	0,33
250+	23,56	38,84	58,78	59,92	79,65	73,24	67,29
Total	0,11	0,15	0,18	0,30	0,44	0,50	0,58

A vállalatfejlődés fontos sajátossága, hogy

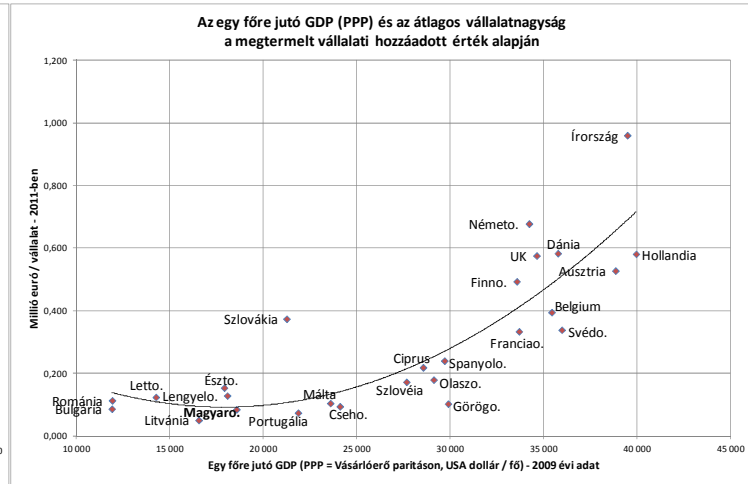
- **minél nagyobbak a vállalatok, annál több embert foglalkoztatnak átlagosan** (4.számú táblázat), illetve
- **minél nagyobbak a vállalatok, annál termelékenyebben állítják elő az új értéket, a GDP-t** (4.számú táblázat).

A centrum országaiban a mikro vállalatok részaránya alacsonyabb, mint a periféria országaiban, mivel ezekben az országokban a kis, a közép és a nagyvállalatok súlya a meghatározóbb a mikrovállalatokkal szemben. A periférikus struktúrára a **szétaprózottság**, a **közép** hiánya és a **nagy** alacsonyabb súlya jellemző.

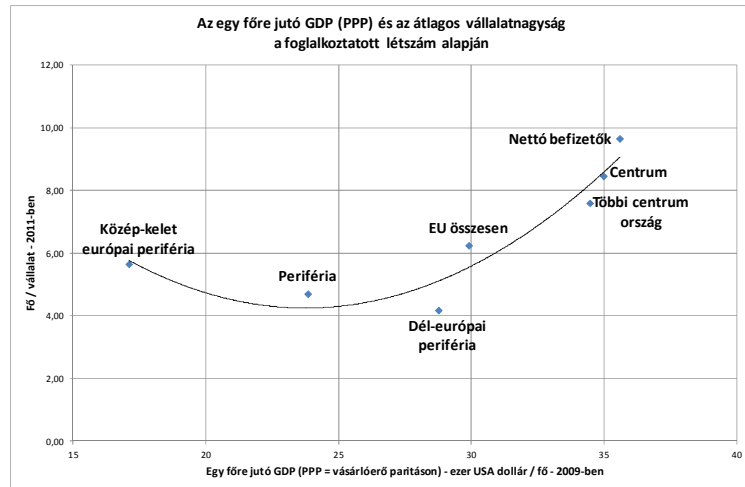
7.a számú ábra.

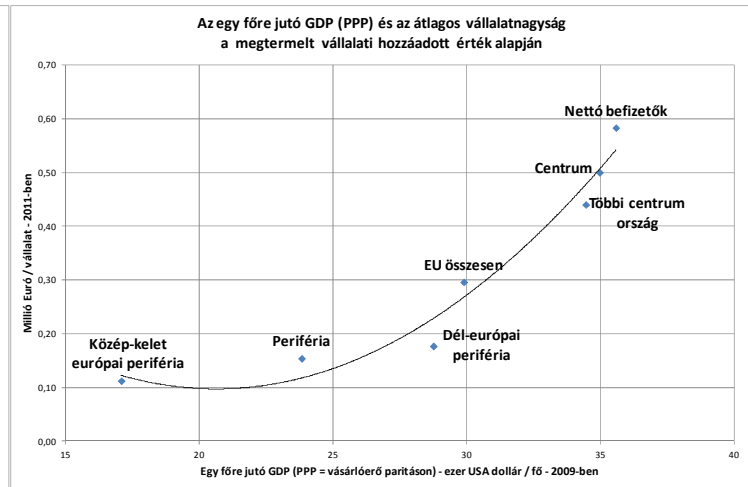
7.b számú ábra

7.c számú ábra

7.d számú ábra

Óvatosan kell megítélni az eltérések nagyságrendjeit! A mikro vállalkozások esetében maximum 7 százalékos eltérésekről beszélünk. A nagyvállalatok esetében az eltérés csak tizedszázalékokban mérhető. Ennek ellenére ezek nagyon jelentős eltérések, mivel a vállalatméret kategóriák között hatványozódik a foglalkoztatási képesség, illetve a termelékenység. Míg egy mikro vállalat átlagosan csak két főt foglalkoztat, addig egy nagyvállalat akár ezret is. A termelékenységek különbség akár több százszoros is lehet.

5.számú táblázat:

A vállalati struktúra eltérések szerepe

	2011			
	Németo.	Magyaro.	Magyarország német vállalati struktúrával, magyar foglalkoztathatósági fajlagosokkal	Magyarország német vállalati struktúrával, német foglalkoztathatósági fajlagosokkal
Vállalatok száma				
1 0-9 fő	1 577 596	521 381	461 334	461 334
2 10-49 fő	260 550	26 798	76 192	76 192
3 50-249 fő	45 223	4 509	13 224	13 224
4 KKI-k összesen	1 883 369	552 688	550 751	550 751
5 250 fő felett	9 384	808	2 744	2 744
6 Mindösszesen	1 892 753	553 495	553 495	553 495
Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)				
7 0-9 fő	83,3%	94,2%	83,3%	83,3%
8 10-49 fő	13,8%	4,8%	13,8%	13,8%
9 50-249 fő	2,4%	0,8%	2,4%	2,4%
10 KKI-k összesen	99,5%	99,9%	99,5%	99,5%
11 250 fő felett	0,5%	0,1%	0,5%	0,5%
12 Mindösszesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Foglalkoztatottak száma				
13 0-9 fő	4 346 011	931 040	823 813	1 270 898
14 10-49 fő	4 914 589	508 760	1 446 510	1 437 166
15 50-249 fő	4 520 867	437 005	1 281 697	1 322 031
16 KKI-k összesen	13 781 467	1 876 803	3 552 020	4 030 094
17 250 fő felett	8 777 398	743 434	2 524 869	2 566 762
18 Mindösszesen	22 558 862	2 620 237	6 076 889	6 596 856
Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)				
19 0-9 fő	2,8	1,8	1,8	2,8
20 10-49 fő	18,9	19,0	19,0	18,9
21 50-249 fő	100,0	96,9	96,9	100,0
22 KKI-k összesen	7,3	3,4	3,4	7,3
23 250 fő felett	935,4	920,1	920,1	935,4
24 Mindösszesen	11,9	4,7	4,7	11,9

2011			
Németo.	Magyaro.	Magyarország német vállalati struktúrával, magyar foglalkoztathatósági fajlagosokkal	Magyarország német vállalati struktúrával, német foglalkoztathatósági fajlagosokkal
N^D	N^H	N_D^H	N_D^H
E_s^D	E_s^H	E_s^D	E_s^D
E_n^D	E_n^H	E_{nD1}^H	E_{nD2}^H
E_c^D	E_c^H	E_c^H	E_c^D

E_s^D

E_s^H

E_c^D

E_c^H

N_D^H

E_{nD1}^H

E_{nD2}^H

Primer statisztikai adat

ND adatai a mindösszesen százalékában

NH adatai a mindösszesen százalékában

EnD adatai osztva ND adataival

EnH adatai osztva NH adataival

ESD sorai felszorozva NH mindösszesenével

NDH sorai szorozva ECH soraival

NDH sorai szorozva ECD soraival

Hogy mennyire jelentős eltérésekről beszélünk, azt a 5. számú táblázat segítségével érzékeltetjük. Ha a magyar vállalatméreti kategóriák foglalkoztathatósági adatait a német vállalatméreti kategóriák megfelelő adataival helyettesíthetnénk, akkor Magyarország nem 2,7, hanem 6 millió embert tudna aktívan foglalkoztatni. Ha a német termelékenységet is átvennénk, akkor 6 és fél milliót, azaz csak fél millióval többet. A vállalati struktúra eltérésének láthatóan sokkal nagyobb a jelentősége, mint a termelékenységkülönbségnek. A számítások fontos üzenete miatt a táblázat jobb oldalán, illetve alatta pontosan megadtuk a számítás algoritmusát.²³

Mint ahogy azt az 7.a - 7.d. számú ábrák parabolikus trendje mutatja, a rendszerváltó országok a múltban alacsony hatékonyságú vállalatokkal hasonló struktúrával működtek, mint a fejlett országok. Ennek nyomait mutatja a román, a balti és részben a bolgár vállalati szerkezet. A magasabb szinten álló²⁴ rendszerváltó országokban - Csehország, Lengyelország, Magyarország - a nem hatékony nagyvállalatok felbomlása után **a vállalatok hatékonyabbá váltak, de ezzel szemben a vállalatszerkezet periférikussá vált**²⁵. Bennük a **szétaprózott** mikrovállalati szerkezet került túlsúlyra és egyelőre még késik a közép- és nagyvállalatok megerősödése. Ez egyébként probléma a déli periféria országaiban is.

Ezt a szerkezetet további hatékonyság növelésével a fejlett centrum vállalatszerkezete irányába kell módosítani, ami a kis-, közép- és nagyvállalati részarány növelését jelenti. Egy ilyen szerkezetváltás növeli a foglalkoztatottságot és gyorsítja a GDP-t, mivel – ahogy azt az 7. számú tábla pregnánsan jelzi – ezekben a vállalatokban jóval nagyobb a foglalkoztathatóság, illetve a GDP termelő képesség.

Külön vizsgálatot érdemel az a tény, hogy a centrum országaiban, ahol a kis-, a közép és a nagyvállalati részarány egyébként is magasabb, mint a periféria országaiban, a foglalkoztathatóság és a GDP termelő képesség minden vállalatkategóriában meghaladja a periféria foglalkoztathatósági és GDP termelő képességi adatait. Ez arra utal, hogy az igazi anyagi- és tudástőke akkumuláció feltételezi a vállalati struktúra elmozdulását a tőkeerősebb közép és nagyvállalati irányba.²⁶ Erről a tanulmány sokkal részletesebben szól a „További szűk keresztmetszetek” című fejezetben.²⁷

Tovább kutatandó kérdések:

1. Az egy időpontra vonatkozó elemzést több időpontra is elvégezni és megnézni, hogy az időben van-e eltolódás az európai fajlagosokban!
2. A magyar adatok alatt teljessé tenni a vállalatdemográfiai fejlődés idősorát!
3. A magyar vállalatok átalakulása és a magyar GDP növekedése között determinisztikus összefüggéseket felépíteni!
4. Bekapcsolni a tőkét a vállalatdemográfiai fejlődés elemzésébe.
5. A vállalatdemográfiai adatokat szétszedni hazai tulajdonjogra és külföldre!
6. A vállalatdemográfiai fejlődést kiemelt vállalati adatok helyett vállalati modellekre visszavezetni!

²³Hasonló következtetésre jutottak más kutatók is. Navaretti és társai ugyanezt a példát egy Olaszország és Németország, valamint egy Spanyolország és Németország közötti összehasonlításban fogalmazták meg: „we find that, if the industrial structure (in terms of firm size and sectors) of countries such as Italy and Spain were to converge to the structure of Germany, the value of Italian and Spanish total exports would rise considerably – by 37 percent and 24 percent respectively.” (Page 3).

²⁴Magasabb szint alatt a magasabb 1 főre jutó GDP-t értjük.

²⁵Szlovákia kakukktojás az adatbázisban. Jelenleg a szlovák kollégák segítségével folyik annak feltárása, hogy ez mennyire adathiba, illetve mennyiben jelez a főáramtól eltérő sajátosságokat.

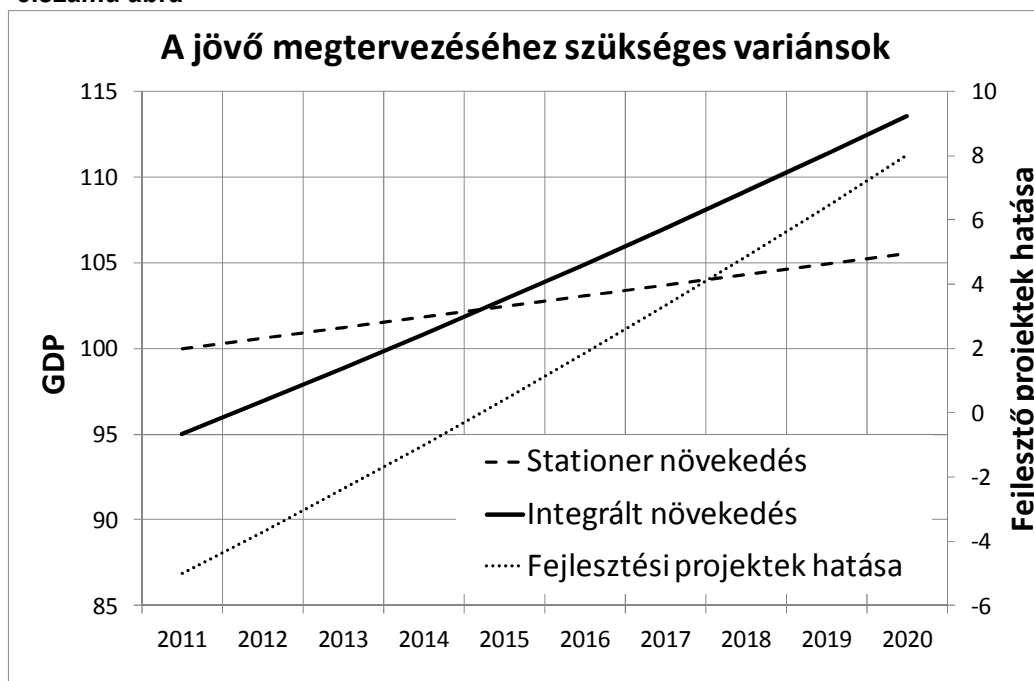
²⁶Ezzel kapcsolatban lásd a Boda-Virág és a Csanádi féle tanulmányokat.

²⁷Megállapításaink fontosságát látjuk aláhúzni az Economist két legutóbbi szerkesztőségi cikkében, melyben a szerzők ugyanerre a következtetésre jutnak (lásd Economist szerkesztőségi cikkek, 2012).

3. A magyar GDP növekedésnek felgyorsítási lehetőségei.

A kérdés egyértelművé teszi, hogy itt a jövőről lesz szó. A jövő megtervezésének – legalább is nagyvállalati szinten – igen jól kialakult módszertana van. Ennek egyik fontos mozzanatát mutatja be a 8. számú ábra.

8.számú ábra

A tervező első lépésként kidolgozza az úgy nevezett **stacioner növekedési változatot**, amelyet a legkülönbözőbb nevekkel illetnek. Hívják „no change policy” változatnak, „nothing to do” tervnek, vagy bázistervnek. Ennek tartalma: miként alakulna az eredmény, ha a fejlesztésekkel leállnának. Ez kezdetben nyilván fellendítené a növekedést, hisz a fejlesztés költségei nem merülnek fel, de hosszú távon az eredmény mindenképpen lassabban nőne, mert mások fejlesztenek, és előbb-utóbb elhódítják piacainkat, majd az erőforrásainkat. Ezt elkerülendő fejlesztési projekteket kell indítani, melyek hatása előbb negatív. Költségeik révén a fejlesztések az eredményt csökkentik. Később jelentkezik a fejlesztések pozitív, eredményt növelő hatása, ami ellensúlyozza a stacioner növekedés elkerülhetetlen hanyatlását. A valós, a projekteket is magába integráló, úgy nevezett **integrált növekedési pálya** tehát **a stacioner növekedés és a fejlesztések összege**.²⁸

A mi esetünkben **a stacioner változat tartalma: miként alakul a versenyszféra által termelt hozzáadott érték és ezzel összefüggésben a foglalkoztatás, ha a magyar vállalatfejlődés trendjei nem változnak**. Ez persze nem csak vállalatszámot jelent, hanem szoros összefüggésben van a vállalati termelékenységgel is, hisz ha a vállalati termelékenység nő, akkor kevesebb vállalat is

²⁸ Tapasztalatom – korábban a MOL Rt., majd a Hungaropharma tervezési vezetője voltam –, hogy aki igazán tervez, aki valóban meg akar oldani valamit, az mindig elkészíti a stacioner változatot, hisz e nélkül nem látja a fejlesztési javaslatának hatását. Aki csak beszél a problémamegoldásról, aki nem akar, illetve nem mer változtatni, az mindig a stacioner változat nem valós tartalmára illetve módszertani nehézségeire hivatkozva ellenzi azt, hisz pont ettől fél a legjobban: kimutatni azt, hogy mi történik akkor, ha nincs érdemi változás.

termelhet több GDP-t, illetve az egy vállalat által foglalkoztatható személyek száma is csökken. Így a stacioner fejlődési pálya meghatározásakor két változó alakulását kell végiggondolni. Ezek:

- a nettó vállalatszám ágazonként és vállalatméreti kategóriákként, valamint
- a termelékenység ugyanebben a bontásban.

A termelékenység modellünkben egy összetett kategória: a 4. számú táblázatban bemutatott vállalati GDP termelő képesség (hozzáadott érték tényezőkölségen / vállalat) és a vállalati foglalkoztatási képesség (foglalkoztatottak száma / vállalat) hányadosa. Ha a nettó vállalatszámot, a vállalati GDP-termelő képességet és a vállalati foglalkoztatási képességet megtervezzük, akkor ezzel a GDP növekedés és a hozzá tartozó foglalkoztathatóság már levezethető.

A növekedési megfontolásaink időhorizontjául az európai Unió hosszútávú tervezési ciklusát tekintettük irányadónak. Így számításaink időintervalluma 2011-2020.

3.1.A nettó vállalatszám várható változása stacioner növekedés esetén

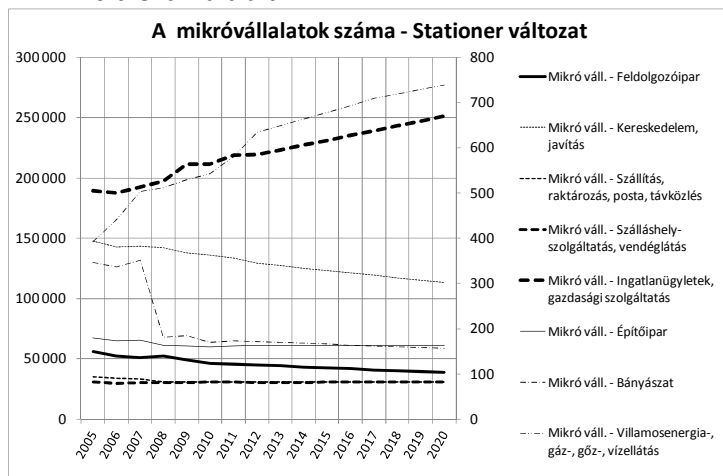
A nettó vállalatszám stacioner előrebecslését 2020-ra az 9.a - 9.d. számú ábrákon láthatjuk. Előbb a mikrovállalati kategória nettó vállalatszámát a múltbeli trendje szerint továbbvezettem, majd ugyanezt meg tettem a kis-, a közép- és a nagyvállalati kategóriákban a verseny szféra minden egyes EU által megkülönböztetett ágazatában külön-külön²⁹. Az ábrák egyben jól érzékeltetik, hogy mit jelent a stacioner növekedés. Ez így egy, a jelenlegi folyamatok érdemi átalakítása nélküli növekedést jelent, melynek során a 2005-2011-es növekedést változatlanul kivetítjük 2020-ra.

Ha a magyar vállalatfejlődés nettó trendjei – melyek a megszűnések és újjáalakulások egyenlegét tartalmazzák vállalatnagyság szerinti kategóriákként –, 2020-ig és ágazonként a 9.a - 9.d. számú ábrákon bemutatott módon alakulnak, akkor az 6. számú táblázatban látható vállalat szerkezet kialakulása várható.

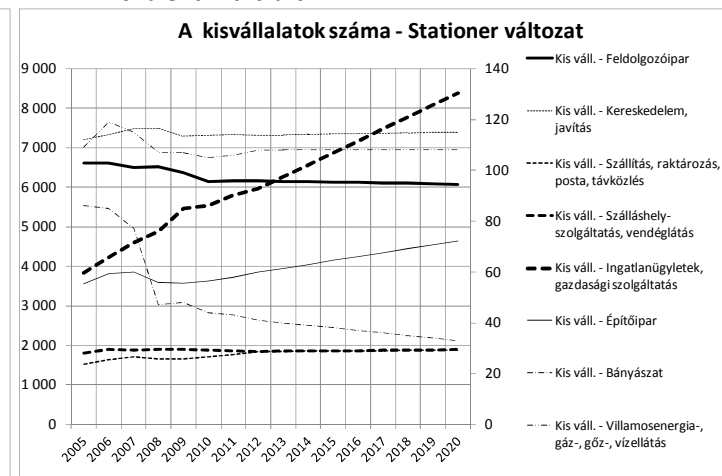
²⁹ Az ábrákról leolvasható, hogy az EU sem tekinti a versenyszféra részének a mezőgazdaságot, valamint az állami és önkormányzati tevékenységeket. A versenyszféra általunk alkalmazott ágazati bontása a következő:

1. Bányászat
2. Feldolgozóipar
3. Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás
4. Építőipar
5. Kereskedelem, javítás
6. Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás
7. Szállítás, raktározás, posta, távközlés
8. Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás

9.a számú ábra:

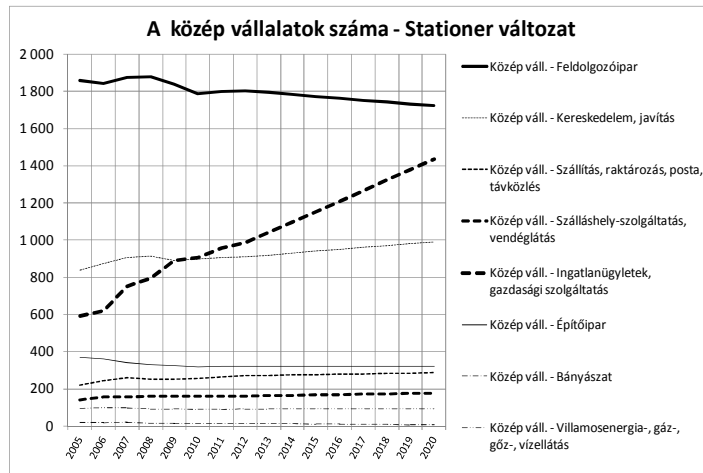

9.b számú ábra

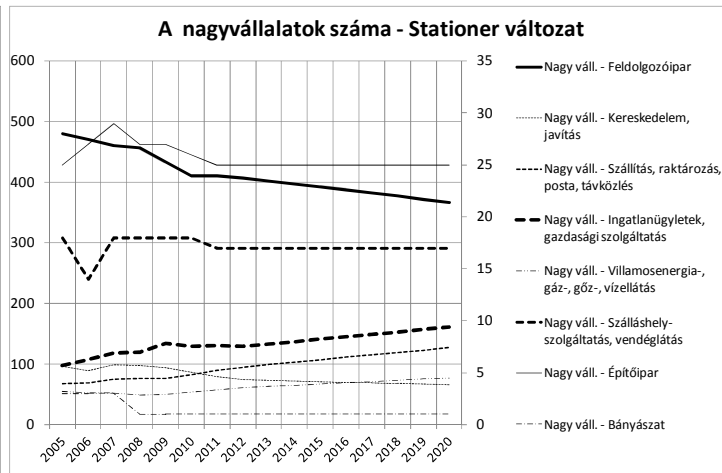

Megjegyzés: az 4.a. és 4.b. sz. ábrákon a bányászat és a villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás ágazatok értékei a jobboldali tengelyről olvashatók le.

9.c számú ábra:

9.d számú ábra

Megjegyzés: a 4.d. számú ábrán a bányászat, az építőipar és a szálláshely szolgáltatás, vendéglátás ágazatok értékei a jobboldali tengelyről olvashatók le.

6.számú táblázat:

A 2005-2011-es évek sajátosságait tükröző stacioner vállalatfejlődés Magyarországon

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	Vállalatok száma					
	2005	2011	2020	2005	2011	2020
			Stationer változat			Stationer változat
0-9 Fő	527 511	521 381	527 290	94,7%	94,2%	93,6%
10-49 Fő	24 730	26 798	30 411	4,4%	4,8%	5,4%
50-249 Fő	4 136	4 509	5 028	0,7%	0,8%	0,9%
KKI-k	556 377	552 688	562 729	99,8%	99,9%	99,9%
Több mint 250 fő	842	808	841	0,15%	0,15%	0,15%
Mindösszesen	557 219	553 495	563 570	100,0%	100,0%	100,0%

Az eredmény elég világos üzeneteket hordoz. **Ha a jelenlegi időszak folyamatain nem változtatunk, akkor a jelenlegi trendek eredményeként 2020-ra mindössze 10 ezer új vállalat jönne létre, de alapvetően változatlan méretstruktúrában.** A kis- és a középvállalatok súlya csak nagyon enyhén nőne, a nagyvállalati szféra részarányában pedig nem lenne növekedés. **Ezen mutatóban mérve Magyarország perifériális helyzete a következő évtizedben alig változna.**

Tovább kutatandó kérdések:

1. Milyen elemzések születtek Magyarország stacioner növekedéséről?
2. Milyen kép rajzolódik ki a stacioner növekedésről az egyes makro növekedési modellek szerint?
3. Mik a stacioner növekedés
 - 3.1. kifejezetten negatív tendenciái, melyet mindenképpen meg kell fordítani, illetve
 - 3.2. a kifejezetten pozitív tendenciái, melyet fel kell erősíteni.
4. Milyen további feltételezésekkel, számításokkal lehet megbízhatóbban előrejelezni a stacioner növekedési pályát?
5. Milyen ponton várható ellehetetlenülés a magyar növekedésben?

3.2.A termelékenység változás kezelése stacioner növekedés esetén

A termelékenység egy érték kategória és egy naturális kategória hányadosa. Az érték kategóriát, mely modellünkben a hozzáadott érték, csak változatlan áron szabad előre jelezni. Így a folyó áras adatokból ki kell szűrni az árváltozásokat. Ez annál is inkább indokolt, mert 2005-2009 között a hozzáadott érték volumenindexe a KSH adatai szerint csökkent (7. számú tábla, 10.a - 10.b. számú ábrák).

Ebben az időszakban növekvő számú vállalat csökkenő volumenű hozzáadott értéket állított elő, tehát a vállalatok termelékenysége ágazonként csökkent. Ez a válságnak tudható be. A válság viszont nem lesz örök és emiatt ezt a tendenciát stacioner folyamatként nem szabad tovább vinni³⁰. Ha ugyanis a termelékenység még tíz évig tovább csökken, akkor a gazdaság lehetetlenül. Emiatt a stacioner változatban a termelékenységet mind a foglalkoztathatóságban, mind a hozzáadott érték termelő képességben ágazonként konstansnak tekintjük. A termelékenység minden bizonnyal növekedni fog,

³⁰ A stacioner változat nem lehet a múlt mechanikus továbbvitele ott, ahol az értelmetlenséget jelent. A stacioner változatnak reálisnak kell lennie. Funkciója annak felmérése, hogy hova jutunk, ha a múlthoz képest minimális a változás.

de ennek mértékét nem ismerjük. Egy termelékenység növekedés feltételezése erős szubjektivitást vinne be a gondolatmenetbe. Így a konstans termelékenység az egyik szélső esetet számszerűsíti és a stacioner változatnak épen ezt kell megragadnia. Ehhez fogjuk viszonyítani a javasolt realistább fejlesztési változatok hatását.

Megjegyezzük, hogy a versenyszféra egészének termelékenysége még így is nő, mivel a vállalati szerkezet a stacioner változatban is a magasabb termelékenységű kategóriák felé mozdul el.

Tovább kutatandó kérdések:

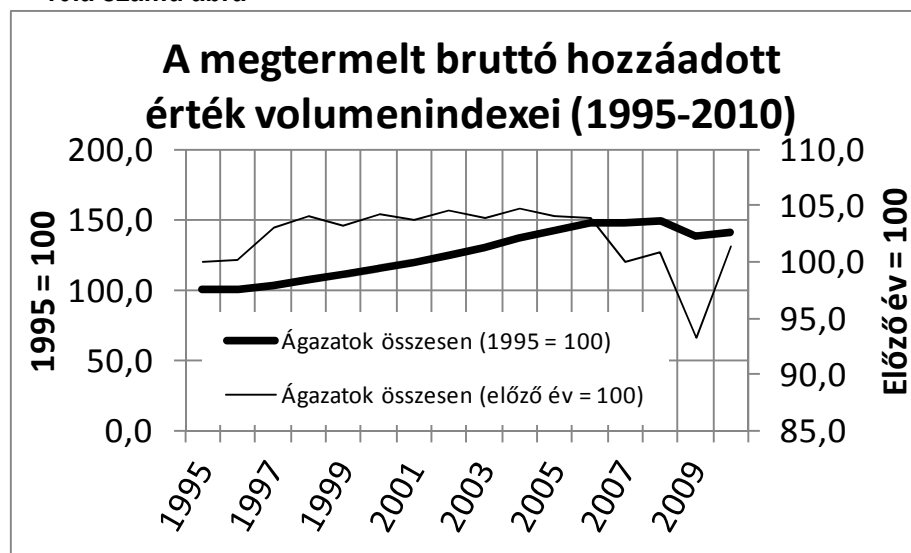
A 3.2 pont technikai jellegét érdemi elemzéssé alakítani a következő kérdések vizsgálatával:

1. Összefoglalni a magyar termelékenységre vonatkozó kutatásokat!
2. Mennyiben határozza meg a magyar termelékenység változását a külső tőkeinvestíció?
3. Mekkora a magyar termelékenység növekedésében a belső tőkefelhalmozódás hatása?
4. Mekkora a magyar termelékenység növekedésében a belső tudástőke felhalmozódás hatása?
5. A termelékenység növelésében hol vagyunk nagyon ráutalva a külföldi tőkebehozatalra és hol nem?
6. Mi az innováció szerepe a magyar termelékenység növelésében?
7. Milyen a termelékenység növekedésének és a foglalkoztatásnak a viszonya?
8. Mekkora a „jobless growth” veszélye Magyarországon?

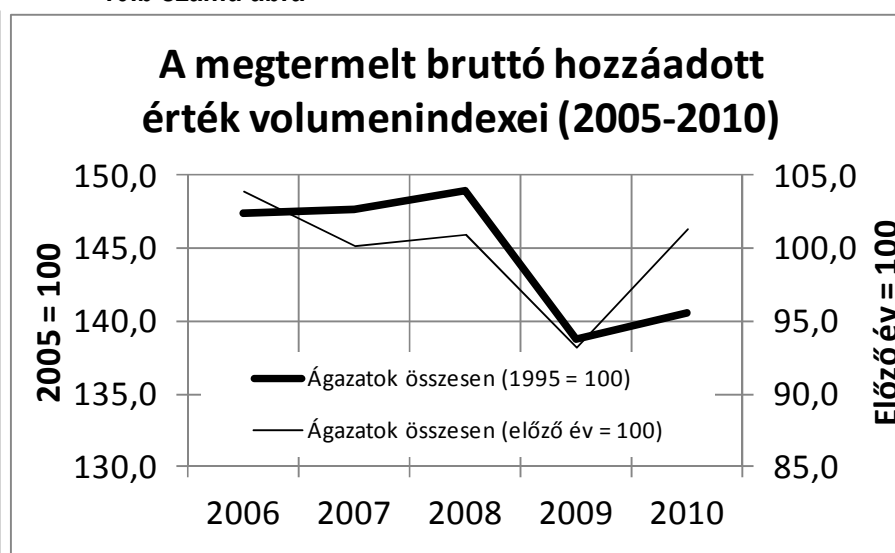
7.számú táblázat: A bruttó hozzáadott érték volumenindexei

Megnevezés	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	1995-2010	1995-2005	2005-2010
(A) Mező-erdő-halászat	100,0	105,1	96,5	104,7	102,7	90,4	112,9	85,2	101,9	149,9	94,9	93,9	80,1	151,6	85,1	83,7	111,6	137,5	81,2
(B-E) Ipar	100,0	105,0	111,4	106,8	106,1	105,5	101,4	105,6	105,1	105,8	103,7	105,2	106,8	96,3	85,1	113,4	180,3	172,7	104,4
(C) Feld.ip.	100,0	105,9	113,3	109,1	107,2	107,0	102,5	106,9	108,0	105,9	105,7	105,6	106,8	97,7	81,8	115,8	207,6	198,9	104,4
(F) Építőip.	100,0	92,9	106,8	107,7	106,6	114,2	105,7	111,2	98,6	98,4	106,0	97,1	94,6	91,2	96,3	91,1	115,6	157,2	73,5
(GHI) Ker., szállít., vendégl.	100,0	96,5	104,9	100,4	102,0	101,5	107,3	106,1	103,4	103,1	106,2	108,7	101,5	98,2	85,4	99,1	124,4	135,6	91,7
(J) Info, kommunik.	100,0	123,2	115,4	113,8	109,0	108,3	107,2	113,2	111,7	105,4	106,0	105,1	103,3	103,0	113,1	104,8	383,4	289,2	132,5
(K) Pénzügy	100,0	87,3	71,3	98,9	81,3	109,5	98,3	108,8	107,0	103,1	103,6	99,4	91,3	97,7	100,5	95,7	57,1	67,0	85,3
(L) Ingatlan	100,0	103,3	101,2	95,2	102,9	100,6	97,1	97,5	105,4	100,3	106,1	107,9	100,1	99,9	102,5	100,2	121,2	109,4	110,8
(MN) Gazd. Szol.	100,0	113,5	101,3	102,2	103,1	107,6	107,4	111,0	104,0	99,8	103,4	107,7	99,3	102,4	96,1	96,9	170,1	166,8	102,0
(OPQ) Községi szolg.	100,0	100,1	100,9	106,6	102,1	105,3	101,9	102,8	103,7	100,9	102,5	100,5	96,0	100,3	100,2	97,2	122,6	130,0	94,2
(R-U) Kultúra	100,0	91,0	94,5	97,2	104,2	100,8	108,9	107,5	93,9	98,4	104,6	99,2	102,3	100,6	93,4	103,4	97,9	99,3	98,6
Termékek egyenlege	100,0	100,0	93,1	94,2	97,5	98,9	105,0	106,7	112,9	117,1	115,7	124,1	131,1	132,1	128,8	129,8	521,1	145,0	359,3
Ágazatok összesen (előző év = 100)	100,0	100,2	103,1	104,1	103,2	104,2	103,7	104,5	103,9	104,8	104,0	103,9	100,1	100,9	93,2	101,3	140,6	141,9	99,1
Ágazatok összesen (1995 = 100)	100,0	100,2	103,3	107,5	111,0	115,6	119,9	125,3	130,2	136,5	141,9	147,5	147,6	148,9	138,8	140,6	140,6	141,9	99,1

10.a számú ábra

10.b számú ábra

3.3.A foglalkoztatás és a GDP várható növekedése stacioner növekedés esetén

A stacioner fejlődés nettó vállalatszám növekedése és konstans termelékenysége mellett 2020-ra a foglalkoztatottság és a hozzáadott érték volumene (annak változatlan áron mért nagysága) a 8.a - 8.f számú táblázatok szerint várható.

8.a számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020 Stationer változat
Vállalatok száma			
0-9 Fő	527 511	521 381	527 290
10-49 Fő	24 730	26 798	30 411
50-249 Fő	4 136	4 509	5 028
KKI-k	556 377	552 688	562 729
Több mint 250 fő	842	808	841
Mindösszesen	557 219	553 495	563 570

8.b számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020 Stationer változat
Termelékenység (VA m€-ban 2011 évi árakon / fő)			
0-9 Fő	0,0099	0,0090	0,0090
10-49 Fő	0,0202	0,0151	0,0151
50-249 Fő	0,0258	0,0214	0,0210
KKI-k	0,0163	0,0135	0,0137
Több mint 250 fő	0,0388	0,0287	0,0283
Mindösszesen	0,0228	0,0178	0,0179

Mint azt korábban mondtuk, a stacioner vállalatfejlődés, mely a 2005-2011-es nyomott időszak trendjeit hordozza, 2020-ra mindössze tízezer új vállalat keletkezését vetíti előre (8.a számú táblázat).

Magyarországon a nemzetközi trendekhez hasonlóan a vállalatméret növekedésével a termelékenység is nő (8.b számú táblázat). 2011-ben a mikrovállalatok termelékenységéhez képest a kisvállalatok termelékenysége másfélszeres, a középvállalatoké több mint kétszeres, a nagyvállalatoké pedig több mint háromszoros. Ez a termelékenység 2005-ről 2011-re minden vállalat kategóriában csökkent. A stacioner változatban azonban 2011-ről 2020-ra minimális mértékben nő. Az egyedi ágazati termelékenységek – mint mondtuk - nem változtak, de a stacioner vállalatfejlődés struktúráváltozása minimálisan javítja az alacsonyabb vállalat kategóriák aggregált termelékenységét, rontja a nagyvállalati kategória aggregált termelékenységét és ennek eredőjeként a versenyszféra termelékenysége lényegében változatlan marad. Az különösen nagy gond, hogy a stacioner fejlődés a nagyvállalati kategóriában termelékenység rontó hatású. Azt jelzi, hogy a stacioner növekedés az alacsonyabb termelékenységű nagyvállalatok súlyát növeli.

Minimális mértékben javul a vállalatok foglalkoztatási képessége (8.c számú táblázat). Magyarországon 2011-ben egy mikro vállalkozás átlagosan 2 főt, egy kisvállalkozás átlagosan közel 20 főt, egy középvállalkozás átlagosan közel 100 főt, egy nagyvállalat pedig átlagosan 920 főt foglalkoztatott. A stacioner növekedés ugyanezt a foglalkoztatási képességet vetíti előre 2020-ra. A versenyszféra egészének szintjén a javulás ugyancsak a stacioner vállalatfejlődés struktúráváltoztató hatásának eredménye.

8.c számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020 Stationer változat
A vállalat foglalkoztatási képessége (Fő/vállalat)			
0-9 Fő	1,7	1,8	1,8
10-49 Fő	19,3	19,0	18,9
50-249 Fő	98,9	96,9	96,5
KKI-k	3,2	3,4	3,5
Több mint 250 fő	869,2	920,1	942,8
Mindösszesen	4,5	4,7	4,9

8.d számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020 Stationer változat
Foglalkoztatottak száma (ezer fő)			
0-9 Fő	903	931	923
10-49 Fő	476	509	575
50-249 Fő	409	437	485
KKI-k	1 788	1 877	1 984
Több mint 250 fő	732	743	793
Mindösszesen	2 520	2 620	2 776

Ha a vállalatszámot és a vállalatok foglalkoztatási képességet elemenként összeszorozzuk, akkor megkapjuk a foglalkoztatott létszámot (8.d számú táblázat). Új munkahelyek stacioner növekedés esetén is létrejönnek, de koránt sem a kívánatos mértékben. Ez a változat mindössze 160 ezer új munkahely létrehozását jelenti.

Ugyanígy határozzuk meg a stacioner fejlődés eredményeként létrejövő GDP-t. Az nem más, mint a vállalatszám és a GDP termelő képesség szorzata (8.e és 8.f táblázatok).

8.e számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020
			Stationer változat
GDP termelő képesség (m€ 2011 évi árakon / vállalat)			
0-9 Fő	0,017	0,016	0,016
10-49 Fő	0,389	0,287	0,285
50-249 Fő	2,547	2,075	2,031
KKI-k	0,052	0,046	0,048
Több mint 250 fő	33,745	26,389	26,696
Mindösszesen	0,103	0,084	0,088

8.f számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020
			Stationer változat
Megtermelt hozzáadott érték (m€ 2011 évi árakon)			
0-9 Fő	8 937	8 364	8 352
10-49 Fő	9 613	7 680	8 662
50-249 Fő	10 536	9 354	10 210
KKI-k	29 086	25 398	27 224
Több mint 250 fő	28 413	21 322	22 451
Mindösszesen	57 499	46 720	49 675

Összefoglalva: Sajnos a stationer variáns részletesebb elemzése alapján arra a következtetésre kell jutnunk, hogy ez a fejlődés nem teremt megfelelő alapokat napjaink problémáinak megoldásához. A vállalatok száma stationer fejlődés esetén mintegy 10 ezerrel nőne. A vállalati szerkezet minimális mértékben javulna. A foglalkoztatottak száma a versenyszférában mindössze 160 ezer fővel bővülne. A versenyszféra hozzáadott értéke (\approx GDP) 2011 és 2020 között mindössze 6 százalékkal nőne, ami évi 0,6 százalékos átlagos növekedési ütemnek felelne meg ezen az időhorizonton.

A jelenleg irányadónak tekintett kormányzati programok, így a Széll Kálmán terv és a különböző nemzeti munkatervek, a növekedési terv 1 millió új munkahely megteremtését tűzték ki célul³¹. Így a stationer változatot, mivel az az 1 millió új munkahelyet nem teremtette meg, kis valószínűségű és mindenképpen elégtelen növekedési változatnak tekintem és tovább keresem a gyorsabb növekedés lehetőségeit.

3.4.A stationertől eltérő növekedési pályák

A stationer növekedés fenti elemzése valójában azt üzeni, hogy **ha nem csinálunk semmit, akkor nem jutunk messze**. Persze a vállalati szférának van egy önfejlődése is, amely akkor is utat tör magának, ha a kormányzat nem képes fejleszteni, vagy a tevékenysége hatástalan, esetleg romboló. A vállalkozók között ugyanis mindig lesznek olyanok, akik a mindenkori kormányoktól függetlenül is cselekszenek. Erről azonban nagyon nehéz képet alkotni a termelékenység trendváltás időszakában. A régi trendeknek a válság hatására meg kell változniuk és ez a folyamat most szép csendben dolgozik. Még keveset tudunk róla. Ezért kellett a stationer növekedés esetében a termelékenység teljes változatlanóságát feltételezni, mert azzal legalább a folyamat alsó határát érzékelhetjük. Azonban kísérletet tehetünk arra, hogy a változások felső határait is letapogassuk. Erre szolgálnak a további növekedési variánsaink, melyek mindegyike a stationer fejlődés és valamilyen növekedési feltevés, valamilyen fejlesztés összege lesz (egy ilyen variáns a 8. számú ábra integrált növekedésének felel meg).

3.4.1.A feldolgozóipari variáns

Elsőként azt néztem meg, hogy milyen növekedés szükséges az 1 millió új munkahely megteremtéséhez 2020-ra, ha azokat **csak a feldolgozó iparban** kívánjuk létrehozni. Ezt a változatot indokolja számos olyan gazdaságpolitikai felvetés, amely a jövőre vonatkozó fejlesztési elképzelések

³¹ Lásd: Széll Kálmán terv, Magyar Köztársaság kormánya, Magyarország konvergencia programja, 2011 – 2015 és A Magyar Köztársaság kormánya, Magyarország nemzeti reform programja, valamint a Magyar növekedési tervet.

között csak a „termelő szféra” fejlesztését preferálja.³² Mivel az irányzat képviselői termelő szférán többnyire a hagyományos ipari termelést értik, végiggondoltam egy olyan növekedési változatot, melynek során az egy millió új munkahely csak a feldolgozó iparban jön létre. Ennél a variánsnál a 2020 évi nettó új vállalatok számát 6 egymást követő lépésben csak a feldolgozóiparban növeltem – eléggé szembe menve a hosszú távú trendekkel –, de ezen növeléseknél érvényesítettem egy jelentős elmozdulást a középvállalati és nagyvállalati szerkezet javítása érdekében. Egy lépés 5.000 nettó új vállalatot jelent, melynek az összetétele 4450 nettó új kisvállalat, 500 nettó új középvállalat és 50 nettó új nagyvállalat. Belátható, hogy egy ilyen összetételű nettó vállalatnövekmény a gazdasági szerkezetet javítja, hisz a növekményben a középvállalati részarány 10 %-os, a nagyvállalati pedig 1 százalékos. A vállalatszám alakulását a 11.a - 11.d. számú ábrák, míg a variáns növekedési eredményeit a 9.a - 9.f. számú táblázatok tartalmazzák. Hogy mért kellett a vállalatszámot ilyen finom lépésközökkel növelni, azt majd később, az eredmények kiértékelésénél értjük meg.

A 11.a. számú ábrán jól látható, hogy a mikro vállalatok esetében nem növeltük a nettó új vállalatszámot. A mikrovállalatok állománya a stacioner fejlődés szerint alakult. Ez annyit jelent, hogy a mikrovállalatok számát inkább csökkentettük. A többi kategóriában azonban növeltük és ezek a növelési lépések minden egyes esetben javították a vállalatszerkezetet a hatékonyabb struktúra irányába. A hatás jól látszik az eredményeken.

A 9.a számú táblázat a nettó vállalatszám alakulását mutatja 6 lépésben. Mint láttuk, a stacioner változat az ágazatokban együttesen tízezer nettó új vállalatot hozott. A feldolgozóipari változat minden egyes lépése ehhez hozzátesz ötezer feldolgozóipari vállalatot. Az első lépés tehát egy olyan jövőbeli állapotot reprezentál, amelyben 2020-ra 2011-hez képest Magyarországon a vállalatok száma 15 ezer feldolgozóipari vállalattal lesz több. A 2. lépésben 20 ezerrel lesz több, és így tovább. Minden egyes lépéssel javul a vállalati struktúra. A mikrovállalatok súlya fokozatosan csökken, a többi vállalatkategóriáé pedig nő.

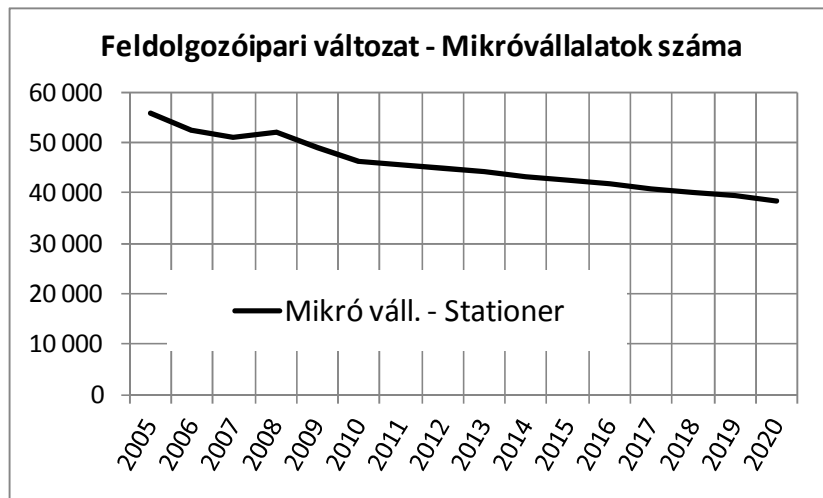
9.a számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Feldolgozóipari változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
Vállalatok száma									
0-9 Fő	527 511	521 381	527 290	527 290	527 290	527 290	527 290	527 290	527 290
10-49 Fő	24 730	26 798	30 411	34 809	39 207	43 605	48 002	52 400	56 798
50-249 Fő	4 136	4 509	5 028	5 442	5 855	6 269	6 682	7 096	7 509
KKI-k	556 377	552 688	562 729	567 540	572 352	577 163	581 974	586 786	591 597
Több mint 250 fő	842	808	841	886	930	975	1 019	1 064	1 108
Mindösszesen	557 219	553 495	563 570	568 426	573 282	578 138	582 993	587 849	592 705
0-9 Fő	94,67%	94,20%	93,56%	92,76%	91,98%	91,20%	90,45%	89,70%	88,96%
10-49 Fő	4,44%	4,84%	5,40%	6,12%	6,84%	7,54%	8,23%	8,91%	9,58%
50-249 Fő	0,74%	0,81%	0,89%	0,96%	1,02%	1,08%	1,15%	1,21%	1,27%
KKI-k	99,85%	99,85%	99,85%	99,84%	99,84%	99,83%	99,83%	99,82%	99,81%
Több mint 250 fő	0,15%	0,15%	0,15%	0,16%	0,16%	0,17%	0,17%	0,18%	0,19%
Mindösszesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

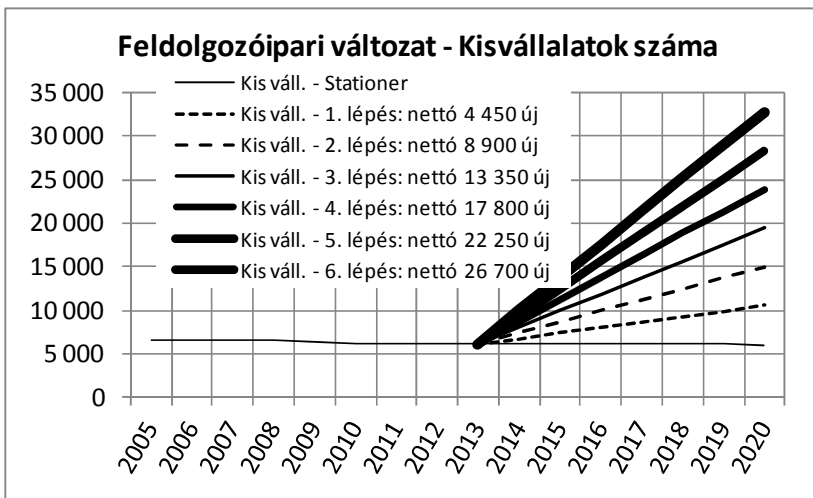
A vállalati szerkezetmódosulás eredményeként a versenyszféra termelékenységé minden egyes lépéssel az alapvető ágazati fajlagosok változatlanúsága mellett is nő (9.b számú táblázat) és mivel a szerkezetváltozás a feldolgozóipari variáns esetén a stacioner változathoz képest sokkal intenzívebb, ebben a változatban a termelékenység növekedése is gyorsabb.

³² A magyar kormány közzétett növekedési terve kifejezetten újraiparosításról beszél.

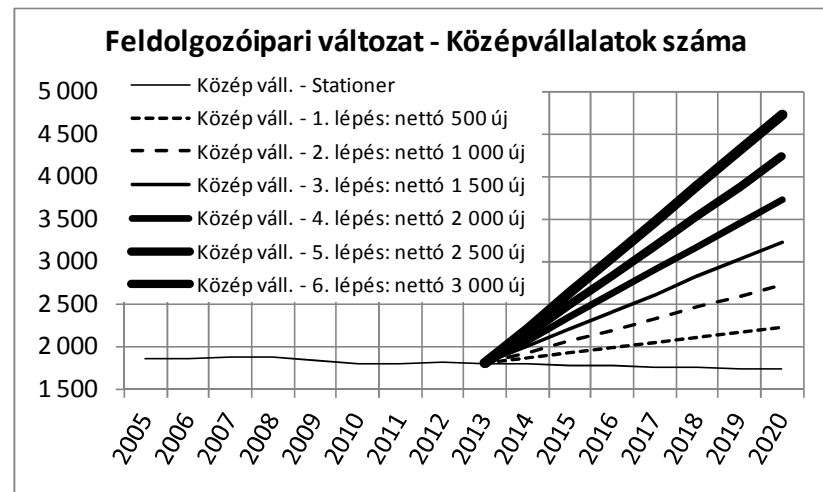
11.a számú ábra:

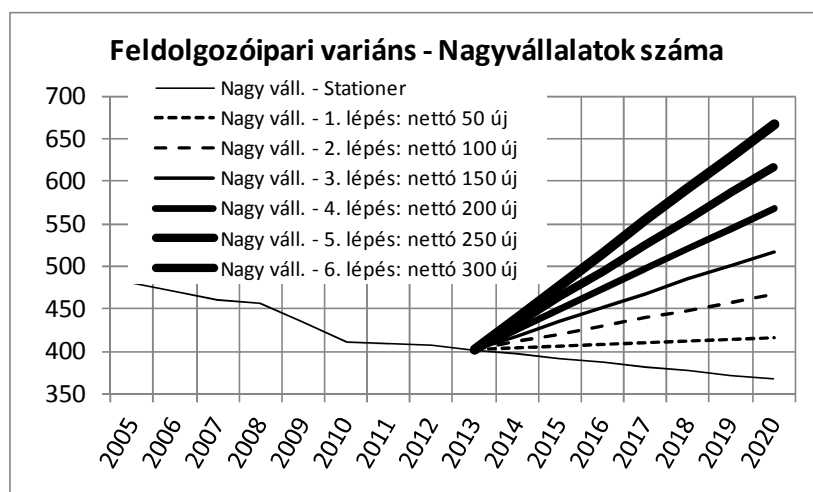
11.b számú ábra

11.c számú ábra:

11.d számú ábra

9.b számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Feldolgozóipari változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
Termelékenység (m€ 2011 évi árakon / fő)									
0-9 Fő	0,0099	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090
10-49 Fő	0,0202	0,0151	0,0151	0,0148	0,0147	0,0146	0,0144	0,0144	0,0143
50-249 Fő	0,0258	0,0214	0,0210	0,0207	0,0205	0,0203	0,0201	0,0199	0,0198
KKI-k	0,0163	0,0135	0,0137	0,0138	0,0139	0,0140	0,0140	0,0141	0,0141
Több mint 250 fő	0,0388	0,0287	0,0283	0,0288	0,0292	0,0296	0,0300	0,0303	0,0306
Mindösszesen	0,0228	0,0178	0,0179	0,0180	0,0181	0,0182	0,0183	0,0184	0,0185

Ugyanez igaz a vállalatok foglalkoztatási képességére, mely az egyes vállalatkategóriákban a konstans ágazati fajlagosok ellenére is nő (9.c számú táblázat). Mivel a feldolgozóipari variáns szerint 2020-ra megnő a kis-, közép- és nagyvállalatok súlya, a KKI-k, illetve a teljes versenyszféra foglalkoztatási képessége még változatlan termelékenység mellett is lépésről lépésre nő.

9.c számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Feldolgozóipari változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
A vállalatok foglalkoztatási képessége (fő / vállalat)									
0-9 Fő	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
10-49 Fő	19,3	19,0	18,9	19,2	19,4	19,6	19,7	19,8	19,9
50-249 Fő	98,9	96,9	96,5	97,2	97,7	98,2	98,6	98,9	99,2
KKI-k	3,2	3,4	3,5	3,8	4,0	4,2	4,4	4,6	4,8
Több mint 250 fő	869,2	920,1	942,8	931,6	921,5	912,5	904,3	896,9	890,2
Mindösszesen	4,5	4,7	4,9	5,2	5,5	5,7	6,0	6,3	6,5

A foglalkoztatottak száma, akárcsak a stationer növekedés esetében a vállaltszám és a foglalkoztatási képesség szorzata (9.d számú táblázat).³³ Ez a tábla jelzi, hogy 1 millió új munkahely 2020-ra csak akkor keletkezik, ha addig legalább 40 ezer új vállalat jön létre nettó módon, azaz az újonnan alakult, illetve a tönkre ment vállalatok egyenlegeként, javuló vállalati struktúrában.

9.d számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Feldolgozóipari változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
A foglalkoztatottak száma (ezer fő)									
0-9 Fő	903	931	923	923	923	923	923	923	923
10-49 Fő	476	509	575	669	762	856	950	1 043	1 137
50-249 Fő	409	437	485	537	589	641	693	745	796
KKI-k	1 788	1 877	1 984	2 129	2 275	2 420	2 566	2 711	2 857
Több mint 250 fő	732	743	793	830	867	904	941	979	1 016
Mindösszesen	2 520	2 620	2 776	2 959	3 142	3 324	3 507	3 690	3 872

A vállalatok GDP termelő képessége hasonlóan alakul, mint a foglalkoztatási képességük (9.e számú táblázat). Az ide vonatkozó elemzést, mivel tartalmilag megegyezik a foglalkoztatási képesség elemzésével, nem ismételjük meg. Ellenben nagyon fontos mondanivalóhoz jutunk, ha a GDP termelő képességet összeszorozzuk a vállalatok

³³ Ha valaki utána számol, ne feledkezzen meg az 1000-rel való osztásról!

számaival (9.f számú táblázat). Ekkor láthatjuk, hogy az 1 millió új munkahelyhez mekkora növekedésre van szükség.

9.e számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Feldolgozóipari változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
A vállalatok GDP termelő képessége (m€ 2011 évi árakon / vállalat)									
0-9 Fő	0,017	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016
10-49 Fő	0,389	0,287	0,285	0,285	0,285	0,285	0,285	0,285	0,285
50-249 Fő	2,547	2,075	2,031	2,014	2,000	1,988	1,978	1,969	1,961
KKI-k	0,052	0,046	0,048	0,052	0,055	0,058	0,062	0,065	0,068
Több mint 250 fő	33,745	26,389	26,696	26,820	26,931	27,031	27,122	27,204	27,279
Mindösszesen	0,103	0,084	0,088	0,094	0,099	0,105	0,110	0,115	0,120

9.f számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Feldolgozóipari változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
Megtermelt hozzáadott érték (m€ 2011 évi árakon)									
0-9 Fő	8 937	8 364	8 352	8 352	8 352	8 352	8 352	8 352	8 352
10-49 Fő	9 613	7 680	8 662	9 926	11 191	12 455	13 720	14 984	16 249
50-249 Fő	10 536	9 354	10 210	11 132	12 055	12 978	13 900	14 823	15 745
KKI-k	29 086	25 398	27 224	29 411	31 598	33 785	35 972	38 159	40 346
Több mint 250 fő	28 413	21 322	22 451	23 897	25 342	26 788	28 234	29 679	31 125
Mindösszesen	57 499	46 720	49 675	53 308	56 940	60 573	64 206	67 838	71 471

Összefoglalva: A feldolgozóipari variáns 5. lépése - a stationer növekedés során létrejövő 10 ezer nettó új vállalaton felül - 25 ezer további nettó új feldolgozóipari vállalat létrehozásával, változatlan ágazati termelékenység mellett 2020-ra megvalósítja az 1 millió új munkahelyet, de egyben jelzi, hogy ennek megteremtéséhez változatlan termelékenységi trendek mellett a versenyszférában **évi 3,8 százalékos növekedésre van szükség**. Az 1 millió új munkahely valahol a 4. és 5. lépés között van, azaz az újonnan létrehozandó feldolgozóipari vállalatok száma 20 - 25 ezer.

3.4.2.A gazdasági szolgáltatások variáns

Mivel a feldolgozó ipar kizárólagos fejlesztése felettébb valószínűtlen, végiggondoltunk egy olyan variánst is, mely a nemzetközi trendeknek megfelelően elsősorban a **gazdasági szolgáltatásokat fejleszti**. Így feltettük azt a kérdést, hogy milyen növekedés szükséges az 1 millió új munkahely megteremtéséhez 2020-ra, ha azokat csak a gazdasági szolgáltatások ágazataiban kívánjuk létrehozni? Itt a számításba bevont szektorok a következők voltak:

- Kereskedelem, javítás,
- Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás,
- Szállítás, raktározás, posta, távközlés,
- Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás.

A vállalatszámok előrebecslését minden megnevezett szolgáltatási szektoron belül, minden vállalkategóriában megtettük. Közöttük az arányokat a növekedés előrebecslésekor nem változtattuk. A vállalkategóriák között a fenti 10.000 – 1.000 – 100-as arányt tartottuk.

A gazdasági szolgáltatások variáns vállalatszám előrebecslését mutatják a 12.a - 12.b. számú ábrák. Az ábrák száma ennél a változatnál lényegesen több, mert itt négy ágazatra kellett mind a négy kategóriára előre becsülni a vállalat számot. A vállalatszám növekedését itt csak a gazdasági szolgáltatások egészére mutatjuk be. A vállalatszám növekedését ágazatonként a függelék F1-F16-os ábrái dokumentálják.

El kell ismernünk, hogy a kutatás jelenlegi szakaszában a vállalatszám növelése az egyes variánsokban eléggé mechanikus. Azonban feltűnő, hogy **míg a feldolgozóipari változatban a vállalatszám növelése minden esetben az ágazati vállalatfejlődési trendekkel szembe megy** (lásd a 11.a - 11.d. számú ábrákat), **addig a gazdasági szolgáltatások változatban** (12.a - 12.b. számú ábrák) **azokkal többnyire egybeesik**³⁴. Ez jelzi, hogy a termelőszféra primátusára vonatkozó kijelentéseket alaposan át kell gondolni. Nem szabad visszatérni a termelő szféra dogmatikus értelmezéséhez.³⁵

Most nézzük meg, mikén alakul a növekedés a gazdasági szolgáltatások variáns szerint! A variáns eredményeit a 10.a - 10.f számú táblázatok mutatják be. E táblák tartalma és a köztük fennálló összefüggések megegyeznek a 9.a - 9.f számú táblázatok tartalmával és kölcsönös összefüggéseivel.

A 10.a táblázat a gazdasági szolgáltatások variáns esetében mutatja be a nettó vállalatszám alakulását. Mivel ugyanúgy 6 lépésben, lépésenként 5 ezerrel növeltük a vállalatok számát, mint a feldolgozó ipar esetében, az összes vállalat száma nem változott. Csak az új vállalatok itt nem a feldolgozóiparban, hanem a szolgáltatásokban jöttek létre. Értelemszerűen ez a 10.a táblában ez nem jelentkezik. Az értelmezés azonban változik. Az első lépés itt egy olyan jövőbeli állapotot reprezentál, amelyben 2020-ra 2011-hez képest a versenyszférában a vállalatok száma 15 ezer gazdasági szolgáltató vállalattal lesz több.

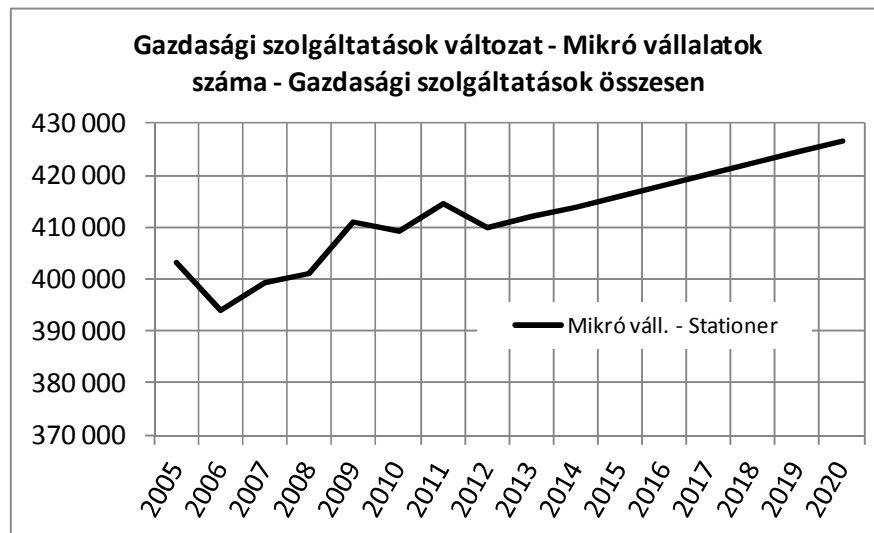
10.a számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Gazdasági szolgáltatások változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
Vállalatok száma									
0-9 Fő	527 511	521 381	527 290	527 290	527 290	527 290	527 290	527 290	527 290
10-49 Fő	24 730	26 798	30 411	34 861	39 311	43 761	48 211	52 661	57 111
50-249 Fő	4 136	4 509	5 028	5 528	6 028	6 528	7 028	7 528	8 028
KKI-k	556 377	552 688	562 729	567 679	572 629	577 579	582 529	587 479	592 429
Több mint 250 fő	842	808	841	891	941	991	1 041	1 091	1 141
Mindösszesen	557 219	553 495	563 570	568 570	573 570	578 570	583 570	588 570	593 570
0-9 Fő	94,67%	94,20%	93,56%	92,74%	91,93%	91,14%	90,36%	89,59%	88,83%
10-49 Fő	4,44%	4,84%	5,40%	6,13%	6,85%	7,56%	8,26%	8,95%	9,62%
50-249 Fő	0,74%	0,81%	0,89%	0,97%	1,05%	1,13%	1,20%	1,28%	1,35%
KKI-k	99,85%	99,85%	99,85%	99,84%	99,84%	99,83%	99,82%	99,81%	99,81%
Több mint 250 fő	0,15%	0,15%	0,15%	0,16%	0,16%	0,17%	0,18%	0,19%	0,19%
Mindösszesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

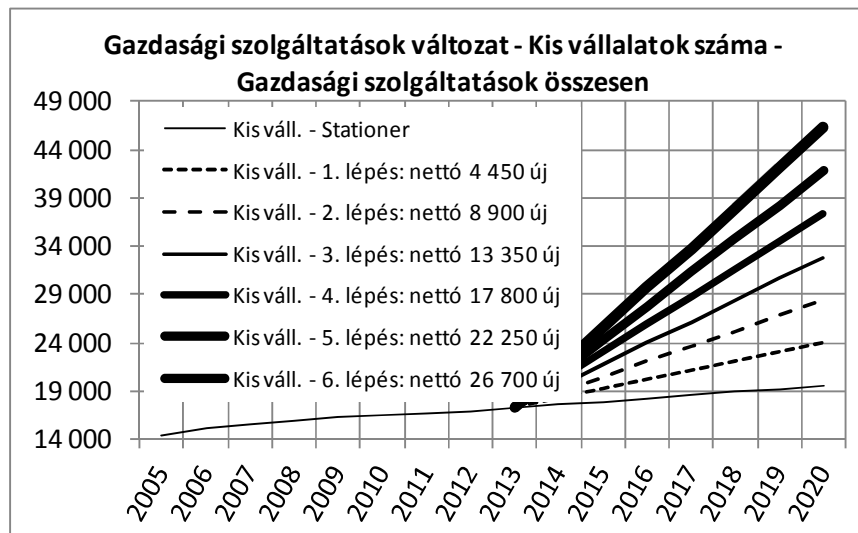
³⁴ A függelékbe utalt ábrák jelzik, hogy egy ilyen növekedés hol ellentétes a szolgáltató trendekkel.

³⁵ Erről a kérdésről a 70-es évek elején egy intenzív vita folyt a magyar közéletben. Mi a termelő? Ami anyagi terméket hoz létre, vagy ami értéket hoz létre? Ezt a vitát foglalják össze a Bertóti, Csernók tanulmányok. Az 1968 évi mechanizmusreform egyik pozitív vívmányaként a magyar KSH, amikor áttért az ENSZ SNA szabványára, nagyon helyesen arra az értelmezésre állt rá, miszerint minden munka termelő, amelyik értéket teremt (Lásd. Árvay). Jó lenne ettől az elvtől nem eltérni. A termelő vállalat anyagkonverzióhoz kötött fogalmának legfőbb költséggazdálkodási szempontok miatt van értelme. Az anyagi termelés esetén ugyanis lehetőség van készletezésre és a készletekben a költségek is készleteződhetnek. Emiatt egy anyagi termelést folytató vállalat önköltségszámítása más, mint a kereskedelmi és szolgáltató vállalatoké. Jelen esetben azonban nem erről a különbségről beszélünk.

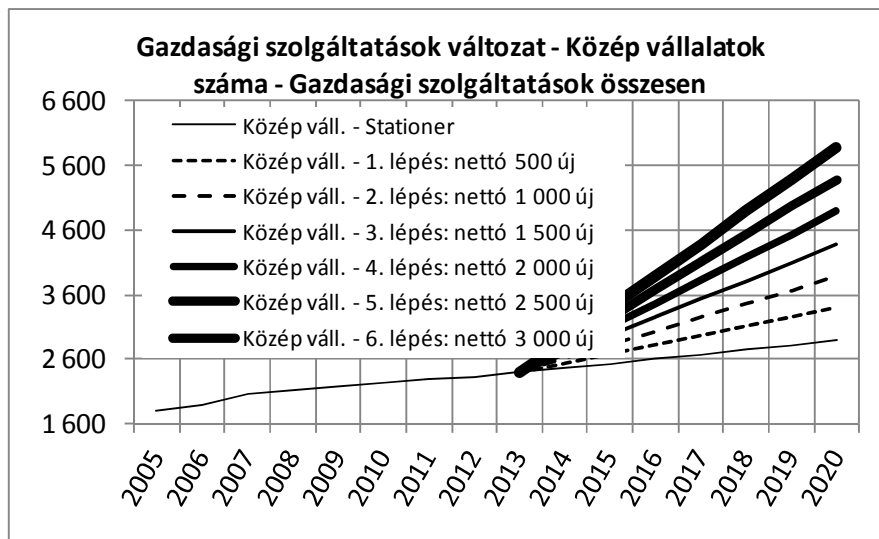
12.a számú ábra:

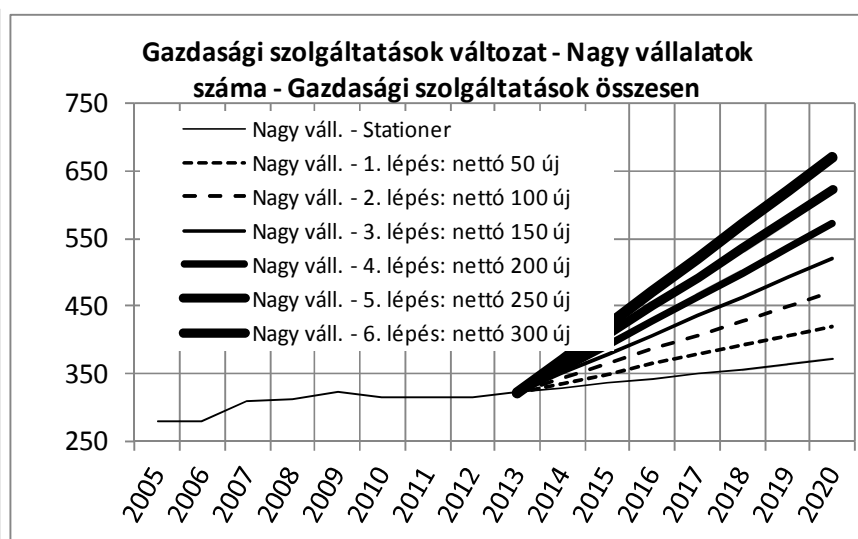
12.b számú ábra

12.c számú ábra:

12.d számú ábra

A vállalati struktúra ugyanúgy mozdul el, mint a feldolgozó ipari variáns esetében. (10.b számú táblázat). A koefficiensek növekedése azonban kisebb. Ez arra utal, hogy a gazdasági szolgáltató ágazatok vállalataiban a termelékenység kisebb, azaz a foglalkoztatási és GDP termelő képesség a feldolgozóipari változatban mértől eltérően alakul.

10.b számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Gazdasági szolgáltatások változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
Termelékenység (m€ 2011 évi árakon / fő)									
0-9 Fő	0,0099	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090	0,0090
10-49 Fő	0,0202	0,0151	0,0151	0,0152	0,0153	0,0153	0,0154	0,0154	0,0155
50-249 Fő	0,0258	0,0214	0,0210	0,0211	0,0211	0,0211	0,0212	0,0212	0,0212
KKI-k	0,0163	0,0135	0,0137	0,0140	0,0142	0,0144	0,0146	0,0147	0,0149
Több mint 250 fő	0,0388	0,0287	0,0283	0,0277	0,0271	0,0266	0,0261	0,0258	0,0254
Mindösszesen	0,0228	0,0178	0,0179	0,0179	0,0179	0,0180	0,0180	0,0180	0,0180

A foglalkoztatási képesség a gazdasági szolgáltatások változatban valamivel magasabb (10.c számú táblázat).

10.c számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Gazdasági szolgáltatások változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
A vállalatok foglalkoztatási képessége (fő / vállalat)									
0-9 Fő	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
10-49 Fő	19,3	19,0	18,9	18,8	18,8	18,8	18,7	18,7	18,7
50-249 Fő	98,9	96,9	96,5	96,2	95,9	95,7	95,5	95,4	95,2
KKI-k	3,2	3,4	3,5	3,7	3,9	4,1	4,3	4,5	4,6
Több mint 250 fő	869,2	920,1	942,8	959,8	974,9	988,5	1000,9	1012,0	1022,2
Mindösszesen	4,5	4,7	4,9	5,2	5,5	5,8	6,1	6,3	6,6

Ennek megfelelően az 1 millió új munkahelyet már az 5. lépésben megteremti a variáns, azaz kevesebb nettó új vállalat létrehozásával.

10.d számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Gazdasági szolgáltatások változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
A foglalkoztatottak száma (ezer fő)									
0-9 Fő	903	931	923	923	923	923	923	923	923
10-49 Fő	476	509	575	657	739	821	902	984	1 066
50-249 Fő	409	437	485	532	578	625	671	718	764
KKI-k	1 788	1 877	1 984	2 112	2 240	2 369	2 497	2 626	2 754
Több mint 250 fő	732	743	793	855	917	980	1 042	1 104	1 166
Mindösszesen	2 520	2 620	2 776	2 967	3 158	3 348	3 539	3 730	3 921

A GDP termelő képesség valamivel alacsonyabb, mint a feldolgozóipari változatban (10.e számú táblázat).

10.e számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Gazdasági szolgáltatások változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
A vállalatok GDP termelő képessége (m€ 2011 évi árakon / vállalat)									
0-9 Fő	0,017	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016	0,016
10-49 Fő	0,389	0,287	0,285	0,286	0,287	0,287	0,288	0,288	0,289
50-249 Fő	2,547	2,075	2,031	2,027	2,025	2,023	2,021	2,019	2,018
KKI-k	0,052	0,046	0,048	0,052	0,056	0,059	0,063	0,066	0,069
Több mint 250 fő	33,745	26,389	26,696	26,542	26,405	26,282	26,170	26,069	25,977
Mindösszesen	0,103	0,084	0,088	0,094	0,099	0,104	0,109	0,114	0,119

Így az egyes lépésekhez rendre alacsonyabb GDP növekedés tartozik, mint a feldolgozóipari variánsban (10.f. számú táblázat).

10.f számú táblázat

Vállalatméret a foglalkoztatottak létszáma szerint	2005	2011	2020	2020					
			Stationer változat	Gazdasági szolgáltatások változat					
				1. lépés	2. lépés	3. lépés	4. lépés	5. lépés	6. lépés
Megtermelt hozzáadott érték (m€ 2011 évi árakon)									
0-9 Fő	8 937	8 364	8 352	8 352	8 352	8 352	8 352	8 352	8 352
10-49 Fő	9 613	7 680	8 662	9 964	11 267	12 570	13 872	15 175	16 477
50-249 Fő	10 536	9 354	10 210	11 208	12 206	13 204	14 202	15 201	16 199
KKI-k	29 086	25 398	27 224	29 524	31 825	34 126	36 427	38 727	41 028
Több mint 250 fő	28 413	21 322	22 451	23 649	24 847	26 045	27 243	28 441	29 640
Mindösszesen	57 499	46 720	49 675	53 174	56 672	60 171	63 670	67 169	70 668

Összefoglalva: Érdemben a gazdasági szolgáltatások variáns eredményessége egyáltalán nem marad el a feldolgozóipari variáns eredményességétől. A gazdasági szolgáltatások változat szerint is lehetséges 2020-ra az 1 millió új munkahely, ha a stacioner növekedés tízezer nettó új vállalatán felül a szolgáltató szektorokban 25 ezer nettó új szolgáltató vállalat jön létre és ehhez valamivel kisebb növekedés is elegendő, amely csak 3,7 százalékot jelent évente. Az 1 millió új munkahely itt is valahol a 4. és 5. lépés között van, azaz az újonnan létrehozandó szolgáltató vállalatok száma 20 - 25 ezer.

3.5.A három változat összehasonlítása

2011-ben 554 ezer vállalat 2 millió 620 ezer munkahellyel 47 milliárd euró GDP-t termelt (11. számú táblázat 1. sora). Ha a vállalatdemográfiai folyamatok a 2005-2011-es időszak trendjei szerint folytatódnak és az ágazati termelékenység konstans, akkor 2020-ra mintegy 10 ezer nettó új vállalat 156 ezer nettó új munkahellyel 3 milliárddal több GDP-t fog előállítani. Ez a stacioner fejlődés eredménye.

Ha ezt a növekedést gyorsítani tudjuk és ezt a vállalatnövekményt további 5 ezerrel megnöveljük és ügyelünk arra, hogy a növekményben erőteljesen növekedjen a kis-, a közép- és a nagyvállalatok súlya a mikrovállalkozásokhoz képest, akkor változatlan ágazati termelékenység feltételezése mellett a versenyszférának mind a foglalkoztató képességét, mind a GDP termelő képességét növelni tudjuk.

11.számú táblázat

Az egyes változatok eredményeinek összehasonlítása

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Nyitó állomány	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma
2011 záró állomány	553 495	2 620 239	46 720	4,7	0,084	553 495	2 620 239	46 720	4,7	0,084
Növekmények	1 lépés					1-6 lépés együtt				
	Nettó új vállalatok száma	A foglalkoztatottak nettó növekménye (fő)	Nettó hozzáadott érték növekmény (m€)	Munkahely növekmény / vállalat növekmény	Hozzáadott érték növekmény / vállalat növekmény	Nettó új vállalatok száma	A foglalkoztatottak nettó növekménye (fő)	Nettó hozzáadott érték növekmény (m€)	Munkahely növekmény / vállalat növekmény	Hozzáadott érték növekmény / vállalat növekmény
Stationer változat	10 075	156 231	2 955	15,5	0,293	10 075	156 231	2 955	15,5	0,293
Feldolgozóipari változat										
Kisvállalatok a feldolgozó iparban	4 450	93 675	1 264	21,1	0,284	26 700	562 051	7 587	21,1	0,284
Középvállalatok a feldolgozó iparban	500	51 838	923	103,7	1,845	3 000	311 025	5 536	103,7	1,845
Nagyvállalatok a feldolgozó iparban	50	37 129	1 446	742,6	28,912	300	222 774	8 674	742,6	28,912
Összesen	5 000	182 642	3 633	36,5	0,727	30 000	1 095 850	21 796	36,5	0,727
Gazdasági szolgáltatások változat										
Kisvállalatok a gazdasági szolgáltatásokban	4 450	81 904	1 303	18,4	0,293	26 700	491 426	7 815	18,4	0,293
Középvállalatok a gazdasági szolgáltatásokban	500	46 523	998	93,0	1,996	3 000	279 139	5 989	93,0	1,996
Nagyvállalatok a gazdasági szolgáltatásokban	50	62 245	1 198	1 244,9	23,961	300	373 469	7 188	1 244,9	23,961
Összesen	5 000	190 672	3 499	38,1	0,700	30 000	1 144 034	30 740	38,1	1,025
Záró állomány	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma
2020 záró állomány, feldolgozóipari változat	568 570	2 959 112	53 308	5,2	0,094	593 570	3 872 320	71 471	6,5	0,120
2020 záró állomány, gazdasági szolgáltatások változat	568 570	2 967 142	53 174	5,2	0,094	593 570	3 920 504	80 415	6,6	0,135

Ha a plusz 5 ezer vállalatot a feldolgozóiparban hozzuk létre, akkor ezzel 183 ezer további új munkahelyet hozunk létre és 3,6 milliárd euró további GDP-t fogunk termelni, míg ha ezt a plusz 5 ezer vállalatot a gazdasági szolgáltatások ágazataiban hozzuk létre, akkor 191 ezer pótlólagos új munkahelyen 3,5 milliárd euró pótlólagos új GDP megtermelésére van esélyünk. Mindkét változat közel egyformán növeli a foglalkoztathatóságot. Míg 2011-ben egy vállalat átlagosan 4,7 munkahelyet tartott el, addig ez a szám 2020-ra 5,2-re nőhet. A GDP termelő képesség is egyformán nő; 0,084-ről 0,094-re. A két változat között azért van különbség. A feldolgozóipari változat jobban növeli a GDP termelő képességet, mint a foglalkoztathatóságot, míg a gazdasági szolgáltatások változat - pont fordítva - a foglalkoztathatóságot növeli jobban, viszont kevésbé hatékonyan termeli a GDP-t. Ezek az eltérések azonban nem szignifikánsak.³⁶

Nagyon lényeges a vállalati szerkezetváltás. Lényegesen kevesebb közép- és még kevesebb nagyvállalat ugyanakkora nagyságrenddel járul hozzá a növekményhez, mint a kisvállalatok. **Csak a KKV-k fejlesztésével tehát nem érhetjük el társadalmi céljainkat.** Különösen igaz ez a gazdasági szolgáltatások változatra, ahol a nagyvállalati hozzájárulás aránya nagyobb, mint a feldolgozóipari vállalatok esetében. A gazdasági szolgáltatások területén egy nagyvállalat átlagos foglalkoztatási képessége kétszer nagyobb is lehet, mint a feldolgozóipari területen. A gazdasági szolgáltatások variáns esetében a nagyvállalati fejlődésnek különösen fontos a szerepe. Ez egyébként teljesen összhangban van a nemzetközi trendekkel. Az Európai Unió KKV-kel foglalkozó jelentései igazolják, hogy míg a feldolgozóipari KKV-k foglalkoztatási képessége kétszerese a gazdasági szolgáltatások ágazataiban működő KKV-knak, addig a feldolgozóipari nagyvállalatok esetében ez az arány pont a fordított a gazdasági szolgáltatások nagyvállalataihoz képest. Nagyvállalatok esetében a gazdasági szolgáltató nagyvállalatok foglalkoztatási képessége kétszerese a feldolgozóipari nagyvállalatokénak.³⁷

Ebből adódik egy fontos következtetés. **Ha vállalatszerkezetünk periférikus marad, azaz a nagyvállalatok arányán nem tudunk érdemben változtatni, annak a foglalkoztatás fogja kárát látni. Az a feldolgozóipari KKV szektor, amelyik az életben maradásához az egekig kénytelen emelni a termelékenységét, sohasem lesz olyan tömeges foglalkoztató, mint a szolgáltató terület.**

A nagyvállalatok nem csak a hatékonyságuk lévén fontos eszközei a foglalkoztatottság és a GDP termelő képesség növelésének, hanem azért is, mert üstökösként ők húzzák maguk után a KKV-kat. A nagyvállalati szféra megfelelő fejlesztése nélkül a KKV-k fejlődése is lelassul.

A stacioner növekedéshez képest plusz 5 ezer vállalattal természetesen nem tudjuk megvalósítani az 1 millió új munkahelyet. Ehhez pótlólagosan kb. hatszor annyi új vállalatot kell létrehozni. Minél közelebb kerülünk az 1 millió új munkahelyhez, annál inkább kiütözköznek a feldolgozóipari és a gazdasági szolgáltatások változat közötti különbségek.

³⁶ Érdekes, hogy ezen két alternatíva között jelentős nemzetközi versenynek lehetünk tanúi: Barry Bosworth és Susan M. Collins 2008-as tanulmánya, melyben a kínai és az indiai növekedést hasonlítják össze, szépen dokumentálja, hogy míg Kína a feldolgozóipar elsődleges fejlődés mellett döntött, addig India inkább a szolgáltatások szektorait fejleszti gyorsabban. A növekedési mutatók alapján egyelőre Kína áll jobban, de a gyorsuló indiai fejlődés nagyon elgondolkodtató. Kína a növekedési ütemét minden bizonnyal nem tudja tovább gyorsítani, sőt nagy valószínűséggel lassulni fog. India növekedése viszont gyorsul. Így a két eltérő úton haladó ország növekedése találkozhat. Természetesen, egyik ország fejlődése sem szélsőséges. Kína is növeli a szolgáltatások termelését, míg India is az ipari termelését. Csak a prioritások eltérőek. Hamarosan nagyon érdekes tapasztalatokkal fogunk e szektorok dinamizáló hatásairól rendelkezni, ha e két hatalmas ország növekedését továbbra is szemmel kísérjük.

³⁷ See Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises.

Tovább kutatandó kérdések:

1. Külön részletesen meg kell vizsgálni a mezőgazdaság/élelmiszergazdaság fejlesztési alternatíváit!
 - 1.1. A mezőgazdaság ugyanúgy szétaprózott, mint a versenyszféra. 300 ezer életképtelen törpegazdaság vergődik 50 ezer közép és nagygazdaság mellett megfelelő egymásba fonódás, egymást kölcsönösen kiegészítő munkamegosztás nélkül.
 - 1.2. A magasabb szinten működő termelőszövetkezeti rendszer szétverését nem követte újabb, jóval hatékonyabb rendszer kiépítése.
 - 1.3. A tulajdonviszonyok (a föld eladási tilalma) megakadályozzák a tőke beáramlását a szektorba.
 - 1.4. Az elmaradott kényszergazdálkodás gazdálkodás konzerválása helyett egy növekedésre képes, a szolgáltató szektorral együttműködő mezőgazdasági fejlődést kell beindítani.
 - 1.5. Hogyan hat a mezőgazdasági/élelmiszergazdasági fejlesztés a foglalkoztatásra?
2. Külön részletesen meg kell vizsgálni az állami és önkormányzati szektor fejlesztési alternatíváit!
 - 2.1. Mi a nemzetgazdasági hatása a nem autópálya alapú közlekedés nagyobb arányú fejlesztésének?
 - 2.2. Mi a nemzetgazdasági hatása az oktatás nagyobb arányú fejlesztésének?
 - 2.3. Mi a nemzetgazdasági hatása az egészségügy nagyobb arányú fejlesztésének?
 - 2.4. Milyen egyéb területek fejlesztésének van pozitív hatása?
 - 2.5. Mi a hatása, ha ezen állami és önkormányzati területeket nem fejlesztjük, illetve visszafejlesztjük?
 - 2.6. Hogyan hat az állami és önkormányzati szektor fejlesztése a foglalkoztatásra?
3. Milyen regionális fejlesztési alternatívák ésszerűek és azok hogyan befolyásolják az 1-2. pontokban feltett kérdésekre adott válaszokat?

3.6. Az ágazati fejlődés nemzetközi elemzése

Egyáltalán nem mindegy, hogy hova csoportosítjuk a fejlesztési erőforrásainkat. Egyáltalán nem mindegy, hogy Magyarország jövőjét kizárólag arra alapozzuk, hogy mások bedolgozója lesz, erősítve ezzel az alárendeltségünket mások fejlődésének, vagy törekszünk az önálló fejlődésre, mozgásszabadságunk bizonyos szélesítésére. Válaszért megint a nemzetközi összehasonlítás eszközeihez nyúlunk. Módszerünk ugyanaz, mint korábban. Eredményeinket néhány jól szerkesztett ábrán mutatjuk be (13.a - 13.l. számú ábrák), melyekhez az alapadatokat a függelék táblázatai (F1-F6. táblázatok) tartalmazzák.

A nemzetközi struktúraelemzés üzenete nagyon egyértelmű:

- **Minél fejlettebb egy ország, a vállalati szerkezetben annál kisebb a feldolgozó ipari vállalatok súlya, illetve annál nagyobb a gazdasági szolgáltató vállalatok súlya** (13.a - 13.d. számú ábrák). Ez egy sztochasztikus szabály. Ott, ahol a feldolgozóiparnak nagyon nagyok a hagyományai, eltérő arányok is kialakulhatnak, de a fenti összefüggés egyértelműen igaz a Közép-kelet európai periféria és a nettó befizetők között.
- **Minél fejlettebb egy ország, annál kevesebb embert foglalkoztat a feldolgozó iparban, illetve annál többet a gazdasági szolgáltatásokban** (13.e - 13.h. számú ábrák). Ugyan ez a szabály is sztochasztikus, de jóval egyértelműbb, mint az előző.
- **Minél fejlettebb egy ország, annál nagyobb a feldolgozóipari ágazatok részesedése a hozzáadott érték termelésében.** (13.i és 13.k számú ábrák) Ez a sztochasztikus szabály a Közép-kelet európai periféria és a nettó befizetők között egyértelműen érvényesül.
- **Minél fejlettebb egy ország, annál nagyobb a gazdasági szolgáltatások részesedése a hozzáadott érték termelésében.** (13.j és 13.l. számú ábrák) A két szektor – a feldolgozóipar és a gazdasági szolgáltatások – értéktermelése tehát nem egymással szemben, hanem együtt bontakozik ki. Nyilván valaminek csökkennie is kell, ha ez a két részarány nő. A csökkenő súlyú terület a mezőgazdaság, az alapanyag és energia termelés és az építőipar együtt.

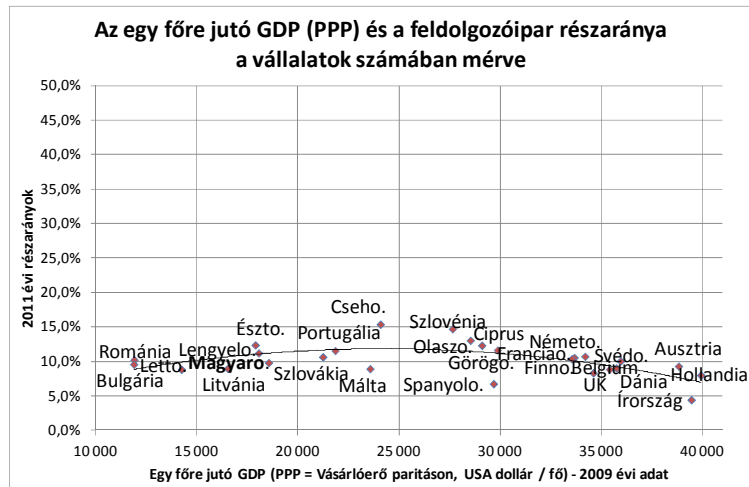
Ennek alapján kijelenthetjük: a verseny szféra és a gazdasági szolgáltatások fejlesztését nem szabad egymástól elszakítani! A verseny szféra egyes szektorainak hatékonyabbá válását más szektorok tevékenységének bővülése teszi lehetővé. Ezért a feldolgozóipar és a gazdasági szolgáltatások fejlesztését együtt kell támogatni. Bármelyik egyoldalú támogatása gazdaságpolitikai hiba. **Az ágazat megválasztásának kérdésébe kormányzati szinten megfelelő - akciókkal és projekkel alátámasztott - stratégiai terv nélkül nem szabad beleszólni.**

Tovább kutatandó kérdések:

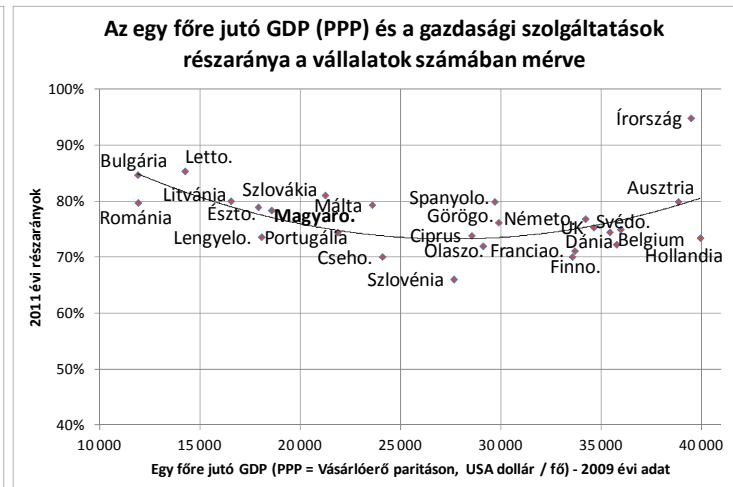
1. Itt mindazon kérdések nemzetközi vetületeit kell elemezni, melyeket a 3.5 pont tovább kutatandó kérdései között fogalmaztunk meg!

A feldolgozóipar és a gazdasági szolgáltatások súlya a vállalatok száma alapján

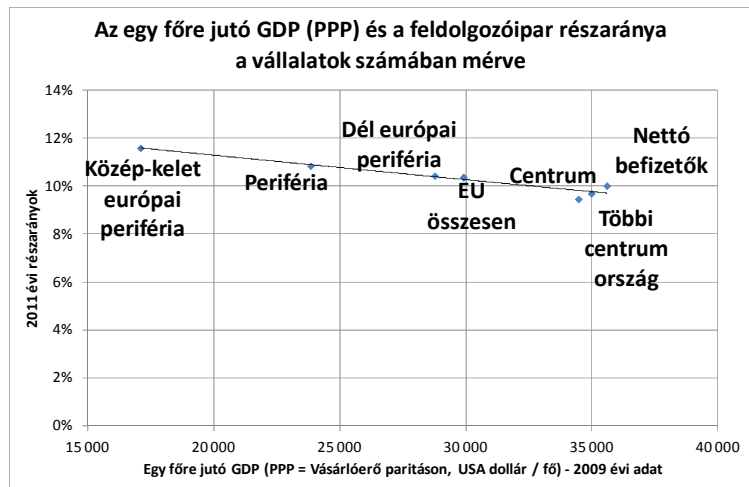
13.a számú ábra

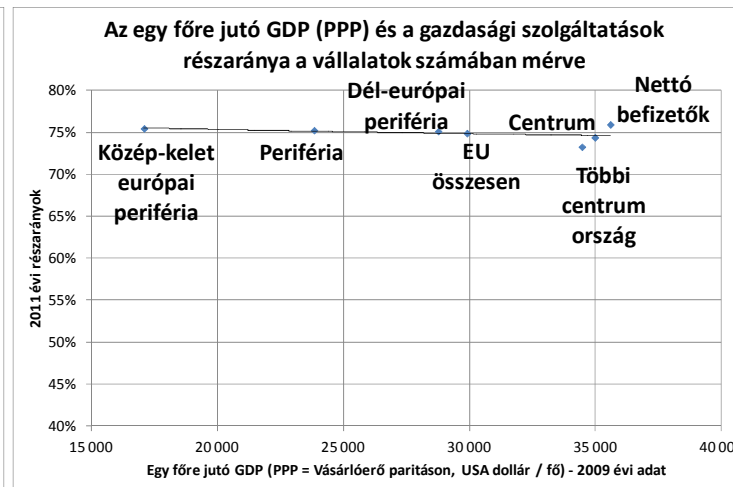
13.b számú ábra

13.c számú ábra

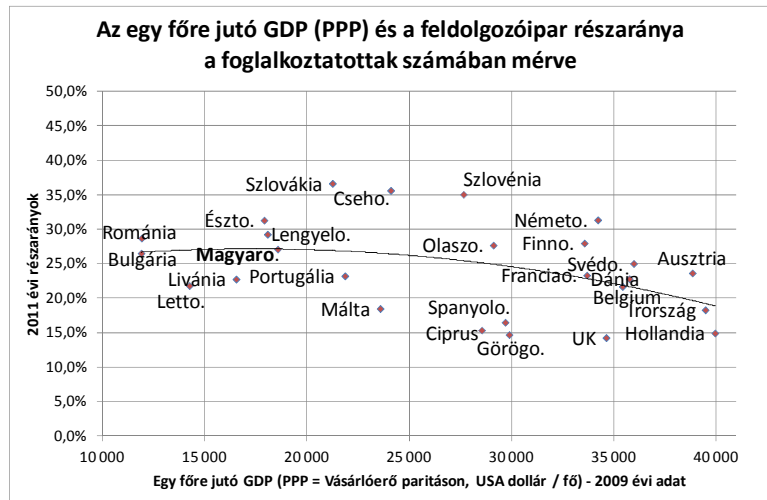

13.d számú ábra

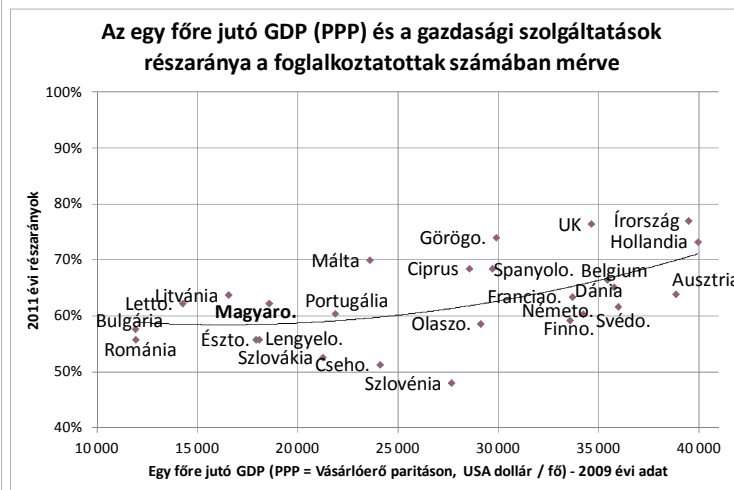

A feldolgozóipar és a gazdasági szolgáltatások súlya a foglalkoztatottak száma alapján

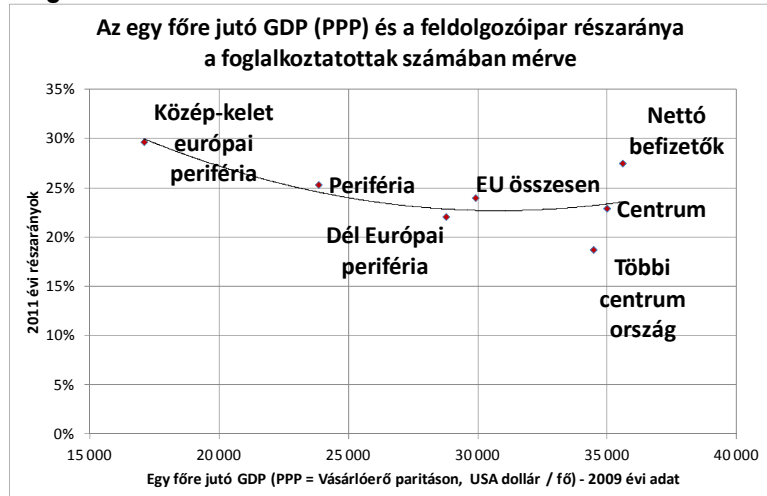
13.e számú ábra

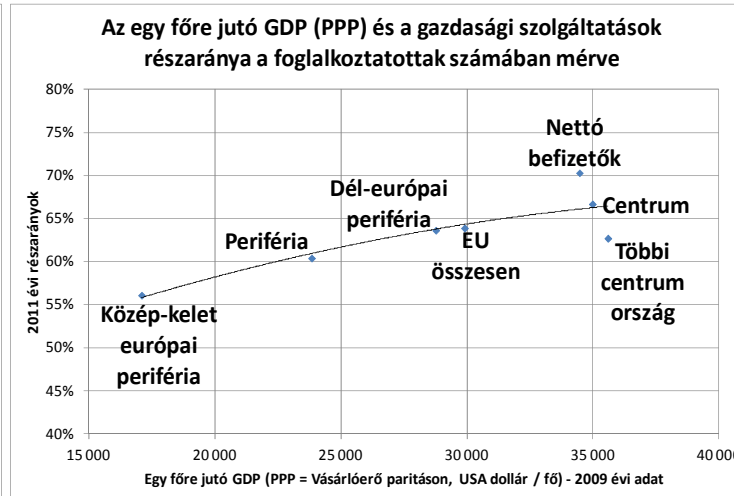
13.f számú ábra

13.g számú ábra

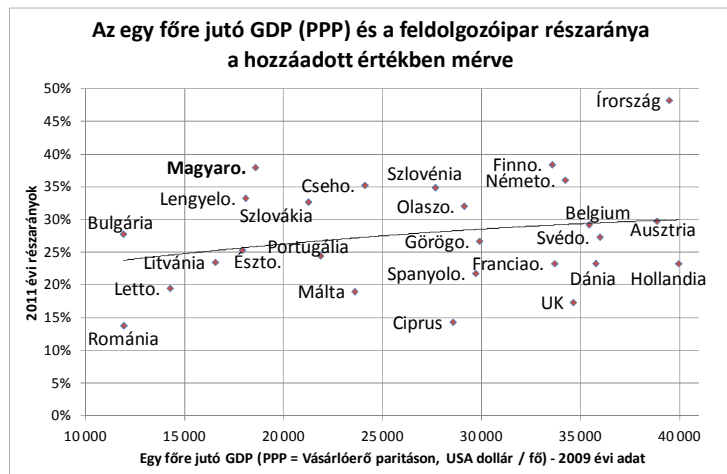

13.h számú ábra

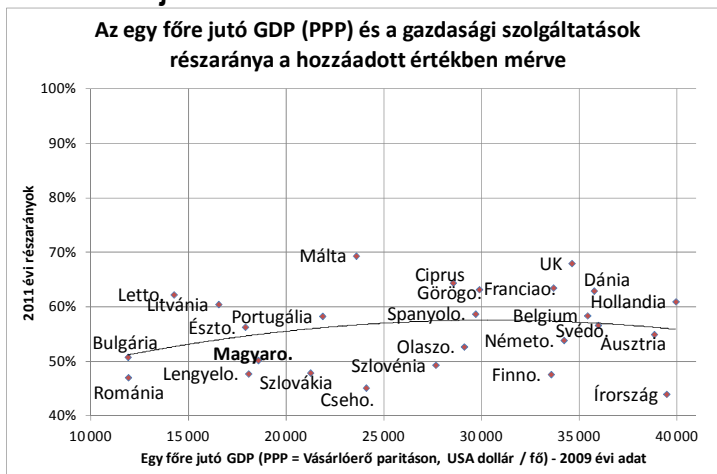

A feldolgozóipar és a gazdasági szolgáltatások súlya a Hozzáadott érték alapján

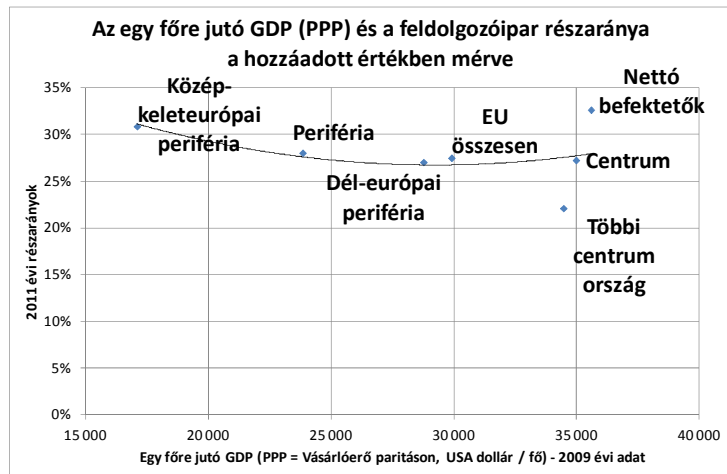
13.i számú ábra

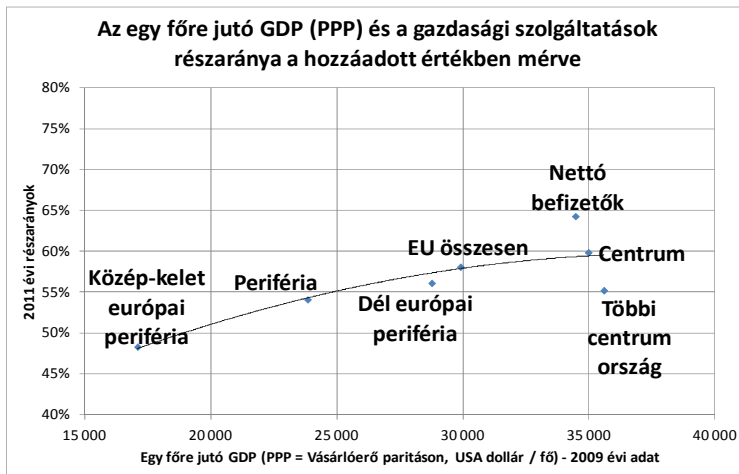
13.j számú ábra

13.k számú ábra

13.l számú ábra

4. A GDP növekedési variánsok és a vállalatfejlesztési feltevések szerinti növekedési variánsok összekapcsolása³⁸

Arra a következtetésre jutottam, hogy a növekedés gyorsításához több vállalatra van szükség egy hatékonyabb vállalati struktúrában. Természetesen nem gondolom, hogy a vállalatszám korlátlanul növelhető és hogy a vállalati struktúra átalakításában korlátlan a szabadságunk. Csak annyit mondtam, hogy **új GDP termelő helyek – vállalatok – nélkül nincs GDP növekmény, illetve nincsenek új munkahelyek, továbbá, hogy az új munkahelyek száma és az általuk megtermelt GDP növekmény nagysága erősen függ attól, hogy milyen új érték termelő helyeket – vállalatokat – hozunk létre.**

A GDP növekedési variánsok és a vállalatfejlesztésre alapozott – stacioner, feldolgozóipari és gazdasági szolgáltatások – variánsok együttes vizsgálatához még szükségünk van egy nagyon fontos összefüggésre, nevezetesen arra, hogy mennyivel haladhatja meg a versenyszféra növekedése a nemzetgazdasági GDP növekedési ütemét. Ezt az információt tartalmazza a 12. számú táblázat.

A versenyszféra növekedési üteme és a GDP növekedési üteme közvetlenül nem összehasonlítható. Az utóbbi tartalmazza a nem kompetitív területek GDP növekedését is, melyek új érték termelése lassabban növekszik, mint a versenyszféráé. A GDP átlagos növekedési üteme mögött az elmúlt 15 év mindegyikében a versenyszférának az átlagot jelentősen meghaladó növekedési üteme állt, szemben az egyéb területek által termelt GDP növekedési ütemével, amely az átlag alatt volt.

A 12. számú táblázat arra figyelmeztet, hogy óvatosan kell bánni ennek a különbségnek az előre vetítésével. A versenyszféra gyorsabb növekedése egyben a versenyszférán kívüli GDP termelő területek visszafejlesztését, helyenként elsorvasztását jelenti. Ha ez így folytatódik a jövőben, annak előbb utóbb a versenyszféra fogja kárát látni, hisz ez a viszony kétoldalú. Nem csak a versenyszférán kívüli GDP termelő területek a fogyasztói a versenyszférának, hanem a versenyszféra is fogyaszt ezen területek termeléséből, pl. az oktatásból, illetve az egészségügyből. A versenyszféra növekedési üteme csak akkor gyorsítható, ha a versenyszféra és a versenyszférán kívüli GDP termelő területek növekedése közötti olló zárul. Ezért az elkövetkező tíz év átlagában a 12. számú táblázat 12. oszlopa alapján a GDP növekedési ütemét a versenyszféra növekedési üteme legfeljebb 1,5-2 százalékkal fogja meghaladni.

Most már összekapcsolhatjuk a modellezési variánsainkat a GDP növekedési ütemmel kapcsolatos megfontolásainkkal (13. számú táblázat). Ha a nemzetgazdasági GDP korábban tárgyalt legkedvezőtlenebb változat szerint fog alakulni, akkor a 2011-2020-as időszakban 2-2,3 százalék körül várható a növekedése és ez összhangban van a 13. számú táblázat 5-6. lépéseinek hozzáadott érték növekedési ütemeivel (eltéréseik 1,5-2 százalék körüliek). Kedvezőbb GDP növekedés esetén ez az összhang tovább javul.

³⁸ Az ebben a fejezetben leírtak szervesen épülnek a már meghivatkozott Boda-Virág tanulmányra.

12. számú táblázat:

A versenyszféra és a versenyszférán kívüli GDP termelő területek eltérő növekedése

Nr.	Év	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
		1995 = 100				előző év = 100				10 év összesen az előző 10 év összesen százalékában				A verseny-szférán kívüli termelt GDP a verseny-szféra GDP-jének %-ban 1995 évi áron	A verseny-szférán kívüli termelt GDP a verseny-szféra GDP-jének %-ban folyó áron
		Évi átlagos növekedés a verseny-szféra GDP termelésében	Évi átlagos növekedés a verseny-szférán kívüli GDP termelésében	Az alap áras GDP évi átlagos növekedése	1-3	Növekedés a verseny-szféra GDP termelésében	Növekedés a verseny-szférán kívüli GDP termelésében	Az alap áras GDP növekedése	5-7	Évi átlagos növekedés a verseny-szféra GDP termelésében	Évi átlagos növekedés a verseny-szférán kívüli GDP termelésében	Az alap áras GDP évi átlagos növekedése	9-11		
1995 évi változatlan áron															Folyó áron
1	1995													154,4%	154,4%
2	1996	2,1	-0,1	0,7	1,3	4,2	-0,2	1,5	2,7					147,8%	151,5%
3	1997	4,7	-0,6	1,5	3,2	10,1	-1,6	3,1	7,0					132,1%	124,1%
4	1998	5,2	0,0	2,1	3,1	6,9	1,8	4,0	2,9					125,8%	113,3%
5	1999	5,2	0,3	2,3	2,9	5,0	1,6	3,1	1,9					121,7%	111,2%
6	2000	5,3	0,7	2,6	2,7	5,9	2,6	4,1	1,8					117,9%	108,1%
7	2001	5,4	0,9	2,8	2,6	5,9	2,0	3,8	2,1					113,6%	104,3%
8	2002	5,9	0,8	3,0	2,9	9,7	0,1	4,6	5,1					103,7%	99,1%
9	2003	5,8	1,0	3,1	2,7	5,2	2,8	4,0	1,2					101,3%	99,7%
10	2004	5,9	1,2	3,3	2,6	6,6	2,8	4,7	1,9					97,7%	95,3%
11	2005	5,8	1,3	3,3	2,5	4,9	2,9	3,9	1,0	6,4	1,5	3,7	2,6	95,9%	91,4%
12	2006	5,9	1,3	3,4	2,5	6,4	1,3	3,9	2,5	6,5	1,7	3,9	2,6	91,3%	85,3%
13	2007	5,6	1,0	3,1	2,5	2,6	-2,8	0,0	2,6	5,8	1,5	3,5	2,2	86,4%	81,6%
14	2008	5,3	0,9	2,9	2,4	1,4	-0,1	0,7	0,7	5,2	1,3	3,2	2,0	85,1%	79,7%
15	2009	4,2	0,7	2,3	1,9	-10,4	-2,8	-6,9	-3,5	3,3	0,8	2,1	1,2	92,4%	80,3%
16	2010	4,3	0,5	2,2	2,1	5,6	-2,7	1,6	4,0	3,3	0,3	1,8	1,5	85,1%	76,3%

Megjegyzés: A 9-11. oszlopok számítása:

1. adat= (1996+1997+1998+1999+2000+2001+2002+2003+2004+2005)/ (1995+1996+1997+1998+1999+2000+2001+2002+2003+2004)

2. adat= (1997+1998+1999+2000+2001+2002+2003+2004+2005+2006)/ (1996+1997+1998+1999+2000+2001+2002+2003+2004+2005), ...

Ha a termelékenység nem romlik tovább, mint a bázis időszak jelentős részében, de nem is nő, akkor az egy millió új munkahely megvalósítható, amennyiben 30 ezer új vállalatot hozunk létre és amennyiben más korlát nem lép működésbe.

13. számú táblázat: A vállalatok számának, a foglalkoztatásnak és a hozzáadott érték termelésének előrejelzése 2020-ig változatlan termelékenység mellett.

			Nettó mikro vállalati növekmény (Db.)	Nettó kis vállalati növekmény (Db.)	Nettó közép vállalati növekmény (Db.)	Nettó nagy vállalati növekmény (Db.)	Nettó új vállalatok száma összesen	Stacioner + fejlesztés összesen (Db.)	Foglalkozta- tottak számának növekedése (fő.)	Hozzáadott érték átlagos növekedési üteme (%)
Stacioner változat			5 909	3 613	519	33	10 075	10 075	156 231	0,6
Stacioner növekedés felett létrehozott vállalatok	Feldolgo- zóipari változat	1. lépés	0	4 450	500	50	5 000	15 075	338 873	1,3
		2. lépés	0	8 900	1 000	100	10 000	20 075	521 514	2,0
		3. lépés	0	13 350	1 500	150	15 000	25 075	704 156	2,6
		4. lépés	0	17 800	2 500	200	20 000	30 075	886 798	3,2
		5. lépés	0	22 250	2 500	250	25 000	35 075	1 069 440	3,8
		6. lépés	0	26 700	3 000	300	30 000	40 075	1 252 081	4,3
	Gazda- sági szolgál- tatások változat	1. lépés	0	4 450	500	50	5 000	15 075	346 903	1,3
		2. lépés	0	8 900	1 000	100	10 000	20 075	537 576	1,9
		3. lépés	0	13 350	1 500	150	15 000	25 075	728 248	2,6
		4. lépés	0	17 800	2 000	200	20 000	30 075	918 921	3,1
		5. lépés	0	22 250	2 500	250	25 000	35 075	1 109 593	3,7
		6. lépés	0	26 700	3 000	300	30 000	40 075	1 300 265	4,2

Ha a termelékenység nő, akkor a foglalkoztatás bővítésének lehetősége csökken. A 14. számú táblázatban kiszámítottam, hogy miként változik a foglalkoztatottság, illetve a GDP termelő képesség, ha a termelékenység 2011 és 2020 között 1 százalékkal nő.

Termelékenyebb vállalatokban kevesebb munkaerőt fognak alkalmazni. Ha az ágazati termelékenység 2011 és 2010 között 1 százalékkal javul, akkor az a stacioner változat foglalkoztatási képességét kb. 15 ezer fővel rontja. A vállalatszám további növelésekor lépésenként ezer fővel csökken tovább a foglalkoztatási képesség. Így mind a hat vállalatszám növelési lépés esetén 1 százalékos termelékenységnövekedés 20 ezerrel csökkenti az új munkahelyek számát.

Termelékenyebb vállalatban a GDP gyorsabban nő. A stacioner változat önmagában 250 millió euróval több GDP-t állít elő, ha az ágazati termelékenység egy százalékkal javul. Ez a többlet utána lépésenként közel 20 millióval tovább nő. Így a GDP többlet mind a hat lépés megvalósítása esetén 350-360 millió. Emiatt ugyanazon GDP növekedéshez növekvő termelékenység mellett kevesebb új vállalat létrehozása szükséges.

A termelékenység növekedése erőteljesebben csökkenti a foglalkoztatást a gazdasági szolgáltatások variánsban a feldolgozóipari variánshoz képest, míg a GDP termelését gyorsabban növeli.

Tovább kutatandó kérdések:

1. Az 1.1 - 3.5 pontok alatt megfogalmazott tovább kutatandó kérdésekre adott válaszokat az alfejezetben elemzett korlátok közé be kell emelni. Ez az egyes változatok összehasonlítását lényegesen bonyolultabbá teszi, de a válasz sokkal árnyaltabb és kevésbé sematikus lesz.

14. számú táblázat

Az egyes változatok eredményeinek módosulása 1 százalékos termelékenység növekedés esetén

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Nyitó állomány	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma
2011 záró állomány	553 495	2 620 239	46 720	4,7	0,084	553 495	2 620 239	46 720	4,7	0,084
Növekmények	1 lépés					1-6 lépés együtt				
	Nettó új vállalatok száma	A foglalkoztatottak nettó növekménye (fő)	Nettó hozzáadott érték növekmény (m€)	Munkahely növekmény / vállalat növekmény	Hozzáadott érték növekmény / vállalat növekmény	Nettó új vállalatok száma	A foglalkoztatottak nettó növekménye (fő)	Nettó hozzáadott érték növekmény (m€)	Munkahely növekmény / vállalat növekmény	Hozzáadott érték növekmény / vállalat növekmény
Stationer változat	10 075	142 349	3 203	14,1	0,318	10 075	142 349	3 203	14,1	0,318
Feldolgozóipari változat										
Kisvállalatok a feldolgozó iparban	4 450	93 207	1 271	20,9	0,286	26 700	559 241	7 625	20,9	0,286
Középvállalatok a feldolgozó iparban	500	51 578	927	103,2	1,854	3 000	309 470	5 563	103,2	1,854
Nagyvállalatok a feldolgozó iparban	50	36 943	1 453	738,9	29,057	300	221 660	8 717	738,9	29,057
Összesen	5 000	181 728	3 651	36,3	0,730	30 000	1 090 371	21 905	36,3	0,730
Gazdasági szolgáltatások változat										
Kisvállalatok a gazdasági szolgáltatásokban	4 450	81 495	1 309	18,3	0,294	26 700	488 969	7 855	18,3	0,294
Középvállalatok a gazdasági szolgáltatásokban	500	46 291	1 003	92,6	2,006	3 000	277 743	6 019	92,6	2,006
Nagyvállalatok a gazdasági szolgáltatásokban	50	61 934	1 204	1 238,7	24,081	300	371 602	7 224	1 238,7	24,081
Összesen	5 000	189 719	3 516	37,9	0,703	30 000	1 138 314	31 128	37,9	1,038
Záró állomány	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma	Vállalatok száma	Foglalkoztatottak száma (Db.)	Hozzáadott érték (m€)	Foglalkoztatottak / vállalatok száma	Hozzáadott érték / vállalatok száma
2020 záró állomány, feldolgozóipari változat	568 570	2 944 316	53 574	5,2	0,094	593 570	3 852 959	71 828	6,5	0,121
2020 záró állomány, gazdasági szolgáltatások változat	568 570	2 952 307	53 439	5,2	0,094	593 570	3 900 902	81 051	6,6	0,137

5. További szűk keresztmetszetek a termelési tényezők oldaláról

Foglaljuk össze eddigi gondolatmenetünket egy példán. Szeretnénk egy meghatározott idő alatt eljutni Bécsbe. A távolság 260 km. Ha gyalog akarjuk megtenni ezt a távot, akkor az $3 \times 1000 \times 260$, azaz 780 ezer lépés.³⁹ Egy óra alatt $3 \times 1000 \times 5$, azaz 15 ezer lépést tudunk megtenni, tehát gyalog a teljes út nettó 52 órát vesz igénybe. Ha ennél rövidebb idő alatt akarjuk megtenni a távot, akkor annak bizonyos szakaszait járművek igénybevételeivel tesszük meg, amelyek egy óra alatt 15 ezernél jóval több lépés megtételére képesek. Egy autó pl. egy óra alatt városban átlagosan 45 ezer lépésnyi távolság megtételére képes (30 km/óra), autópályán megállásokkal átlagosan 345 ezer lépésre (115 km / óra átlagsebesség mellett). Így a teljes út időszükséglete nettó 3 órára csökken, ha figyelembe vesszük, hogy városból ki és városba be csak 30 km-es az átlagsebesség. Tovább csökkenthető a nettó időigény, ha mondjuk egy repülőt is beillesztünk. Tételezzük fel, hogy a repülőtérig autóval, 30 km/órás átlagsebességgel fél óra az időigény, ami ugyanennyi időre a repülőtértől a célig is szükség van. Így autóval megteszünk 90 ezer lépést. A fennmaradó 690 ezer lépést a repülőgép megteszi fél óra alatt. Így a teljes távolság másfél óra alatt is megtehető.

Mi az üzenete a példának? Ha az út megtételére két órát szánunk, akkor csak a repülőgépes variáció jöhet szóba. Ha fél napot, akkor mind az autós, mind a repülőgépes variáció szóba jöhet, de a gyalogos változat mindkét esetben ki van zárva.

A magyar gazdaság tipikusan ilyen helyzetben van. Az időtáv, amin gondolkodunk tíz év. Ha ezen az időtávon nem csak előre szeretnénk haladni, hanem föl is szeretnénk zárkózni a környezetünkben menetelőkhöz, akkor csak a harmadik, a minden lehetséges eszközt kombináló változat jöhet szóba. Az eddigi számítások azt bizonyítják, hogy tíz év alatt lehetséges a számottevő javulás. A kérdés most az, hogy vannak-e olyan eszközeink, illetve szert tehetünk-e rájuk, amelyekkel ez idő alatt megtehetjük ezt az utat.

Ezen a ponton jelenik meg a gondolkodásunkban újra az eszköz-, illetve a tőkeigényesség. Eddig ezzel nem foglalkoztunk. Nyilván a további gondolatmenet kulcskérdése, hogy a kitűzött előrehaladási cél elérésében szűk keresztmetszet-e az eszköz, illetve a tőke. Biztosított-e az az eszköz-, illetve tőkemennyiség, amennyivel 30 ezer korszerű vállalat létrejöhet. A hangsúly a korszerű szón van. Létre lehet hozni egy munkahelyet ásóval, lapáttal, sarlóval, esetleg kiskanállal, vagy ollóval. Bécsbe gyalog is el lehet menni. A patakmedret kiskanállal is lehet kotorni. Ezzel azonban adott időegység alatt nem jutunk célhoz. Nekünk olyan 30 ezer vállalatot kell létrehozni, ahol kanalas kotrók dolgoznak, ahol a gépkezelők korszerű ismeretekkel rendelkeznek, magyarul a termelékenység a létrehozásukkal nem romlani, hanem inkább emelkedni fog.

³⁹ A példa kialakításakor azt feltételeztük, hogy egy lépés egyenlő 1/3 méterrel. Lehetett volna 1/2 méterrel is számolni. Ez esetben azonban csak a példa számadatai változnának. A példa tanulsága ugyanaz maradna.

5.1.A növekedés eszköz/tőke szükségletét kifejező termelési függvény

Milyen eszközökre van szükségünk arra, hogy a kijelölt időintervallum alatt Bécsbe eljussunk és ezen eszközöknek milyen a tőke formája?⁴⁰

Először is szükségünk van járművekre, azokhoz üzemanyagra, illetve útra, repülőtérre, fedezet a felmerülő étkezési és szállás költségekre, zsebpénzre és még sok fontos anyagi eszközre (mobil telefon, bankkártya, stb.), ami nélkül az utazás nem jöhet létre. Ezeket az eszközöket hívjuk együttesen tangible eszközöknek, melyeknek a tőkeformája viszonylag könnyen beazonosítható. Ezek az eszközök azoké, akik formálisan tulajdonolják, azaz vagy az utazóé, vagy valaki másé, akiktől azt az utazó használatra kölcsön veszi. Ezt hívják a számvitelesek saját tőkének, vagy idegen tőkének, ami meghatározóan⁴¹ egyenlő a tangible eszközök mérlegfőösszegben megjelenő értékével. A későbbiekben ezt az eszközcsoportot jelöljük **T**-vel!

Azonban ezek az eszközök csak töredékei azoknak, amelyek még a sikeres utazáshoz szükségesek. Milyen eszközök kellenek még?

Hát először is kell az, hogy bennünket szívesen lássanak Bécsben. Ennek a szívesen látásnak különböző formái lehetnek. Várhatnak bennünket a célnál, a repülőtérén, de lehet hogy nem is kívánnak velünk személyesen találkozni. Ekkor is várnak bennünket, mert vélelmezik, hogy nekik az ottlétünkől hasznuk lesz. Mi valamit ugyanis eladunk, ami nekik kell. Ha ilyen haszon nem lenne, ha az odaútazásunkból káruk származna, akkor már a határon várának bennünket és nem eresztenének be. Talán első látásra mehökkentőnek tűnik, hogy ezt a tényt, hogy várnak ránk, eszköznek nevezem. Ha jól végiggondoljuk, ez egy kapcsolati, vagy ügyféltőke, amelynek az eszköz oldala az, hogy van vevője a látogatásunk által felkínált anyagi, vagy nem anyagi szolgáltatásainknak. Ennek a vélelemnek a kialakítása valakinek sok pénzébe kerül (ettől ügyféltőke) és ugyanolyan eszközként hat, mint a jármű, mert lehetővé teszi az utazást, ami nélküle nem jöhet létre. A továbbiakban ezt az eszköz, vagy tőkecsoportot jelöljük **I_TE**-vel. A jelölés mögött azok a megfontolások húzódnak, miszerint ezek az eszközök nem öltönek materiális formát, azaz immateriális eszközök. Erre utal az **I** betű. Az **E** betű felső indexként a külső tartalomra utal (external), ugyanis ezek az eszközök a miénk, de nem a birtokunkon belül, hanem azon kívül vannak. Az egyes alsó index jelentését később magyarázzuk meg.

Ahhoz, hogy elindulhassunk, nem csak járművek, meg utak, meg fogadókészség kell, hanem szabályok is, amelyeket elterjesztenek, elfogadtatnak, érvényben és karban tartanak. Ezek a szabályok rögzítik, hogy hogy kell autót, vagy repülőgépet vezetni, mi a teendő, ha ennek során felmerülnek az előre látható, illetve előre nem látható események. Ilyen lehet a közlekedési szabályok betartása, a lerobbanás, az üzemzavar, baleset, a betegség, egy esetleges biztosítási ügy, stb. Mit kell tenni ezen esetek bármelyikénél? Milyen folyamatok lépnek életbe, ha valami történik? A biztonságos utazás tehát

⁴⁰ A köznyelv az eszköz-tőke fogalompárt szinonimaként használja és azon többnyire a jövedelem termelő eszköz naturális sajátosságait, semmint tulajdonviszonyait érti. A szakma is sajátos módon eszközön, tőkén inkább eszközt ért. Ez hiba. Ha a tőkeigényesség kérdésében tisztán szeretnénk látni, akkor a két oldalt szerves egységben kell nézni. ahogy azt Karl Marx tette, amikor azt írta, hogy a tőke „a társadalom egy meghatározott része által monopolizált termelő eszközök” együttese: A pontos idézet a következő: „Das Kapital, das sind die in Kapital verwandelten Produktionsmittel, (...). Es sind die von einem bestimmten Teil der Gesellschaft monopolisierten Produktionsmittel” Karl Marx - Friedrich Engels - Werke, Band 25, "Das Kapital", Bd. III, Siebenter Abschnitt, S. 822 – 839. Dietz Verlag, Berlin/DDR 1983. Ebben a definícióban a tőke fogalom mindig a tulajdonviszonyokra is utal. A tőke tehát nem más, mint valaki termelő eszköze, amelynek megvannak a maga naturális sajátosságai. Később ennek a következetességnek hasznát fogjuk látni.

⁴¹ Tudjuk, hogy a mérlegfőösszegben immateriális javakat is elszámolnak, de az immateriális eszközök meghatározó része nem jelenik meg a mérlegfőösszegben. Ezért a megállapításunk csak a „ meghatározóan” szűkítéssel igaz.

komoly szervező munkát igényel, amely megint csak ne vesz fel anyagi formákat, hacsak a szabályzatokat nem tekintjük annak. Mint immateriális eszköz, valakinek a korábbi nagyon is valós befektetése immateriális eszközökbe. Ezt az eszközcsoportot szervezeti eszközöknek hívjuk és I_1 -vel jelöljük őket. A I betű a felső indexben az eszköz belső (internal) természetét jelzi. Ez ugyanis nem azok eszközei, akiknek termékeinket és szolgáltatásainkat el akarjuk adni, hanem az utazóké, vagyis a mienk. Ezeket az eszközöket az utazók használják, függetlenül attól, hogy az általuk használt eszközök tulajdonjoga az övéké (pl. saját autó), vagy kölcsönbérlik másoktól, mint pl. a KRESZ szabályok használatát, ami állami szabvány.

Az eddig felsorolt eszközök – T , I_1^E , I_1 – mindegyike jól tulajdonolható. Működtetésük során az utazó használja őket, függetlenül attól, hogy azok az utazóé-e, vagy másoké. A tulajdonjog többnyire szabadon átruházható és egyértelműen meghatározható. Nem ugyanez a helyzet azokkal a további eszközökkel, amelyek ugyancsak kellenek az utazáshoz, és amelyek nélkül az utazás ugyancsak nem jön létre. Ilyen további eszköz pl. a repülőgép pilótája.

Már megint egy fura szituáció. Eszköznek, netalán tőkének nevezünk valamit, ami azonosnak tűnik egy emberrel! Szabad ezt? Nos, igen! Az ember ugyanis nem lehet pilóta befektetések nélkül. Mint pilóta, több részből áll. Egyrészt hús-vér természeti lény, másrészt rendelkezik egy nagyon komoly személyes tudással, amivel a repülőgépet vezeti (I_2^T), egy komoly jártassággal, amire mi az életünket rábízhatjuk (I_2^S) és egy motiváltsággal, amivel ő eleget akar tenni annak az elvárásnak, amit mi vele szemben támasztunk (I_2^M). A pilóta tehát koránt sem csak ember, hanem egy olyan tőke, amely részben a természet, részben önmaga és részben a társadalom befektetése. Ezt a tőkét a továbbiakban humán tőkének nevezzük, amelynek eszköz formája az a tudás, amit a pilóta megszerez, kifejleszt, illetve hordoz; az a jártasság, amivel a gépet vezeti és az motiváltság, amivel a feladatát végrehajtja. A jelöléseknél az I arra utal, hogy ezek is immateriális eszközök. K jelenti a személyes tudást (knowledge), S a jártasságot (skill) és M a motivációt (motivation). A kettes alsó index azonban lényeges különbséget jelöl. Arra utal, hogy ezek az immateriális eszközök csak az által az ember által tulajdonolhatók, aki hordozza azokat. Ha a pilóta elhagyja a légitársaságot, vagy valamilyen ok miatt munkaképtelen lesz, az általa hordozott tőke elvesz az utazó számára. A K , az S és az M tehát szorosan kötődik a tulajdonos fizikai személyéhez. Ugyanakkor nem összemosható. Valakinek lehet komoly személyes tudása, de ez nem feltétlen párosul komoly jártassággal. Lehet, hogy valami tönkreteszi egy olyan személy motivációját, aki mind személyes tudással, mind jártassággal rendelkezik. A befektetés ezekbe az elemekbe mindig más és más, illetve mások és mások végzik. Befektethet az egyén, de befektethet az utazó is, a társadalom is. Függetlenül attól, hogy ki a befektető, a befektetések tulajdonjoga adott, nem átruházható és hordozó egyén kontrolja alatt van. Ez nagyon komoly további problémák forrása. Foglalkozunk össze eddigi megfontolásainkat két egyenletbe a 14. számú ábrán:

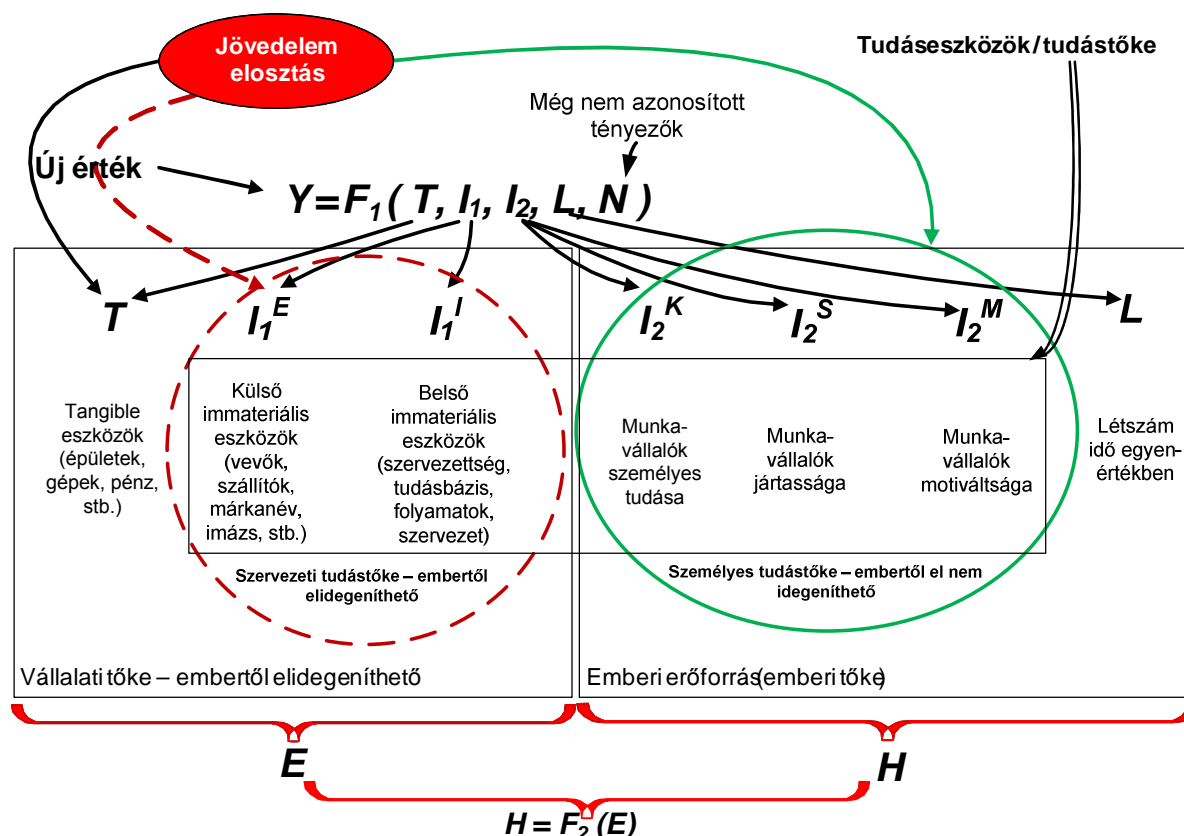
Az egyes termelési tényezők definícióját fentebb megadtam. Néhány további definíció a következő. N -nel jelöltem azokat a tényezőket, amelyeket még nem tudunk pontosan azonosítani, vagy csak sejtjük a létezésüket. Ezek a nem azonosított ($N = \text{non identified}$) elemek. Ide főleg a társadalmi tőke elemek tartoznak. Az utazó támaszkodik arra, hogy Budapest és Bécs között általában nem jellemző az útonállás, hogy a menetrendet betartják és sok esetben számíthat embertársai segítségére. Ezek az elemek azonban nincsenek az ő kontrolja alatt és nem egészen pontosan ismeri a természetüket, habár támaszkodik rájuk. Ennek a tényezőnek a megemlítésére a teljesség igénye miatt van szükség.

Az ábra segítségével további eszköz, illetve tőkefogalmakat is definiálhatunk. A T - I_1^E - I_1 elemek együtt alkotják a vállalati tőkét, ami jelen esetünkben az utazási vállalkozáshoz igénybe veendő eszközöket / tőkét jelöli függetlenül attól, hogy ki fogja azokat működésbe hozni az utazás alatt, az utazó, vagy valaki más. Az I_2^K - I_2^S - I_2^M - L együtt alkotják a humán tőkét. Mint látjuk a humán tőke nem csak létszám, hanem a létszám és az általa hordozott tudáseszközök / tudástőke. Ott, ahol a humán tőke jelentős, ahol a

hordozó a hús és vér természetén felül jelentős tudástőkét hordoz, ott nem elég a munkabér, hanem a hordozó részesülni kíván a tőkejövedelemből. Minél nagyobb tehát a humán tőke szerepe, annál fontosabb szerepe van a megtermelt új érték újraelosztásának, melyben a munkabéreknek el kell tolniuk a tőkejövedelmek felé. Ezt kívánják kifejezésre juttatni a jövedelem elosztás ellipsziséből kiinduló nyílak. Végezetül definiáljuk a tudáseszközöket, illetve a tudástőkét is, mely az immateriális tőkeelemek összege.

14. számú ábra

Az új érték előállításának termelési függvénye

Forrás: Bacsur Kálmán, Boda György és Virág Imre: Értékteremtő emberi erőforrás menedzsment, Kézirat
Virág Imre: A Cobb-Douglas termelési függvény tényezői közötti összefüggésekről, Kézirat

A 14. ábrán látható termelési függvényt a Cobb-Douglas típusú termelési függvények Solow és mások általi továbbfejlesztése nyomán dolgoztuk ki⁴² és jelenleg nagyon jelentős vállalati projektek során teszteljük. Ezen tesztelések fontos tapasztalata az a második egyenlet, amelyet ugyancsak feltüntettünk a 14. számú ábra alján. Nem igaz ugyanis az, hogy a termelési függvényben szereplő termelési tényezők egymástól függetlenek. Azok között komoly technikai összefüggések élnek, és az új érték termelése lehanyaglik, ha ezeket a kölcsönös összefüggéseket megsértjük. Ez a második egyenlet, az $H = F_2(E)$ egyenlet, mely azt mondja, hogy az új érték termelése akkor lesz maximális, ha **H** mind a nagyságrendjében, mind a szerkezetében megfelel az **E** támasztotta követelményeknek. Ha a tényleges humán tőke a technikailag megkövetelnél alacsonyabb, vagy magasabb, akkor az új érték az optimálisához képest csökken. Ha egy terméket, vagy egy szolgáltatást nem a megfelelő kompetenciájú,

⁴² Az előzmények egy kitűnő összefoglalása található meg a Világbank kiadványában (Aubert, 2010). További nagyon jó összefoglalót készített Stähle (Towards measures of national intellectual capital: A critical analysis of the CHS model).

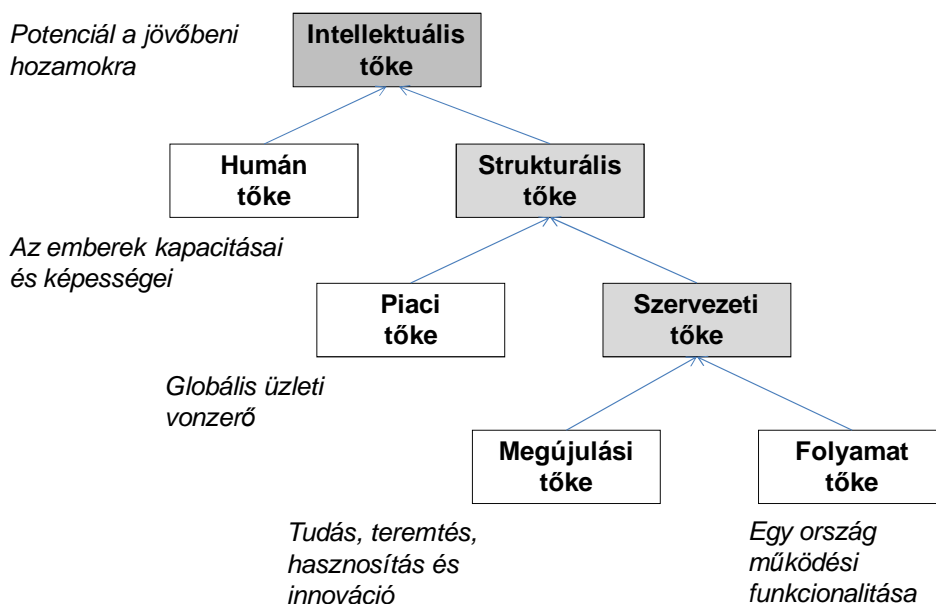
jártasságú, motivációjú és létszámú emberek állítják elő, akkor megnő a termelés költségszintje, vagy lehanyaglik a tevékenység árbevétele. Mind a kettő az új érték csökkenéséhez vezet.

Adósak vagyunk még egy tényezőnek, az **innovációnak** a tárgyalásával. Az innovációs szakirodalom, meg a különböző innovációs kézikönyvek megkülönböztetnek termék innovációt, folyamat innovációt meg sok egyéb innovációt. A mi véleményünk szerint⁴³ **az innováció az a változás/változtatás, mely megnöveli a rendelkezésre álló termelési tényezők hatékonyságát.** Erre képes egy munkavállaló, aki saját új érték előállító kapacitását innovatív módon megnöveli, de képes a vállalat is, amelyik a vállalati tőkeelemek újszerű kombinációjával és humán tőke módosított összetételével növeli a termelési tényezők együttes hatékonyságát. A vállalat és a nemzetgazdaság szempontjából az utóbbit tartjuk a fontosabbnak és ezért az innováció kipattanásának leginkább lehetséges helyének a vállalat szervezeti tőkéjét tekintjük. Külön azonban nem jelölnénk önálló termelési tényezőként, mert az innováció másutt is kipattanhat. Van amikor a vevő ösztönöz, van amikor a munkavállaló. Az viszont biztos, hogy bárhol is pattanjon ki, az valamilyen módon le fog képeződni a szervezeti tőkében. Végül is az innovációhoz nagyon sok közös tudás, még több közös munka és egy elfogadó környezet szükséges, no meg egy nagy adag véletlen. Ez mind a belső immateriális eszközökben találkozik, hisz itt rögzül a termelési tényezők azon végső kombinációja, mely az innováció hatására kialakul.

Valamivel eltérő módon közelíti meg a kérdést Pirjo Stähle és Sten Stähle.⁴⁴ A nemzetközi versenyképesség kutatása során olyan modellt alkalmaztak, melyben az új érték termeléséhez szükséges tőkét ők is emberi, piaci és szervezeti tőkére bontották, mint mi, azonban a szervezeti tőkét explicit módon két részre osztották, megújulási tőkére (renewal capital) és a folyamat tőkére (process capital).

14. számú ábra

Az innováció Pirjo Stähle és Sten Stähle féle kezelése

Based on Edvinsson & Malone 1997

⁴³ Itt a Bacsur – Boda – Virág szerzői kollektívára gondolok.

⁴⁴ Ezt a kutatást tekintem a híres Skandia iskola nagy eredményei egyikének, mely a nagy guru, Leif Edvinsson felügyelete alatt folyt. Sok szempontból magamat is ezen iskola tanítványának tekintem. Részletesebben lásd: Pirjo Stähle and Sten Stähle: Countries in Comparison Intellectual Capital Development 2001-2010, Előadás a TEKES konferenciáján, 2011 novemberében.

Ily módon náluk az innováció a szervezeti tőke része. Számunkra ez leegyszerűsítés, mivel mi a szervezeti tőkébe mást is beleértünk; így a tudásbázist, a folyamatokat és a szervezetet magát is. A mi értelmezésünkben ez az eszközcsoporthoz, melyet mi termelési függvényünkben belső immateriális eszközöknek hívtunk, valamivel tágabb. Abban igazuk van Stahle-éknek, hogy az innovációt a szervezeti tőkéhez kötik. Mi is, de nem csak ahhoz.

Végezetül komolyan át kell gondolni azt, hogy ez az alapvetően mikro tapasztalatok alapján kialakított termelési függvény miként alkalmazható a makró folyamatokra. Meggyőződésem, hogy ha egy az egyben nem is, azért jelentős részben igen. Hogy miként, azt a későbbiekben szeretném bemutatni.

Miért fontos a gondolatmenet szempontjából a bemutatott tőkefogalmak rendszere, illetve az azokat összefoglaló termelési függvény? **Azért, mert mint a tanulmány első része mutatja, technikailag kiszámíthatjuk, hogy adott növekedéshez hány nettó új vállalat szükséges és milyen struktúrában, de azok csak akkor jönnek létre, ha a működésükhöz szükséges tőkeelemek is rendelkezésre állnak.** Ha ezek közül egy is hiányzik, vagy nem áll rendelkezésre a kellő nagyságrendben, akkor szűk keresztmetszet keletkezik, ami lelassítja, alacsony hatékonyságúvá teszi, vagy megghiúsítja a vállalatok működését, létrejöttét, a vállalati demográfiai folyamatok dinamizmusát. A kedves utazó, ha valamelyik termelési tényezőhöz nem a kívánt mértékben jut hozzá, a megadott időre nem jut el Bécsbe és célját csak óriási késéssel éri el.

Innentől kezdve majd csőstől jönnek a mérési problémák. A magyar KSH a vállalati termelési függvény elemei közül csak az *L* létszámot méri teljeskörűen. A *T* komponensből csak az állóeszközöket. Nemzeti vagyonmérleget nem készít. Így a vállalati tőke igényt már hipotetikus úton kell becsülnünk. Ugyancsak hipotetikus úton kell megbecsülnünk egy emberi erőforrás mérleget, mely a létszám, a kompetenciák, a jártasság és a motiváció szorzata. Innen a következtetéseinkben már nem tudunk olyan egzaktásra törekedni, mint korábban, de meggyőződésünk, hogy a gazdaságpolitika megalapozása szempontjából egy tudományosan megalapozott logikai következtetésrendszer nagyon hasznos. Hasznos önmagában is, továbbá hasznos azért, mert kiszűrheti a megalapozatlan gazdaságpolitikai elemeket.

Tovább kutatandó kérdések

1. A nemzetközi termelési függvény irodalom tömör összefoglalása.
2. A hazai termelési függvény irodalom ismertetése.
3. Az innováció kiemelt szerepének vizsgálata a termelési függvény irodalomban.
4. Az eszköz és tőkefogalom szabatos kifejtése a tulajdonviszonyok következetes értelmezésének kiegészítésével (saját hozzájárulás).
5. Az eszköz, a tőke és a jövedelmek következetes kifejtése a látható-nemlátható, a monetarizált-nem monetarizált, a rövid távú és nem rövid távú szempontok bekapcsolásával (saját hozzájárulás).
6. Összefoglaló ismertetése a tanulmányban ismertetett termelési függvény vállalati szintű realizációról.
7. Felkészülés a tanulmányban ismertetett termelési függvény becslésére vállalatonként, vállaltcsoportonként.

5.2.A szűk keresztmetszetek elemzése a termelési függvény alapján

A bemutatott termelési függvény alapján most sorra kellene vennünk minden egyes termelési tényezőt és meg kellene vizsgálni, hogy azok rendelkezésre állnak-e abban a mennyiségben és minőségben, amennyi a 30 ezer nettó új vállalat létrejöttéhez szükséges. Ha rendelkezésre állnak, akkor az 1 millió új munkahely létrehozásának nincs akadálya. Ha nem állnak, rendelkezésre, akkor az 1 millió új munkahelyből csak annyi fog megvalósulni, amennyit az azonosított termelési tényezők közül a legszűkösebb lehetővé tesz. Jánossy Ferenc hasonlatával élve a karaván sebességét a leglassúbb tevé sebessége határozza meg. Ezért szisztematikusan meg kellene vizsgálnunk, hogy melyik termelési tényező a legszűkösebb. Ez azonban igen sok időt és erőforrást igényel.

Sajnos kutatásunkra csak egy év és csak meglehetősen limitált anyagi erőforrások álltak rendelkezésre. Ezért minden egyes termelési tényező szűkösségének elemzésére nem volt módunk. **Feltételeztük viszont, hogy a vizsgált termelési tényezők közül vagy a szervezeti tőke, vagy a humán tőke az igazi szűk keresztmetszet.** A tangible tőke elemei ugyanis kereskedelmi forgalomban adhatók, vehetők, vagy meghitelezhetők, lízingelhetők. Ezért azok mennyisége a mindenkori szűk keresztmetszet mennyiségéhez illeszthető. Egy jó projekt tangible tőke szükségletét bárki hajlandó megfinanszírozni. Az ügyféltőke sem képezhet szűk keresztmetszetet, amennyiben a kielégíthetetlen emberi szükségletekhez a tangible tőke, a szervezeti tőke és a humán tőke alkalmazkodni tud.

A szervezeti tőke szűk keresztmetszeti jellegére elsősorban a nemzetközi versenyképességi felmérések utalnak. Mind a WEF⁴⁵, mind az IMD⁴⁶ jelentések azt sugallják, hogy Magyarország a humán erőforrások tekintetében jobban áll, mint az intézményi feltételekben. Ha ez igaz, az a növekedés, amit a humán tőke rendelkezésre állása lehetővé tesz, a növekedési lehetőségek felső határa lesz. Később, a jelen kutatás lezárása után majd szisztematikusan megvizsgáljuk, hogy a szervezeti tőke elemei mennyiben jelentenek további szűk keresztmetszetet. **Ebben a tanulmányban ezen megfontolásaink alapján a továbbiakban egyelőre csak a humán tőke szűk keresztmetszeti elemzését végezzük el.**

Tovább kutatandó kérdések

1. Elméletileg tisztázni, hogy miként dönthető el egy termelési tényezőről, hogy az szűk keresztmetszet-e, vagy sem?
2. Hogyan lehet következetesen operacionalizálni a szervezeti tőke és humán tőke fogalmát?
3. Hogyan lehet mérésekkel kimutatni az effektív szűk keresztmetszetek jelenlétét?
4. A WEF és IMD szűk keresztmetszeti jelzések következetes feldolgozása.
5. Az innováció szűk keresztmetszeteket feloldó szerepének kiemelt vizsgálata. Hol és mikor fordult ez elő és milyen volt a szűk keresztmetszet feloldó mechanizmus?

45 See The Global Competitiveness Report 2010–2011, World Economic Forum, Geneva, Switzerland, Edited by Professor Klaus Schwab, 2010

46 See <http://www.imd.org/research/publications/wcy/World-Competitiveness-Yearbook-Results/#/> Downloaded in June, 2011

5.3.A létszám és a kompetencia mint szűk keresztmetszet

Annak eldöntéséhez, hogy a humán tőke szűk keresztmetszet-e, feldolgoztuk a rendelkezésünkre álló demográfiai előrejelzéseket és megkíséreltük előrejelezni az iskolai képzettségi szint, azaz a munkavállalók személyes tudásának alakulását⁴⁷ 2020-ig. A demográfiai előrejelzéseknek komoly hagyományai vannak. Ezek a legmegbízhatóbb előrejelzések közé tartoznak. A képzettségi szint előrejelzése ennél bonyolultabb, de azért ennek megbecslésében is támaszkodni lehet néhány stabil folyamatra. A demográfiai előrejelzések eredményeit korábbi számításainkkal összekapcsoltuk. Ennek eredményét tartalmazza a 15. számú táblázat.

15. számú táblázat

A munkaerőpiac előrejelzése 2020-ra

		Algoritmus	2010*	2020			2020		
				Stacioner változat - 6. lépés	Feldolgozóipari változat - 6. lépés	Gazdasági szolgáltatások változat - 6. lépés	Stacioner változat - 3. lépés	Feldolgozóipari változat - 3. lépés	Gazdasági szolgáltatások változat - 3. lépés
1	Népesség		10 000	9 800	9 800	9 800	9 800	9 800	9 800
2	Nem munkaképes korú népesség		3 500	3 400	3 400	3 400	3 400	3 400	3 400
3	Munkaképes korú népesség	1-2	6 500	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400	6 400
4	Inaktív népesség munkaképes korban		2 100	2 000	1 700	1 600	2 000	1 700	1 600
5	Legális vendégmunkások		70	70	100	80	70	100	80
6	Munkanélküliek		550	400	300	300	400	300	300
7	Foglalkoztatottak	3-4+5-6	3 920	4 070	4 500	4 580	4 070	4 500	4 580
8	Versenyszféra (kompetitív szféra)		2 600	2 776	3 872	3 921	2 776	3 324	3 348
9	Állami és önkormányzati foglalkoztatottak és egyéb nem versenyszférán belüli foglalkoztatás		1 100	1 100	1 100	1 100	1 100	1 100	1 100
10	Munkaerőpiaci egyenleg (formal reserve)	7-8-9	220	194	-472	-441	194	76	132

Megjegyzések

* Az érvényes szabályok szerinti adatok

Resources:

Népesség Statisztikai Évkönyv, 2009

KSH munkaerő felvétel

Munkanélküliek: A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatbázisa

Vendégmunkások: A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatbázisa

Itt már nem csak a versenyszféráról van szó. A korább végiggondolt fejlesztések teljes nemzetgazdasági kihatásait tartalmazza.

„A kínálati oldal tényezőit számba véve összességében az látható, hogy 2010-ben formálisan kimutatható egy 220 ezer fős belső munkaerő-tartalék.⁴⁸ Tíz év alatt elméletileg ez jelentősen lecsökkenhet, illetve elfogyhat a versenyszféra (...) gyors növekedésével. A nemzetgazdasági fejlődés stacioner változata esetén továbbra is marad 194 ezer fő, hiszen ez a változat csak maximum 176 ezer főt képes felszívni. A két gyorsabb - feldolgozóipari és gazdasági szolgáltatási - gazdasági növekedési pályán viszont formálisan sem lenne elegendő munkaerő-forrás belső piacról.

A bemutatott eredmények egyrészt tartalmaznak egy optimista megközelítést, mely mind a 6 lépés megtételét jelenti, azaz a 30 ezer vállalat létrehozását. Ez az elérhető maximum. Realista

⁴⁷ Ennek az elemzésnek a részletes kifejtését az Ádler-Stocker féle tanulmányok végezték el.

⁴⁸ Ide azok a honfitársaink tartoznak, akik a jelenlegi munkaerő piaci intézkedések hatására már nem inaktívak, még nem nyugdíjasok, de még nem jelentkeztek a munkanélküliek állományában.

megközelítésben azonban valószínűleg nem lehet ennyi munkaerőforrást a belső munkaerő-piacról mobilizálni. Emiatt legfeljebb csak 3 lépés megtételére van mód. Ezt támasztják alá a korábbi időszakok tapasztalatai, illetve a társadalmi munkamegosztásban részt nem vevők személyes adottságai és szándékai. (...)

A versenyszféra foglalkoztatottakkal szembeni minőségi igényeit a formálisan rendelkezésre álló tartalék magas hányadában nem képes kielégíteni. A minőségi hiányosságok a szakképzettség hiányán túlmenően a munkakultúra, munkafegyelem, a munkáltató iránti lojalitás, egyéb mentális problémák, stb. képességek és készségek meg nem létében öltenek testet, s ez utóbbiakat nem lehet néhány hónapos, vagy egy-két éves szakképzéssel pótolni. Így fennáll a valós veszélye annak, hogy amennyiben sikerülne is a magyar nemzetgazdaságnak magasabb növekedési ütemű fejlődési pályára állnia, a versenyszektor munkaerőigénye nemcsak a belső tartalékokból, hanem külpiazi forrásokból (főként a magyar ajkú román, ukrán, délszláv munkavállalókból) fog kielégülni, mint az történt a 2000-es évek elején.”⁴⁹

Sajnos a teljes népesség prognózisa komoly kihívásokkal terhes jövőképet mutat. **„Mindenképpen kedvezőtlen az, hogy az össznépességen belül egyre kisebb a munkaképes, így elvben értékkeremtő munkára alkalmas és egyúttal adók, járulékok fizetésével a költségvetés bevételeit növelő korosztályok aránya.** Ez különösen akkor jár érezhető hátrányokkal, ha párhuzamosan a népesség öregedik is, azaz a nem járulékfizető, viszont a társadalmi újraelosztás során komoly költségvetési ráfordítást igénylő, nyugdíjas korosztályok száma emelkedik. **Az ebből származó feszültség akkor mérsékelhető, ha a munkavállalási korúak magas jövedelemtermelő jellegű tevékenységet végeznek, és/vagy növekszik a 65 éven felüliek foglalkoztatási aránya. A 2020-ig tartó időszakban ez utóbbi nem egy reális kimenet, ezért mindenképpen első megoldás erőltetése lehet a cél.**

A gazdaság és a társadalom számára az jelenthet kedvező kimenetelű kiutat e csapda helyzetből, ha a gazdasági szerkezet átalakulása megnöveli a magas termelékenységű, magas hozzáadott értékű termelő és szolgáltató tevékenységek súlyát, vagy ami ezzel azonos következményeket hordozó: a nagyobb méretű gazdasági szervezetek térnyerése általánossá válik. Ezáltal a nemzetgazdaság együttes jövedelemtermelő képessége megnő, ami fedezetet teremthet mind a keresetemelkedés, mind a növekvő szociális kiadások kompenzálására. (...) Tehát a folyamatokat pozitív irányba terelő mozgástér – legalább elvileg - csak a gazdaságfejlesztés területén van. A gazdaságfejlesztés terén a fentiekben felvázolt kimenet kudarcra esetén jelentős mértékű elszegényesedéssel, társadalmi és anyagi jellegű lecsúszással kell szembenézni, amit mindenképpen jó volna elkerülni.”⁵⁰

„Ennek a helyzetnek a kezelését jelentősen javíthatja a népesség iskolai végzettségének javulása. Az iskolai végzettség szintje döntően a 35 év alatti korcsoportokban változik, általában itt alakul ki a végső végzettségi szint.”⁵¹

„Az iskolai végzettségi szint emelkedése az össznépesség vonatkozásában meglehetősen lassú folyamat. A belépő néhány korosztály magasabb iskolai végzettsége csak fokozatosan, kellően hosszú idő elteltével akkumulálódik az ún. demográfiai csere folyamatában azáltal, hogy a kilépő népesség végzettségi szintje alacsonyabb a belépőkénél. Éppen ezért a teljes népesség iskolázottsága lassabban változik a fiatalokénál.

⁴⁹ Ádler féle TÁMOP tanulmány, 44. old.

⁵⁰ Ádler féle TÁMOP tanulmány, 13-14. old

⁵¹ Ugyanott, 15 o.

Mindemellett az iskolai végzettség szerinti előreszámításból adódó egyik legfontosabb következtetés, hogy folytatódik és felgyorsul az iskolázottsági szint, a magasabb végzettségi szintekkel rendelkező népesség számának expanzív emelkedése. Összességében tehát a humán erőforrás lényeges, általános javulására kell számítani, ha csak az iskolai végzettség emelkedését vesszük figyelembe. Ugyanakkor ez a pozitív tendencia csak akkor tud teljes mértékben érvényesülni, ha a magasabb végzettség szakmai összetétele találkozik a munkaerő piaci igényekkel, ellenkező esetben a statisztikailag kimutatott előny ténylegesen nem, vagy csak kevésbé realizálható.⁵² Ennek pedig reális veszélyei vannak.

„A XXI. század elején a hazai foglalkoztatási helyzet- domináló jellemzője a **foglalkoztatás alacsony szintje**. Ez a jelenség a gazdasági fejlődés jövőbeni lehetőségeit is nagymértékben determinálja. Jelen periódusban, a világméretű pénzügyi és gazdasági válság, illetve a hazai gazdaság mélyrepülése után a kilábalás kezdetén a gazdasági növekedést szembevetően a **kereslet pangása** akadályozza. Ebben a periódusban a foglalkoztatás alacsony szintje még nem effektív korlátja a gazdasági élénkülésnek, és így súlyosságát sem érezzük igazán. Ugyanakkor a gazdasági fejlődés hosszabb távú lehetőségeit megrajzolva előbb-utóbb eljuthatunk egy olyan pontig, amikor az élőmunkát, mint szűk keresztmetszetet tekintetbe kell venni. Különösen, ha az egyes munkaerő-piaci szegmenseket külön-külön vizsgáljuk.

A nagy társadalmi ellátórendszerek (egészségbiztosítás, nyugdíjbiztosítás, munkanélküli ellátás) finanszírozása alapvetően (a jogalkotó szándéka szerint teljes körűen) az aktív keresők járulékbefizetésén alapul. Ezért az alacsony foglalkoztatási szint már rövidtávon is meghatározója a költségvetés egyensúlyának (pontosabban egyensúlytalanságának), és ezen keresztül a gazdasági és társadalmi fejlődés lehetőségeinek.

Az alacsony foglalkoztatási szint okai összetettek. (...) A közelmúltban egy alapvetően félrevezető megközelítés vált uralkodóvá. Nevezetesen, hogy a jelenlegi alacsony foglalkoztatási szint főként abból adódik, hogy a túlzottan nagyvonalú szociális ellátórendszer miatt a társadalom tagjainak munkavállalási hajlandósága alacsony. Ez a megállapítás természetesen sok szempontból igaz, ugyanakkor azt sugallja, hogy rendelkezésre áll ugyan elegendő munkaalkalom, csak a társadalom elkényelmesedett, nem eléggé munkaorientált tagjai ezeket nem veszik igénybe. Nem csoda, hogy a foglalkoztatáspolitikai intézkedések is elsősorban e szemlélet jegyében születtek, azaz a szociális ellátás egyidejű nyesegetésével a kínálat élénkítésére irányultak. Álláspontunk szerint ez önmagában még nem lett volna baj, azonban a versenyszektor keresletélénkítése, a legális foglalkoztatás térnyerésének kiváltása háttérbe szorult, s ezzel a foglalkoztatáspolitikai eszköztár indokolatlanul leszűkült.

A gazdasági környezet pangása miatt a munkaerő iránti kereslet különösen kedvezőtlen feltételeket teremt a foglalkoztatási szint emeléséhez, és a kereslet meghatározó voltát a jövőre nézve is – még akkor is, ha javulnak a növekedés egyéb feltételei – adottságnak kell tekinteni. Ugyanakkor nem elhanyagolható annak vizsgálata, hogy a **munkaerő-kínálat szerkezete** hogyan alkalmazkodik a kereslethez, a munkaerőforrások mennyiben tudnak hozzájárulni a versenyképességhez. Nyilvánvaló,

⁵² Dr. Adler Judit – Stocker Miklós: Kompetencia alapú, output orientált oktatás az ideális foglalkoztathatóság érdekében Műhelytanulmány 2010. november „A nemzetközi gazdasági folyamatok és a hazai üzleti szféra versenyképessége” című alprojekt része

hogy a strukturális eltérések és ezek áthidalásának nehézségei önmagában is a lehetségesnél alacsonyabb foglalkoztatás okozói lehetnek.

A fentiekén túlmenően megfigyelhető a munkaerő-kínálat és -kereslet **kölcsönhatása** is. Nevezetesen a beruházási döntéseknél, fejlesztéseknél a munkaerő-kínálat adottságai fontos kritériumot jelentenek. A döntéshozók igyekeznek minél pontosabban felmérni, hogy az adott körzetben milyen iskolai végzettségű, szakmai tapasztalatú, termelési kultúrájú munkaerő-állomány áll potenciálisan rendelkezésre. (...) a munkaerő-kínálat jellemzői azáltal hatnak a foglalkoztatás színvonalára, hogy összhangban állnak-e vagy éppen szignifikánsan eltérnek-e a munkaerő-kereslet jellemzőitől. Minél teljesebb az összhang, annál valószínűbb, hogy a foglalkoztatottság szintjének emelkedését a munkaerő-keresletének és kínálatának eltérése nem gátolja.”⁵³

Tovább kutatandó kérdések

1. A háttérszámítások kontrolja és következetes beemelése a hosszútávú modellünkbe:
 - 1.1. Az Ádler Judit féle számítások következetes beemelése a hosszú távú modellünkbe.
 - 1.1.1. Az inaktív népesség alakulásának következetes dokumentálása és modellszerű levezetése.
 - 1.1.2. Mi az elkerülhetetlen inaktivitás mértéke?
 - 1.1.3. Az inaktivitás kívánatos mértékűre való visszaszorításának hosszútávú terve.
 - 1.1.4. Az elkerülhetetlen inaktivitás kezelésére hivatott szociális politika költségeinek kiszámítása és felhasználásukra javaslat kidolgozása.
 - 1.1.5. Az bevándorlás hasznának és hátrányainak felbecslése.
 - 1.1.6. Javaslat egy ésszerű bevándorlási politika kialakítására.
 - 1.2. A Révész Tamás féle számítások következetes beemelése a hosszú távú modellünkbe.
 - 1.2.1. A különböző növekedési variánsok fogyasztásra, felhalmozásra és exportra való hatásának következetes felmérése és kiértékelése.
 - 1.2.2. A különböző növekedési variánsok ágazati szerkezetre való hatásának következetes felmérése és kiértékelése.
 - 1.2.3. A különböző növekedési variánsok teljes foglalkoztatásra való hatásának következetes felmérése és kiértékelése.
 - 1.3. A Stocker Miklós féle számítások kontrolja és következetes beemelése a hosszú távú modellünkbe.
 - 1.3.1. A Stocker féle algoritmus leírása, megerősítése/feljavítása.
 - 1.3.2. A Stocker féle kompetencia fajlagosok összekapcsolása a Révész féle 2020-as ÁKM-ekkel és a Stocker féle következtetések ellenőrzése a teljes tartalom számítások alapján.
2. Az inaktivitás és az alacsonyan tartására tett lépések nemzetközi elemzése.
3. Annak vizsgálata, hogy miként tud egy fejlettebb gazdaság lényegesen több alacsonyabb képzettségű munkavállalót foglalkoztatni, mint a magyar?

⁵³ Ádler féle TÁMOP tanulmány 17-19. old.

5.4.A vállalati és a humán tőke illeszkedéséről

„A népesség különböző csoportjainak iskolai végzettségi szintje és a foglalkoztatottsági rátája között egyértelmű kapcsolat mutatható ki. Az utóbbi évtizedekben a népesség iskolai végzettség szerinti összetétele a magasabb végzettségi fokozatok fele tolódott el. Az iskolai végzettség jelenlegi adatait a népesség megoszlása szerint vizsgálva az is rögzíthető, hogy a fiatalabb korosztályok végzettsége magasabb, mint elődeiké. Ez abból adódik, hogy az elmúlt évtizedekben a 8 osztállyal vagy ennél alacsonyabb végzettséggel tanulmányaikat befejezők száma és aránya egyértelműen csökkent, a középiskolai végzettséggel illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya emelkedett.

A korábbiaknál rendre magasabb végzettségű korosztályok az idők folyamán „magukkal viszik” magasabb iskolai végzettségüket, így tehát lényegében függetlenül attól, hogy a jövőben esetleg lassul a munkába lépő korosztályok iskolázottságának emelkedése, a munkaerő-állomány átlagos végzettsége mindenképpen emelkedni fog.

A fiatal korosztályok iskolázottságának további javulása nagy valószínűséggel akkor is megvalósul, ha nehezednek a magasabb színvonalú képzéshez való hozzáférés lehetőségei. Ez a tendencia olyan erős társadalmi normává vált, amely – függetlenül esetleges fiskális ellenvetésektől – a belátható társadalmi, gazdasági fejlődés egyik alappillére lesz. Így a következő évtizedekre vonatkozóan arra számíthatunk, hogy a népesség iskolai végzettség szerinti összetétele az eddigi trendeknek megfelelően alakul. Gyorsan csökken a 8 általánossal vagy ennél kevesebb osztállyal rendelkezők létszáma, míg a felsőfokú végzettségűeké egyértelműen tovább emelkedik.

A képzés expanzióját, amely a középfokú oktatásban már korábbról datálódva, a felsőoktatásban pedig elsősorban az elmúlt két évtizedekben lejátszódott, nem minden elemző értékeli teljes mértékben pozitívnak⁵⁴. Nincs lehetőségünk a hazai oktatási rendszer elmúlt periódusának részletes elemzésére, de a kritikai észrevételek közül témánk szempontjából az alábbiakat szükséges kiemelni:

- A felsőoktatásban „túlképzés” zajlik, az itt végzők inkongruens (nem a képzettségének megfelelő) foglalkoztatása emelkedik.
- Az érettségivel rendelkezők magas aránya leértékeli a szakoktatást, amely egyéb (intézményi, finanszírozási stb.) problémáival együtt nem tud a gazdaság mennyiségi és főleg minőségi igényeinek megfelelni.
- A nyolc általános vagy alacsonyabb végzettséggel az oktatásból kilépők aránya bár csökken, de e csoport a munkaerőpiac által felszívni képes (minimális) létszámnál jóval nagyobb mértékben újratermelődik.

A felsőoktatási kibocsátás méreteit, összetételét és minőségét nyilvánvalóan sokféle nézőpontból lehet értékelni. Az azonban az elmúlt években bebizonyosodott, hogy ha a diplomások szakképzettségi összetétele el is tér az aktuális munkaerő-kereslettől, **a magasabb képzettségűek könnyebben alkalmazkodnak a változó követelményekhez**, így hosszabb távon a diplomás túlképzés a kereslet-kínálat összhangját mindenképpen elősegíti. A kényszerű pályaelhagyás nyilvánvalóan az erőforrások pazarlását jelenti, de az oktatás ráfordításainak és eredményének értékelését a társadalmi és gazdasági szempontok együttes figyelembe vételével célszerű elvégezni. Mindenesetre a felsőfokú végzettségűek arányának növekedésétől bizonyosan elmarad majd a ténylegesen ilyen végzettséget igénylő munkakörökben alkalmazásra kerülő szakemberek számának emelkedése, hiszen a diplomások

⁵⁴ Két fontos forrásmunka: Polónyi István – Tímás János: Tudásgyár vagy papírgyár? Új Mandátum Bp. 2001. illetve Zöld könyv a közoktatás megújításáért (szerk.: Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia) Ecostat Bp. 2008.

egy része várhatóan nem fog elhelyezkedni a hazai munkaerőpiacon (külföldre megy, háztartásbeli marad, stb.), vagy igazából csak középfokú végzettséget igénylő munkakörben marad.

A **szakmunkásképzés** méretezési és főként minőségi **problémái jelenleg a munkaerő-kínálat alkalmazkodási folyamatának valószínűleg legneuralgikusabb pontját képezik**. A munkaadók már hosszú ideje jelzik – különösebb hatás nélkül – hogy a szakképzés nem követi a kereslet változásait. Természetesen semmilyen képzés, így a szakképzés méretezését sem lehet levezetni az éppen aktuális rövidtávú munkaadói igényekből, azonban a strukturális eltéréseket az is súlyosbítja, hogy az ún. általános készségek szintje rendkívül alacsony, azaz a szakiskolákban végzetek szakmai konvertálhatósága nem megfelelő, sőt egyre romlik. **A nem szakmájukban** (más szakmában vagy egyáltalán nem) **foglalkoztatott szakmunkás /szakiskolai végzettségűek aránya** a rendszerváltás előtti 35-40 százalékról **60 százalékra emelkedett**.⁵⁵

A szakemberek körében időről-időre fellángol a vita, hogy egyáltalán van-e realitása a munkaerő-kereslet előrejelzésének⁵⁶. Ezt az Állami Foglalkoztatási Szolgálat rövid távú, vállalati kikérdezésen alapuló prognózisainak kétes használhatósága is alátámasztja. Ugyanakkor – ha az előrejelzések eredményeinek értékelésekor a felhasználhatóság korlátait következetesen szem előtt tartjuk – több szempontból hasznos tanulságok származhatnak a várható munkaerő-struktúra alakulására vonatkozó prognózisokból. Így például a korábban készült szakmaszerkezeti előrejelzés valamennyi bizonytalansága mellett egyértelműen jelzi a jövőbeni feszültségeket.⁵⁷ Ezek szerint a képzési kínálat egyes foglalkozási szakmacsoportokban meghaladja, más szakmacsoportokban pedig alulmúlja a keresletet. Ugyan komoly szerkezeti eltérésekkel, de általánosságban igaz, hogy **a diplomás és a fehérgalléros középfokú végzettséget igénylő szakmákban túlkínálat, a kékgalléros szakmák jelentős részében kínálati hiány várható**.⁵⁸ Az idézett prognózis szerint például jelentős kibocsátási többlet lehet az oktatók és pedagógusok körében, a művészeti, kulturális és kommunikációs felsőfokú végzettségűeknél, műszaki és jogi végzettségűek esetében. A másik póluson elsősorban a termelő szférában jelentkező szakmunka kibocsátás marad el a kereslettől (fémfeldolgozó, gép- és elektrotechnikai iparágakban és az építőiparban).

A szakmaszerkezeti feszültségek azokban a végzettségi kategóriákban jelentenek a foglalkoztatottság szempontjából igazi problémát, ahol a **konvertálhatóság alacsony**. Így – mint a korábbiakban már utaltunk rá – kisebb feszültségforrást látunk abban, hogy a diplomások és az érettségizett szakmunkások körében a kínálat meghaladja a keresletet. Ők pályamódosítással nagyobb eséllyel lesznek képesek az aktív munkában maradásra, mint az alacsonyabban képzettek.

Hasonlóan viszonylag nagy biztonsággal előre jelezhető feszültségforrás, hogy a mai és a várható jövőbeni munkaerő-kereslet messze nem képes felszívni a 8 általános vagy annál alacsonyabb végzettségűek – mint említettük – újratermelődő csoportját. A teljes kínálaton belüli aránycsökkenésük javítja a kereslet és kínálat illeszkedésének lehetőségét ugyan, de az az állomány, amelynek előre jelezhető jelenlétére fel kell készülni, az állami foglalkoztatáspolitikának (vagy inkább a szociálpolitikának) ad a mainál is komolyabb feladatokat.

⁵⁵ Kézdi Gábor: A szakképzés munkaerő-piaci értékének és struktúrájának változása Magyarországon a rendszerváltás előtt és után. OKA Háttér tanulmány, Budapest, 2007.

⁵⁶ Kutas János: Gondolatok a képzés és foglalkoztatás összehangolásának céljáról és módszereiről. Munkaügyi Szemle 2009/II. ill. Dávid János-Fülöp Edit: Miért készítünk középtávú munkaerő-piaci előrejelzéseket? Munkaügyi Szemle 2009/II.

⁵⁷ Munkaerő-piaci előrejelzések szakmacsoportonként 3K Consens Iroda 2007. Kutatásvezető: Dávid János. A teljes dokumentáció megtekinthető: www.employmentpolicy.hu

⁵⁸ Adler Judit: A munkaerő-kereslet strukturális változásai 2015-ig Honnan hová? Tanulmányok a versenyképességről, ED.: Viszt Erzsébet, Stratégiai kutatások Magyarország 2015, Budapest 2007 MTA-MEH 98-149.old.

Összefoglalva: jellegzetes és a gazdasági fejlődés lehetőségeit, illetve a foglalkoztatás színvonalát nem elhanyagolható mértékben befolyásoló tendenciák figyelhetők meg a népesség és ezen belül a munkavállalási korú népesség iskolai végzettségi összetételében. Markáns tendenciaként mutatkozik a közép-és felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának gyors növekedése, míg a szakmunkás végzettségűek aránya lényegében változatlan marad, és a nyolc osztályt vagy annyi sem végzettek aránya csökken.

A munkaerő-kínálat előre jelezhető összetétele egy vonatkozásban a jelenlegi helyzethez képest kedvezőbb feltételeket teremt a várható keresletnek való megfeleléshez, ugyanis az érettségizettek és a felsőfokú végzettek aránya emelkedik a népességen belül. És a tapasztalatok alapján e csoportok viszonylag jobban képesek a munkaerő-kereslet változásaihoz történő alkalmazkodásra. Más oldalról viszont, ha nem következik be gyökeres fordulat a szakiskolai képzésben továbbá a „kékgallérosok” szakmai mobilitását elősegítő intézményi, érdekeltségi feltételekben, akkor a rendkívül alacsony mobilitási készségű szakmunkások körében – még összességében javuló gazdasági helyzet esetén is növekvő munkanélküliségre, az inaktivitás különböző formáiba való „menekülésre” kell számítani. Rendkívül nehezen megoldható feladatnak látszik a 8 általánost vagy még azt sem elvégzők jelentős része foglalkoztatottságának biztosítása. Szinte biztosra vehető, hogy várható létszámuknál kevesebb olyan munkahely jön létre, amelynek ellátása számukra reális alternatíva lenne. Így a legalacsonyabb végzettségi kategóriákban még aktív foglalkoztatáspolitikai esetén is az inaktivitás újratermelődésére kell számítani.”⁵⁹

Tovább kutatandó kérdések:

1. Hogy lehet a létszámok illeszkedésének vizsgálatáról áttérni a kompetenciák illeszkedésének méréseken alapuló vizsgálatára?
2. Miként lehet kiegészíteni a munkaerő mérleget az emberi erőforrás mérlegekkel?
3. Hogyan lehetne összehasonlítani Magyarország és Ausztria emberi erőforrás mérlegeit, különös tekintettel az alacsony képzettségűek és szakmunkás képzettségűek alkalmazására vonatkozóan?
4. Milyen országos termelési struktúra és kompetencia stock kell ahhoz, hogy a magyar gazdaság a jelenleginél lényegesen több szakképzetlen munkavállalót tudjon alkalmazni?
5. Milyen mobilitási korlátai vannak Magyarországon a vállalati tőke és a humán tőke illeszkedésének?
 - 5.1. Korlátok a lakásrendszer oldaláról.
 - 5.2. Vagyonosodási korlátok.
 - 5.3. Kulturális korlátok.
 - 5.4. Intézményi korlátok.
6. Milyen regionális politikák jöhetnek szóba a mobilitási korlátok lazítása érdekében?

⁵⁹ Adler TÁMOP tanulmány 22-26. old.

6. Gazdaságpolitikai lépések

6.1. Elemzésem legfontosabb gazdaságpolitikai tanulságai

A bevezetőben jeleztem, hogy értekezésemnek nem tárgya egy mindent átfogó gazdaságpolitika kidolgozása. Az elemzésem alapján azonban határozottan meg tudok fogalmazni néhány fontos következtetést. Ezek:

1. A növekedés felgyorsítása a gazdaságpolitika első számú primátusa. Nélküle napjaink problémái nem kezelhetők. Egy jól szervezett gazdaságban egy output primátusú tevékenységátrendezéssel még akkor is van lehetőség a növekedésre, ha számos külső és belső tényező kedvezőtlenül alakul.
2. Támogatni közvetlenebb módon az igazi vállalkozókat kell, akik nem megélhetési jelleggel vállalkoznak, hanem a naggyá válás eredményeken keresztül bizonyított szándékával.
3. A növekedés gyorsításának útja: a versenyszférában a közép és nagyvállalatok gyorsabb növekedését elősegítő feltételek kialakítása. A KKV-k a magyar gazdaságfejlődés nagyon fontos egységei, de a KKV-k fejlesztése önmagában nem jelent megoldást az ország problémáira. A versenyszférán belül nem csak a KKV-keket, hanem minden vállalatípust fejleszteni kell oly módon, hogy bővüljön és erősödjön a kis-, a közép- és a nagyvállalati kör.
4. A gazdaságpolitika nem térhet vissza a termelő fogalom semmilyen leszűkített értelmezéséhez. Mindent termelőnek kell tekintenie, ami értéket teremt és csak ezen általános termelőfogalmon belül fókuszálhat a stratégiailag megválasztott részterületekre.
5. A gazdaságpolitikának előbb egy világos, akcióprogramokkal és stratégiai projektekkal alátámasztott stratégiai tervet kell megfogalmaznia és csak utána hozhat olyan döntéseket, melyek befolyásolják azt, hogy melyik szektor, vagy ágazat mely vállalatait kell fejleszteni. E nélkül bármilyen deklaráció zavarokat kelthet és veszélyes.
6. A gazdaságpolitikának nem szabad az ország újraiparosításáról beszélni. A fejlesztéseknek a nemzetközi trendekhez kell illeszkednie. A mezőgazdaság és a feldolgozóipar extenzív fejlesztéshez nem szabad visszatérni. Ezen szektorok súlyát a foglalkoztatásban, a vállalatszerkezetben hagyni kell csökkenni, miközben más ágazatok – elsősorban a szolgáltatások fejlesztésére támaszkodva – elő kell segíteni hatékonyságuk és jövedelmezőségük maximális kibontakoztatását.
7. A szolgáltatások fejlesztése nem csak a versenyszférára igaz. A versenyszférán kívüli szolgáltatásokat is fejleszteni kell, hisz nélkülük a versenyszféra fejlődése lelassul.
8. A gazdaságpolitikának meg kell teremtenie azokat a feltételeket, amelyek a magyarországi tőkeakkumuláció folyamatát gyorsítják és ezzel a hazai tőkének a nemzetközi küzdőtéren meglévő hátrányát mérséklék, különös tekintettel a KKV-k és a nagyvállalatok által nem felvállalható területekre, így az intézményrendszer fejlesztésére, az oktatásra, az egészségügyre, az infrastruktúrára, stb.

9. A fejlődés mögötti legszűkebb keresztmetszet a foglalkoztatható munkaerő képzettsége. Ez akadályozza leginkább az 1 millió új munkahely megteremtését. Ezt nem a közmunka képzettségi szintjéhez alkalmazkodva kell elérni. A gazdaságpolitika központi feladata a munkaképes korosztályok képzettségének emelése.
10. Ez a központosítható erőforrások koncentráltabb felhasználását követeli meg.
11. Az Európai Unió nélkül ez a folyamat eleve kudarcra van ítélve.

A továbbiakban ezek közül néhányat részletesebben is kifejtek.

6.2.A növekedés felgyorsításáról

A társadalmi problémáink megoldásához nélkülözhetetlen a növekedés felgyorsítása. Sajnos a növekedésnek számos feltétele nem adott. Például nagyon rossz hírek jönnek külföldről. Egyenlőre még a körvonalai sem látszanak egy általános nemzetközi fellendülésnek.

Ugyanakkor a belső fogyasztás sem dinamizálható rövidtávon. Az adósságterhek csökkentése a családok szintjén nyomasztó teherré vált azáltal, hogy a családi jövedelmek növekedése lelassult. Ennek okai: vagy nincs munka, vagy a jövedelem a meglévő munkahelyeken nem nő dinamikusan. A családok zöme előbb az adósságterhektől akar megszabadulni és így kívánja megteremteni a nagyobb fogyasztásának feltételeit. Ez a folyamat még néhány évig eltart és nem engedi a fogyasztás tényleges növekedését, és így a gazdaság belső dinamizálását. Minél alacsonyabb lesz a családok jövedelme, annál hosszabb lesz ez az időszak. Értelemszerűen a gazdaságpolitikának ezt az időszakot a családi jövedelmek növelésével minimálisra kell lerövidítenie.

Ezen csak az segíthet, ha egy new deal mintájú állami magatartás az állami fejlesztéseken keresztül ⁶⁰jövedelmekhez juttatja a már működő, vagy a megalakulóban lévő vállalkozásokat, amelyek meglévő és újonnan létrejövő munkahelyek tevékenységének fellendítésén keresztül pótlólagos jövedelmekhez juttatják a háztartások jelentős részét, amelyek így gyorsabban csökkenthetik adósságterheiket és így gyorsabban tudják fogyasztásukat érdemben növelni. Az állami fejlesztések azonban erőforrás koncentrációt igényelnek, amelyek az állami bevételek erőteljes növelését és az állami kiadások egyidejű csökkentését követelik meg. **Ez csak akkor valósítható meg, ha az állam tevékenységét a leghasznosabb kibocsátásokra koncentrálják és az átmenetileg leállítandó tevékenységek költségeit a fejlesztésekre, valamint a tevékenység csökkentésből fakadó szociális feszültségek enyhítésére fordítják.** Mindezt a társadalom és a külföld ⁶¹csak egy olyan gazdaságpolitikába ágyazottan hajlandó elfogadni és finanszírozni, amely kiszámítható, konzisztens és stabil. Egy ilyen állami szerepvállalást csak az átlátható, reform értékű változások kritikus tömege és egy politikailag és társadalmilag megalapozott áldozatvállalás mellett fogad el a társadalom. Ehhez persze népszerűtlen intézkedések garmadáját kell felvállalni, ami nem fog menni, ha a politikai elit csak rövid távon és csak a szavazatok maximalizálásban gondolkodik.

⁶⁰ Erre jó lehetőséget teremthet a BKV eszközparkjának a korszerűsítése, a MÁV modernizálása, a gyógyturizmus intézményi hálózatának kiépítése, stb. nem az értelmes fejlesztési célok hiányoznak, hanem az állami intézményekbe vetett bizalom, no meg a népszerűtlen intézkedések felvállalásához szükséges bátorság.

⁶¹ Értelmes, tervekkel megfelelően alátámasztott gazdaságpolitikához a külföld is másképp fog hozzáállni, ami értékes finanszírozási hozzájárulásban csapódhat le.

6.3.A támogatandók köre

Magyarország kormányai nem kevés támogatást osztanak szét.⁶² A jelenlegi kormány a regnálását mindjárt egy nagy adóreformmal kezdte, amely sok ember számára jelentett támogatást. A növekedés megélénkülésében mérhető eredmény azonban nincs. Mi lehet ennek az oka?

A társadalmi viták egyik központi kérdése, hogy kik vállalják fel a haladással járó terheket. Széles azok tábora, akik azt hangsúlyozzák, hogy ha mindenki számára megteremtik a fejlődés feltételeit, akkor mindenki fejlődni fog. Változtassunk a körülményeken pozitív irányba és akkor a társadalmi aktorok is pozitív irányba fognak változni. Friedrich Nietzsche azonban felhívta a figyelmünket arra, hogy a haladással járó lét terheit nem mindenki vállalja fel és akármilyen feltételeket teremtünk is az emberek számára, mindig lesznek, akik csupán egyéni hasznukra és nem a köz érdekében hasznosítják a lehetőségeket. Ezt csak az „ember feletti emberek” vállalják, mondta Nietzsche, akik azonban a társadalomnak csak kisebbségét alkotják. A többség jobb feltételek esetén megpróbál jobban élni, de azt a plusz terhet, hogy másokat is felemeljen, már nem vállalja⁶³. Ez azonban nem baj, mondjuk Adam Smith nyomán. Ha mindig mindenki csak a saját érdekeit követi, a láthatatlan kéz akkor is elmozdítja a közjót. Most kinek van igazja?

Vannak történelmi helyzetek, amikor a haladás anélkül is kipattan, hogy azt a gazdaságpolitika különösebben ösztönözné. Könnyű volt Bismarck dolga! Mögötte egy önmagától is dübörgő társadalom követelt képviseletet. Ugyanazokat a sikereket Ferenc József már nem tudta felmutatni, noha ha valaki, ő is nagyon sokat tett a társadalmi viszonyok pozitív átalakítása érdekében és mint azt a magyar fejlődés kibontakozása során láttuk, nem is kevés eredménnyel. Ez felveti az örök kérdést! Mit tehet a gazdaságpolitika? A gazdaságpolitika indítja-e be a fejlődést, vagy egy beinduló fejlődés követel magának gazdaságpolitikai képviseletet?

Magyarországon is jelentkezik ez a dilemma. A kvantitatív elemzés során láttuk, hogy a KKV kör hallatlanul nagyot fejlődött az elmúlt 30 év során. A Corvinus Egyetem kisvállalkozásokkal foglalkozó kutatóinak minden bizonnyal igazuk van, amikor megemlítik, hogy a rendszerváltás előtti periódus sokkal keservesebb lett volna Magyarországon, a gulyáskommunizmus névvel fémjelzett relatív jólét nem következhetett volna be, ha a kisvállalkozási formáknak nem adtak volna szabad utat már az előző rendszer alatt.⁶⁴ Ennek ellenére ez a fejlődés a 2000 utáni időszakban megrekedni látszik. Pitti Zoltán és Czakó Erzsébet tanulmányai folyamatosan jelzik, hogy ez a fejlődés napjainkban stagnál és nélkülözi a jövőt hordozó dinamizmust⁶⁵.

A Corvinus Egyetem kis- és középvállalkozásokkal foglalkozó kutatói⁶⁶ munkáikban felhívták a figyelmünket arra a tényre, hogy a magyarországi kisvállalkozások zöme csak megélhetési jellegű vállalkozás. Nem azzal a céllal jött létre, illetve nem azzal a céllal működik, hogy naggyá váljon, hogy a társadalmi fejlődés motorja legyen. Jelentős részüket kényszervállalkozásnak tekintjük. Ők csak azért vállalkoznak, mert e nélkül nem tudnának megélni. Ha más módon is megélhetnének, akkor a vállalkozói létből is szívesen kilépnének. Ugyanakkor viszont hiba lenne azt mondani, hogy minden KKV kényszervállalkozó. Erre vonatkozóan nincsenek megbízható becslések, de nyugodtan kijelenthetjük, hogy a magyar KKV-k nagyon jelentős része vállalja a vállalkozói létet, de csak a megélhetési

⁶² Erről részletesebben lásd Kállay László tanulmányát!

⁶³ Friedrich Nietzsche: Im-ígyen szóla Zarathustra.

⁶⁴ Erről lásd Szirmai Péter előadását.

⁶⁵ Lásd Pitti és Czakó tanulmányait!

⁶⁶ Szirmai Péter és Vecsenyi János

vállalkozói létet⁶⁷. Azon vállalkozók száma, akik azért hoznak létre egy vállalkozást, hogy az nagyra nőjön és ily módon a társadalmi fejlődés motorja legyen, meglehetősen kevés. A megélhetési vállalkozói réteg elsősorban a perifériára jellemző. A mediterrán periféria tele van ilyen vállalkozókkal. Ott ez a réteg már korábban kialakult és magasabb szinten működik, mint Magyarországon.

Nem tudjuk, mit mondana Adam Smith arra a kérdésre, hogy miért működött a láthatatlan kéz másként Angliában, mint Spanyolországban és miért működik úgy Magyarországon, mint ahogy működik. Nekünk azonban látni kell, hogy itt valami nem működik, ami máshol működött és ezzel reálisan szembe kell nézni. Ha beindul egy külső növekedés, akkor ez a megélhetési vállalkozói réteg nagyon pozitívan fog reagálni. A fellendülő megrendelések nyomán vállalni fogja a követéshez szükséges legfontosabb fejlesztéseket, amelyeket a fellendülő árbevétel jól finanszírozna, de csak annyit, ami a követéshez kell és nem sokkal többet. Azt viszont hiába várjuk tőle, hogy a külső megélénkülést megelőzően, jelentős kockázatokat vállalva fejlesszen és maga legyen a megélénkülés motorja.

Ebben a helyzetben ismét fel kell tenni a kérdést: mit csináljon a gazdaságpolitika és kit támogasson? A kvantitatív előtanulmány azt mutatta, hogy csak akkor jutunk el a társadalmi fejlődés magasabb szintjére, ha a KKV fejlődés átlépőket termel ki jelentős számban, olyan vállalatokat, amelyek saját korábbi kategóriájukat meghaladják és úgymond magasabb osztályba lépnek. Ezek pedig pont nem a megélhetési vállalkozók vállalatai. Ebből viszont az következik, hogy nekünk nem a KKV-ket kell támogatni általában, hanem csak az átlépő KKV-ket.

Mi egy szegény ország vagyunk a centrum országaihoz képest. Ha a KKV-ket általában támogatjuk, akkor azokat is támogatjuk, akik felsőbb osztályba lépnek, de ez esetben az a kevés, amit támogatásukra fordíthatunk, elaprózódik. A zömét azok kapják, akik csak megélhetési jelleggel vállalkoznak. A magasabb osztályba törekvők értelem szerint kevesebbet kapnak és ami nekik jut, az nem lesz elegendő ahhoz, hogy megküzdjenek a történelmi előnnyel versenyző multinacionális partnereikkel. Mi tehát nem folyamodhatunk ennyire egyszerű megoldásokhoz. Nekünk a KKV-k általános támogatására csak mérsékelten vannak erőforrásaink. Amik vannak, azt a feltörekvők támogatására kell fordítani.

Mindennek megvalósítása nem egyszerű. Amikor a politikusok központi célfüggvénye, hogy minél több szavazatot szerezzenek, nehéz megszavaztatni olyan törvényeket, amelyek nem az egészet, hanem csak annak egy részét kedvezményezik. Azonban szegény ország számára nincs más út. Ellenkező esetben Smith láthatatlan keze tétlen marad.

6.4. Az Európai Unió szerepéről

Az Európai Unióval kötött szerződést át kell gondolni. El kell dönteni, hogy flörtölni akarunk vele, avagy házasságot. Értelme csak a másodiknak van. A flört nem vezet sehová.

Magyarország, mióta a török megroppantotta az erejét, csak akkor tudott sikeres lenni, ha beintegrálódott a körülötte kialakuló nagytársági integrációkba. Ez persze nem mindig volt politikailag szabad választás a számára, de az ellenállási joga megvolt. Ezen ellenállási jogát kétszer önként feladta; egyszer Mária Terézia abszolút uralkodása alatt, egyszer pedig Ferenc József neoabszolutizmusa idején. Az ország mindkét esetben jól járt.

⁶⁷ Kállay László tanulmánya szerint ezt a helyzetet számos szempontból konzerválja az adózás és a támogatások kisvállalati létet preferáló rendszere.

Most is ezt kell szem előtt tartania. Az Osztrák Magyar Monarchia felbomlása nem sok jót hozott a volt alattvalóknak. Csehország, illetve Szlovákia ugyanúgy a nagyhatalmak játékszerévé vált, mint Magyarország, és Románia. Jugoszlávia sem tudta stabilizálni el nem kötelezett státuszát. Elsősorban belső gazdasági gyengeségei miatt széthullott és borzalmas háborúskodást követően utódállamain keresztül menekül a nagytárségi integrációba. Magyarországnak sincs más útja.

Azt is látni kell, hogy nem olyan integrációra törekszünk, ahol egyenrangú felek kötnek házasságot. Mi mindenképpen a szegényebb rokonok közé fogunk tartozni. A gazdagabb rokon egy ilyen házasságban csak akkor lát fantáziát, ha a szegényebb rokon kiszámítható, megbízható és tartós érdekszövetségbe kíván beintegrálódni. Ekkor számíthatunk a gazdagabb rokon anyagiakban is megnyilvánuló támogatására. Ellenkező esetben csak olyan civódásoknak nézünk el, amelyben csak mi húzhatjuk a rövidebbet. Deák Ferenc bölcsességére van most szükség.

Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy az Európai Uniót nem csak azért találták ki, hogy valaki valamilyen támogatáshoz jusson. Az Európai Uniót azért találták ki, hogy egy olyan érték- és érdekközösséget hozzanak létre, amely jelentős mértékben hozzájárul nemcsak Európa, hanem a világ fejlődéséhez és békéjéhez. A gazdasági fejlődés felgyorsításán túl az Európai Unó egyik legfontosabb értelme, hogy Európában ne legyen több háború. Talán túl elkényeztetett bennünket az a hosszú háborúmentes időszak, melynek részesei lehettünk a második világháború után. Ne felejtsük, hogy ez is benne van a mérleg serpenyőjében.

Végezetül nem mellékesek az anyagi megfontolások sem. Magyarország belátható időn belül nem lesz képes olyan skáláhozadékra, amely az önálló létét gazdaságossá tudná tenni. Ezért gazdaságilag nincs alternatívája az Európai Uniónak. Egész más terhet jelent az országnak, ha azt a 15 ezer vállalatot, amely felemelkedésünk záloga, kizárólag saját erőből kell létrehoznia. Ha ezt az európai uniós házasságon belül teszi, akkor talán rövidebb idő alatt, ésszerűbb tehervállalással tudja megvalósítani. Azt sem szabad elfelejteni, hogy Magyarország sikeressége az Európai Uniónak is érdeke, mint ahogy Ferenc József politikai sorsa is jelentősen függött attól, hogy ki tud-e egyezni velünk.

7. Források, hivatkozások

TÁMOP tanulmányok

1. Révész Tamás: A magyar gazdaság szerkezeti átalakulásának lehetséges változatai, 2011 November, TÁMOP tanulmány
2. Hüttl Antónia: Termelékenység a magyar gazdaságban, 2011 November, TÁMOP tanulmány
3. Ádler Judit: A foglalkoztatás szerkezeti keretei, TÁMOP tanulmány
4. Ádler Judit – Stocker Miklós: Kompetencia alapú, output orientált oktatás az ideális foglalkoztathatóság érdekében, 2011 November, TÁMOP tanulmány
5. Kállay László-Michalkovné Szakács Katalin: KKV versenyképesség, 2011 November, TÁMOP tanulmány

Statisztikai adatforrások

6. Magyar Statisztikai Évkönyv, 2009, Központi Statisztikai Hivatal, 2010
7. Magyarország nemzeti számlái 2008-2010, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2011
8. Sik Endre és Szép Katalin szerkesztésében: A háztartási termelés értéke a mai Magyarországon, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2003
9. Are EU SMEs recovering from the crisis? Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises 2010/2011, Rotterdam, Cambridge, 2011
10. ANNUAL REPORT ON EUROPEAN SMEs: DATA 2005-2012. Note: Data from 2008 onwards are estimates. Data up to 2007 are from Eurostat's Structural Business Statistics database: Home page: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_sbs_topics/small_medium_sized_enterprises_SMEs
11. A hozzáadott érték átárazásához használt árindexek forrásai: 2009-es Stat. évkönyv és 2008-es Stat. Évkönyv
12. Munkaerő-piaci előrejelzések szakmacsoportonként 3K Consens Iroda 2007. Kutatásvezető: Dávid János. A teljes dokumentáció megtekinthető: www.employmentpolicy.hu
13. The Global Competitiveness Report 2010–2011, World Economic Forum, Geneva, Switzerland, Edited by Professor Klaus Schwab, 2010
14. The IMD competitiveness Yearbook, 2011 <http://www.imd.org/research/publications/wcy/World-Competitiveness-Yearbook-Results/#/> Downloaded in June, 2011

Kormányzati dokumentumok

15. Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium: A gazdasági válság és a mikro- és kisvállalkozások. Jelentés egy kérdőíves felmérés alapján. Vállalkozásfejlesztési Főosztály. 2009. december
16. A kis- és középvállalkozások helyzete 2009, © Nemzetgazdasági Minisztérium, 2010, ISSN 1416-2334
17. Széll Kálmán Terv, Magyar Munka Terv 2011.05.19.
18. Magyar Köztársaság Kormánya, Magyarország konvergencia programja, 2011 – 2015, A SÉLL Kálmán terv alapján, Budapest, 2011. április
19. A Magyar Köztársaság Kormánya, Magyarország Nemzeti reform programja a Széll Kálmán Terv Alapján, 2011. április
20. Magyar növekedési terv, Nemzetgazdasági Minisztérium, 2011 December

Könyvek, szakértői tanulmányok

21. Aubert, Jean-Eric and his co-authors [2010]: Innovation Policy, A Guide for Developing Countries, The World Bank, Washington, D.C., 374. pages.
22. Adler Judit: A munkaerő-kereslet strukturális változásai 2015-ig Honnan hová? Tanulmányok a versenyképességről, ED.

23. Árvay János: Nemzeti termelés, nemzeti jövedelem, nemzeti vagyon, Magyarország népgazdasági mérlegrendszer, Budapest, KJK, 1973
24. Bacsur Kálmán, Boda György és Virág Imre: Értéktéremtő emberi erőforrás menedzsment, Kézirat
25. Balás Gábor, Csité András, Mike Károly, Szabó-Morvai Ágnes, Szalai Ákos, Szepesi Balázs: Jelentés a magyarországi kapitalizmus állapotáról 2008, Köző és Kapitalizmus Intézet, 2009
26. Bálint András: Merre tovább középvállalkozások? Stratégiai lehetőségek a vállalkozásátadás folyamatában, PhD értekezés, Budapest, 2006
27. Benedeki Jánosné: A nemzeti jövedelem és tényzői, Budapest, KJK, 1968
28. Bertóti László: A nemzeti jövedelem és értéktöbbletráta. Közgazdasági Szemle, 1969, 9. szám.
29. Boda György – Virág Imre: Ütemvakság, Közgazdasági Szemle, 2010, X. szám
30. Boda György – Virág Imre: The Central and Eastern European Model of Competitiveness, Konferencia előadás a IX. Nemzetközi Versenyképességi Konferencián, Bol, 2011, Május 25-28
31. Bosworth, Barry és Collins, Susan M. (2008): Accounting for Growth: Comparing China and India, Journal of Economic Perspectives—Volume 22, Number 1—Winter 2008—Pages 45–66
32. Csanády András: A fejlődésrejtett képletei, Társadalomkutatás 28 (2010) 1, 65–84, DOI: 10.1556/Tarskut.28.2010.1.5
33. Csernók Attila: A nemzeti jövedelem értelmezésének néhány elméleti és gyakorlati kérdése. Közgazdasági Szemle, 1965, 2, szám.
34. Czákó Erzsébet, A közszféra és a gazdaság versenyképessége, a hazai vállalatstruktúrából fakadó következmények, Tanulmány „A közszféra és a gazdaság versenyképessége” című kutatás II. szakasza (ÁSZ-FEMI – VTOA 128/08 sz. szerződés alapján) BUDAPEST, 2009. február
35. Dávid János-Fülöp Edit: Miért készítünk középtávú munkaerő-piaci előrejelzéseket? Munkaügyi Szemle 2009/II.
36. Economist szerkesztőségi cikkek: Small is not beautiful Why small firms are less wonderful than you think, 2012.03.08. 16:17, and Decline and small Small firms are a big problem for Europe's periphery, 2012.03.08. 16:18
37. Edvinsson, L - Malone M.S [1997]: Intellectual Capital, Harper Business, 1997, 223 p.
38. Friedrich Nietzsche: Also sprach Zarathustra, 1908. Grill Károly könyvkiadó vállalata, Budapest, IV., Veres Pálné u. 16
39. Hüttl Antónia: Milyen fejlődést érhetett el a magyar gazdaság a tervgazdálkodás korában? Kézirat, 14 o.
40. Jánossy Ferenc [1971]: The end of the economic miracle, appearance and reality, International Arts and Sciences Press, Inc., White Plains, N.Y. 269. p.
41. Jánossy Ferenc [1975]: A gazdasági fejlődés trendvonala és a helyreállítási periódusok, Magvető Könyvkiadó, Budapest.
42. Kézdi Gábor: A szakképzés munkaerő-piaci értékének és struktúrájának változása Magyarországon a rendszerváltás előtt és után. OKA Háttér tanulmány, Budapest, 2007.
43. Kutas János: Gondolatok a képzés és foglalkoztatás összehangolásának céljáról és módszereiről. Munkaügyi Szemle 2009/II.
44. Kutas János: A foglalkoztatási ráta reális, a jelenleg elismertnél lényegesen nagyobb mértéke, a munkaerő-piac feszültségei, ezek társadalmi-gazdasági hatásai. Következtetések, és elgondolások az „új helyzethez” igazodó néhány feladatra. Munkaügyi Szemle, 2012, február (ellenőrizni)
45. Marx, Karl – Engels Friedrich, [1983]: Werke, Band 25, "Das Kapital", Dietz Verlag, Berlin/DDR
46. Navaretti, Giorgio Barba – Bugamelli, Matteo – Schivardi, Fabiano – Altomonte, Carlo – Horgos Daniel, Daniella Magioni (2011): The global operations of European firms, The second EFIGE policy report, Brüssel
47. Tarján Tamás: Jánossy elmélete az új növekedési elmélet tükrében, Közgazdasági Szemle, XLVII. évf., 2000. május (457–472. o.)
48. Pitti Zoltán: Gazdasági teljesítmények kontra társadalmi elvárások 20 év után, Napvilág kiadó, Budapest, 2010
49. Pitti Zoltán: A hazai gazdaság fejlődésének tulajdonosfüggő jellemzői. Európai Tükör, MEH folyóirat, 1. szám.
50. Pitti Zoltán: A gazdasági teljesítmények vállalászási méretfüggő jellemzői Magyarországon Közgazdász, a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0005. sz. kutatási projekt keretében készült tanulmány
51. Pitti Zoltán: A hazai vállalkozások demográfiai, teljesítményi és eredményességi jellemzői a 2000-2007. évi innovációs gyakorlat és K+F teljesítmények tükrében, Budapesti Corvinus Egyetem tanulmánya,

- Kutatási összefoglaló, Készült „A vállalati K+F ráfordítások ösztönzésének lehetőségei” tárgyú, a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal által irányított kutatási program keretében.
52. Pitti Zoltán: Gazdasági körkép alulnézetből, VEZETÉSTUDOMÁNY 2 XLI. ÉVF. 2010. 6. és 9. SZÁM / ISSN 0133-0179
 53. Polónyi István – Tímás János: Tudásgyár vagy papírgyár? Új Mandátum Bp. 2001.
 54. Stiglitz, J. E. - Sen, A. - Fitoussi, J.P., IEP [2009]: Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 291 pages. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr
 55. Stähle, Pirjo and Stähle, Sten: Towards measures of national intellectual capital: A critical analysis of the CHS model
 56. Stähle, Pirjo and Stähle, Sten: Countries in Comparison Intellectual Capital Development 2001-2010, Lecture on the TEKES conference in November 2011.
 57. Szirmai Péter: The SME sector in Hungary, Present and Past, National SME policies in Hungary, 201 május 10, power point prezentáció
 58. Vecsenyi János: Kisvállalkozások indítása és működtetése, Budapest, 2009
 59. Vecsenyi János: A kis- és középvállalatok növekedési kihívásai, Harvard Business Review, 2010.11.29
 60. Viszt Erzsébet, Stratégiai kutatások Magyarország 2015, Budapest 2007 MTA-MEH 98-149.old.
 61. Virág Imre: A Cobb-Douglas termelési függvény tényezőinek függetlensége, Kézirat
 62. Zöld könyv a közoktatás megújításáért (szerk.: Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia) Ecostat Bp. 2008.

8. Függelék

F1. táblázat: Nettó befizető országok

Vállalati méret	Ausztria	Finno.	Németo.	Luxemb.	Holland.	Svédó.	Nettó befizetők
Vállalatok száma							
0-9 fő	269 145	205 460	1 577 596	23 842	526 147	553 519	3 155 709
10-49 fő	30 248	12 722	260 550	2 777	50 294	27 614	384 205
50-249 fő	4 823	2 241	45 223	542	8 816	4 898	66 543
KKV-k összesen	304 216	220 423	1 883 369	27 161	585 257	586 031	3 606 457
250 fő felett	1 054	613	9 384	114	1 612	1 014	13 791
Mindösszesen	305 269	221 036	1 892 753	27 277	586 865	587 043	3 620 243
Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)							
0-9 fő	88,2%	93,0%	83,3%	87,4%	89,7%	94,3%	87,2%
10-49 fő	9,9%	5,8%	13,8%	10,2%	8,6%	4,7%	10,6%
50-249 fő	1,6%	1,0%	2,4%	2,0%	1,5%	0,8%	1,8%
KKV-k összesen	99,7%	99,7%	99,5%	99,6%	99,7%	99,8%	99,6%
250 fő felett	0,3%	0,3%	0,5%	0,4%	0,3%	0,2%	0,4%
Mindösszesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Foglalkoztatottak száma							
0-9 fő	634 984	297 589	4 346 011	42 431	1 623 289	704 848	7 649 152
10-49 fő	587 846	255 137	4 914 589	56 937	1 196 671	640 056	7 651 236
50-249 fő	483 854	224 633	4 520 867	54 810	859 447	544 792	6 688 403
KKV-k összesen	1 706 686	777 355	13 781 467	154 177	3 679 406	1 889 698	21 988 789
250 fő felett	848 931	505 249	8 777 398	77 201	1 704 257	1 059 759	12 972 795
Mindösszesen	2 555 616	1 282 605	22 558 862	231 379	5 383 662	2 949 456	34 961 580
Foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott százalékában (%)							
0-9 fő	25%	23%	19%	18%	30%	24%	22%
10-49 fő	23%	20%	22%	25%	22%	22%	22%
50-249 fő	19%	18%	20%	24%	16%	18%	19%
KKV-k összesen	67%	61%	61%	67%	68%	64%	63%
250 fő felett	33%	39%	39%	33%	32%	36%	37%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)							
0-9 fő	2,36	1,45	2,75	1,78	3,09	1,27	2,42
10-49 fő	19,43	20,05	18,86	20,50	23,79	23,18	19,91
50-249 fő	100,32	100,24	99,97	101,13	97,49	111,23	100,51
KKV-k összesen	5,61	3,53	7,32	5,68	6,29	3,22	6,10
250 fő felett	805,44	824,22	935,36	677,20	1057,23	1045,13	940,67
Mindösszesen	8,37	5,80	11,92	8,48	9,17	5,02	9,66
Hozzáadott érték tényező költségen (m€)							
0-9 fő	30 470	21 389	209 295	6 046	66 957	40 368	374 525
10-49 fő	31 764	19 308	220 075	3 959	68 403	36 565	380 074
50-249 fő	35 587	19 127	259 158	3 719	76 653	35 189	429 433
KKV-k összesen	97 822	59 824	688 528	13 724	212 014	112 121	1 184 032
250 fő felett	63 203	49 207	594 257	5 818	128 957	86 585	928 027
Mindösszesen	161 025	109 031	1 282 785	19 542	340 970	198 706	2 112 059
Hozzáadott érték az összes hozzáadott érték százalékában tényező költségen (%)							
0-9 fő	19%	20%	16%	31%	20%	20%	18%
10-49 fő	20%	18%	17%	20%	20%	18%	18%
50-249 fő	22%	18%	20%	19%	22%	18%	20%
KKV-k összesen	61%	55%	54%	70%	62%	56%	56%
250 fő felett	39%	45%	46%	30%	38%	44%	44%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)							
0-9 fő	0,11	0,10	0,13	0,25	0,13	0,07	0,12
10-49 fő	1,05	1,52	0,84	1,43	1,36	1,32	0,99
50-249 fő	7,38	8,53	5,73	6,86	8,69	7,18	6,45
KKV-k összesen	0,32	0,27	0,37	0,51	0,36	0,19	0,33
250 fő felett	59,96	80,27	63,33	51,03	80,00	85,39	67,29
Mindösszesen	0,53	0,49	0,68	0,72	0,58	0,34	0,58
Egyéb adatok							
Átlagos vállalati méret (foglalkoztatottak)	8,37	5,80	11,92	8,48	9,17	5,02	9,66
Átlagos vállalati méret (m€ _{VA})	0,53	0,49	0,68	0,72	0,58	0,34	0,58
Egy főre jutó GDP, PPP - 2009	38 839	33 556	34 212	78 395	39 938	35 965	35 591
Midyear population, million persons	8,37	5,34	81,90	0,50	16,53	9,30	121,94

F2. táblázat: Többi centrum ország

Vállalati méret	Nettó befizetők	Belgium	Dánia	Franciaország	Írország	UK	Többi centrum ország	Centrum
	Vállalatok száma	Vállalatok száma						
0-9 fő	3 155 709	404 860	179 174	2 443 667	70 192	1 468 741	4 566 634	7 722 343
10-49 fő	384 205	27 678	21 492	150 479	12 298	167 120	379 067	763 272
50-249 fő	66 543	3 996	3 898	22 068	2 221	26 914	59 097	125 640
KKV-k összesen	3 606 457	436 534	204 564	2 616 214	84 711	1 662 775	5 004 798	8 611 255
250 fő felett	13 791	862	680	4 805	474	5 964	12 785	26 576
Mindösszesen	3 620 243	437 395	205 244	2 621 022	85 185	1 668 738	5 017 584	8 637 827
	Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)	Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)						
0-9 fő	87,2%	92,6%	87,3%	93,2%	82,4%	88,0%	91,0%	89,4%
10-49 fő	10,6%	6,3%	10,5%	5,7%	14,4%	10,0%	7,6%	8,8%
50-249 fő	1,8%	0,9%	1,9%	0,8%	2,6%	1,6%	1,2%	1,5%
KKV-k összesen	99,6%	99,8%	99,7%	99,8%	99,4%	99,6%	99,7%	99,7%
250 fő felett	0,4%	0,2%	0,3%	0,2%	0,6%	0,4%	0,3%	0,3%
Mindösszesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Foglalkoztatottak száma	Foglalkoztatottak száma						
0-9 fő	7 649 152	763 620	346 150	3 551 639	208 688	3 954 858	8 824 955	16 474 107
10-49 fő	7 651 236	541 692	424 603	2 966 468	226 282	3 126 815	7 285 860	14 937 096
50-249 fő	6 688 403	391 459	372 028	2 288 771	210 692	2 725 250	5 988 200	12 676 603
KKV-k összesen	21 988 789	1 696 770	1 142 779	8 806 877	645 664	9 806 920	22 099 010	44 087 799
250 fő felett	12 972 795	883 518	586 548	5 809 658	327 962	8 422 253	16 029 939	29 002 734
Mindösszesen	34 961 580	2 580 290	1 729 327	14 616 533	973 626	18 229 171	38 128 947	73 090 527
	Foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott százalékában (%)	Foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott százalékában (%)						
0-9 fő	22%	30%	20%	24%	21%	22%	23%	23%
10-49 fő	22%	21%	25%	20%	23%	17%	19%	20%
50-249 fő	19%	15%	22%	16%	22%	15%	16%	17%
KKV-k összesen	63%	66%	66%	60%	66%	54%	58%	60%
250 fő felett	37%	34%	34%	40%	34%	46%	42%	40%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)	Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)						
0-9 fő	2,42	1,89	1,93	1,45	2,97	2,69	1,93	2,13
10-49 fő	19,91	19,57	19,76	19,71	18,40	18,71	19,22	19,57
50-249 fő	100,51	97,96	95,44	103,71	94,86	101,26	101,33	100,90
KKV-k összesen	6,10	3,89	5,59	3,37	7,62	5,90	4,42	5,12
250 fő felett	940,67	1024,96	862,57	1209,09	691,90	1412,18	1253,81	1091,31
Mindösszesen	9,66	5,90	8,43	5,58	11,43	10,92	7,60	8,46
	Hozzáadott érték tényező költségen (m€)	Hozzáadott érték tényező költségen (m€)						
0-9 fő	374 525	34 069	31 426	195 972	9 429	175 993	446 889	821 414
10-49 fő	380 074	33 774	25 389	165 317	11 701	156 537	392 718	772 792
50-249 fő	429 433	32 056	22 636	128 505	17 365	150 588	351 151	780 584
KKV-k összesen	1 184 032	99 900	79 451	489 795	38 495	483 118	1 190 759	2 374 791
250 fő felett	928 027	72 734	40 215	384 531	43 285	477 610	1 018 375	1 946 401
Mindösszesen	2 112 059	172 633	119 666	874 325	81 781	960 728	2 209 133	4 321 192
	Hozzáadott érték az összes hozzáadott érték százalékában tényező költségen (%)	Hozzáadott érték az összes hozzáadott érték százalékában tényező költségen (%)						
0-9 fő	18%	20%	26%	22%	12%	18%	20%	19%
10-49 fő	18%	20%	21%	19%	14%	16%	18%	18%
50-249 fő	20%	19%	19%	15%	21%	16%	16%	18%
KKV-k összesen	56%	58%	66%	56%	47%	50%	54%	55%
250 fő felett	44%	42%	34%	44%	53%	50%	46%	45%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)	Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)						
0-9 fő	0,12	0,08	0,18	0,08	0,13	0,12	0,10	0,11
10-49 fő	0,99	1,22	1,18	1,10	0,95	0,94	1,04	1,01
50-249 fő	6,45	8,02	5,81	5,82	7,82	5,60	5,94	6,21
KKV-k összesen	0,33	0,23	0,39	0,19	0,45	0,29	0,24	0,28
250 fő felett	67,29	84,38	59,14	80,03	91,32	80,08	79,65	73,24
Mindösszesen	0,58	0,39	0,58	0,33	0,96	0,58	0,44	0,50
	Egyéb adatok	Egyéb adatok						
Átlagos vállalati méret (foglalkoztatottak)	9,66	5,90	8,43	5,58	11,43	10,92	7,60	8,46
Átlagos vállalati méret (m€ _{VA})	0,58	0,39	0,58	0,33	0,96	0,58	0,44	0,50
Egy főre jutó GDP, PPP - 2009	35 591	35 422	35 757	33 679	39 468	34 619	34 465	34 979
Midyear population, million persons	121,94	10,79	5,52	62,63	4,45	61,80	145,19	267,13

F3. táblázat: Dél-Európai periféria

Vállalati méret	Ciprus	Görög.	Olasz.	Málta	Portug.	Spanyol.	Dél-európai periféria
Vállalatok száma							
0-9 fő	38 835	695 733	3 535 676	37 740	989 430	2 236 609	7 534 023
10-49 fő	2 996	22 075	186 757	1 244	38 679	144 062	395 813
50-249 fő	501	2 894	19 088	254	5 508	17 438	45 683
KKV-k összesen	42 332	720 702	3 741 521	39 238	1 033 617	2 398 109	7 975 519
250 fő felett	81	577	2 904	54	792	2 871	7 279
Mindösszesen	42 411	721 277	3 744 422	39 293	1 034 409	2 400 978	7 982 790
Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)							
0-9 fő	91,6%	96,5%	94,4%	96,0%	95,7%	93,2%	94,4%
10-49 fő	7,1%	3,1%	5,0%	3,2%	3,7%	6,0%	5,0%
50-249 fő	1,2%	0,4%	0,5%	0,6%	0,5%	0,7%	0,6%
KKV-k összesen	99,8%	99,9%	99,9%	99,9%	99,9%	99,9%	99,9%
250 fő felett	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Mindösszesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Foglalkoztatottak száma							
0-9 fő	93 219	1 410 339	7 132 730	40 044	1 348 121	4 756 921	14 781 374
10-49 fő	57 991	423 499	3 283 813	25 365	741 757	2 855 123	7 387 548
50-249 fő	49 213	256 885	1 860 456	24 639	531 675	1 710 744	4 433 612
KKV-k összesen	200 423	2 090 723	12 276 998	90 048	2 621 554	9 322 789	26 602 535
250 fő felett	40 521	349 399	2 806 861	26 751	620 077	2 902 083	6 745 692
Mindösszesen	240 944	2 440 121	15 083 860	116 798	3 241 630	12 224 872	33 348 225
Foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott százalékában (%)							
0-9 fő	39%	58%	47%	34%	42%	39%	44%
10-49 fő	24%	17%	22%	22%	23%	23%	22%
50-249 fő	20%	11%	12%	21%	16%	14%	13%
KKV-k összesen	83%	86%	81%	77%	81%	76%	80%
250 fő felett	17%	14%	19%	23%	19%	24%	20%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)							
0-9 fő	2,40	2,03	2,02	1,06	1,36	2,13	1,96
10-49 fő	19,36	19,18	17,58	20,39	19,18	19,82	18,66
50-249 fő	98,23	88,76	97,47	97,00	96,53	98,10	97,05
KKV-k összesen	4,73	2,90	3,28	2,29	2,54	3,89	3,34
250 fő felett	500,26	605,54	966,55	495,39	782,93	1010,83	926,73
Mindösszesen	5,68	3,38	4,03	2,97	3,13	5,09	4,18
Hozzáadott érték tényező költségen (m€)							
0-9 fő	2 741	26 119	216 293	1 206	18 110	159 797	424 266
10-49 fő	2 268	15 058	158 756	1 060	17 102	130 688	324 932
50-249 fő	1 936	11 726	103 240	817	15 830	100 395	233 943
KKV-k összesen	6 945	52 903	478 289	3 083	51 042	390 880	983 141
250 fő felett	2 325	20 929	193 182	1 012	25 127	185 313	427 887
Mindösszesen	9 270	73 832	671 470	4 095	76 169	576 193	1 411 028
Hozzáadott érték az összes hozzáadott érték százalékában tényező költségen (%)							
0-9 fő	30%	35%	32%	29%	24%	28%	30%
10-49 fő	24%	20%	24%	26%	22%	23%	23%
50-249 fő	21%	16%	15%	20%	21%	17%	17%
KKV-k összesen	75%	72%	71%	75%	67%	68%	70%
250 fő felett	25%	28%	29%	25%	33%	32%	30%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)							
0-9 fő	0,07	0,04	0,06	0,03	0,02	0,07	0,06
10-49 fő	0,76	0,68	0,85	0,85	0,44	0,91	0,82
50-249 fő	3,87	4,05	5,41	3,22	2,87	5,76	5,12
KKV-k összesen	0,16	0,07	0,13	0,08	0,05	0,16	0,12
250 fő felett	28,70	36,27	66,52	18,74	31,73	64,55	58,78
Mindösszesen	0,22	0,10	0,18	0,10	0,07	0,24	0,18
Egyéb adatok							
Átlagos vállalati méret (foglalkoztatottak)	5,68	3,38	4,03	2,97	3,13	5,09	4,18
Átlagos vállalati méret (m€ _{VA})	0,22	0,10	0,18	0,10	0,07	0,24	0,18
Egy főre jutó GDP, PPP - 2009	28 544	29 882	29 109	23 584	21 859	29 689	28 765
Midyear population, million persons	0,80	11,28	60,19	0,41	10,63	45,91	129,22

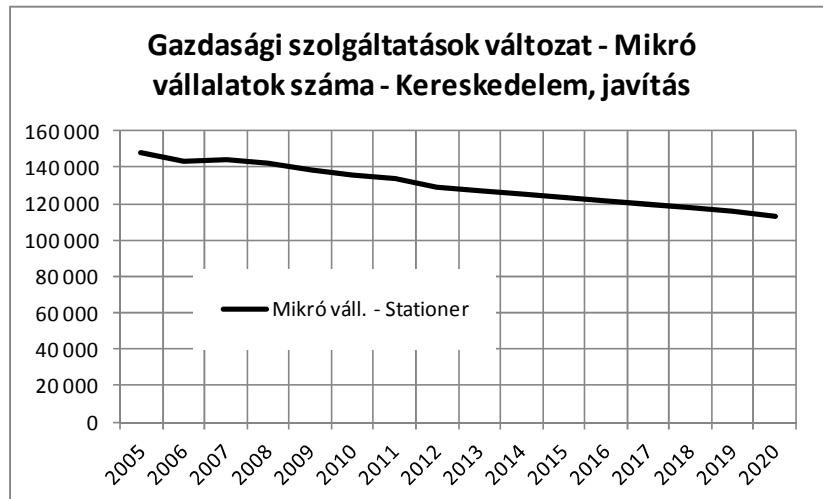
F4. táblázat: Kelet-közép európai periféria - I

Vállalatméret	Bulgária	Cseho.	Észto.	Magyaró.	Letto.	Litvánia
Vállalatok száma						
0-9 fő	259 074	894 645	41 448	521 381	61 790	214 434
10-49 fő	23 380	32 840	5 509	26 798	8 579	11 860
50-249 fő	4 582	6 986	1 046	4 509	1 513	2 353
KKV-k összesen	287 036	934 471	48 003	552 688	71 882	228 647
250 fő felett	722	1 441	157	808	203	341
Mindösszesen	287 756	935 913	48 161	553 495	72 086	228 986
Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)						
0-9 fő	90,0%	95,6%	86,1%	94,2%	85,7%	93,6%
10-49 fő	8,1%	3,5%	11,4%	4,8%	11,9%	5,2%
50-249 fő	1,6%	0,7%	2,2%	0,8%	2,1%	1,0%
KKV-k összesen	99,7%	99,8%	99,7%	99,9%	99,7%	99,9%
250 fő felett	0,3%	0,2%	0,3%	0,1%	0,3%	0,1%
Mindösszesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Foglalkoztatottak száma						
0-9 fő	542 126	997 165	91 569	931 040	138 221	245 130
10-49 fő	470 555	649 008	108 041	508 760	164 814	235 227
50-249 fő	446 511	722 586	102 757	437 005	144 856	224 945
KKV-k összesen	1 459 193	2 368 761	302 367	1 876 803	447 891	705 302
250 fő felett	523 434	1 147 012	87 783	743 434	126 143	220 934
Mindösszesen	1 982 626	3 515 771	390 149	2 620 237	574 034	926 235
Foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott százalékában (%)						
0-9 fő	27%	28%	23%	36%	24%	26%
10-49 fő	24%	18%	28%	19%	29%	25%
50-249 fő	23%	21%	26%	17%	25%	24%
KKV-k összesen	74%	67%	78%	72%	78%	76%
250 fő felett	26%	33%	22%	28%	22%	24%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)						
0-9 fő	2,09	1,11	2,21	1,79	2,24	1,14
10-49 fő	20,13	19,76	19,61	18,98	19,21	19,83
50-249 fő	97,45	103,43	98,24	96,92	95,74	95,60
KKV-k összesen	5,08	2,53	6,30	3,40	6,23	3,08
250 fő felett	724,98	795,98	559,13	920,09	621,39	647,90
Mindösszesen	6,89	3,76	8,10	4,73	7,96	4,04
Hozzáadott érték tényező költségen (m€)						
0-9 fő	4 046	17 051	1 487	8 364	1 791	1 609
10-49 fő	5 280	14 430	1 904	7 680	2 275	2 590
50-249 fő	5 432	17 268	2 263	9 354	2 192	3 191
KKV-k összesen	14 757	48 749	5 654	25 398	6 257	7 391
250 fő felett	10 044	39 141	1 744	21 322	2 662	4 097
Mindösszesen	24 801	87 890	7 398	46 720	8 919	11 488
VA az összes VA százalékában tényező költségen (%)						
0-9 fő	16%	19%	20%	18%	20%	14%
10-49 fő	21%	16%	26%	16%	26%	23%
50-249 fő	22%	20%	31%	20%	25%	28%
KKV-k összesen	60%	55%	76%	54%	70%	64%
250 fő felett	40%	45%	24%	46%	30%	36%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)						
0-9 fő	0,02	0,02	0,04	0,02	0,03	0,01
10-49 fő	0,23	0,44	0,35	0,29	0,27	0,22
50-249 fő	1,19	2,47	2,16	2,07	1,45	1,36
KKV-k összesen	0,05	0,05	0,12	0,05	0,09	0,03
250 fő felett	13,91	27,16	11,11	26,39	13,11	12,02
Mindösszesen	0,09	0,09	0,15	0,08	0,12	0,05
Egyéb adatok						
Átlagos vállalatméret (foglalkoztatottak)	6,89	3,76	8,10	4,73	7,96	4,04
Átlagos vállalatméret (m€ _{VA})	0,09	0,09	0,15	0,08	0,12	0,05
Egy főre jutó GDP, PPP - 2009	11 900	24 093	17 908	18 567	14 255	16 542
Midyear population, million persons	7,59	10,49	1,34	2,25	2,25	3,34

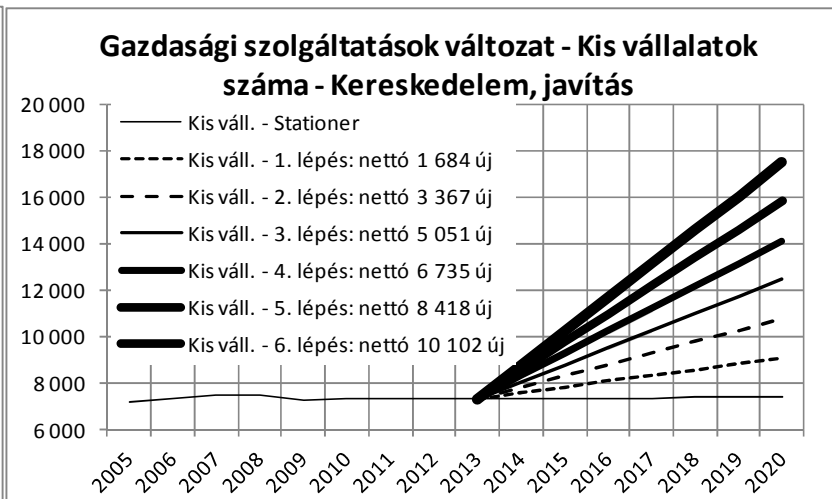
F5. táblázat: Kelet-közép európai periféria - II

Vállalati méret	Lengyel.	Románia	Szlovákia	Szlovénia	Kelet-közép-európai periféria	Periféria	EU összesen
Vállalatok száma							
0-9 fő	1 508 322	475 852	51 726	99 182	4 127 854	11 661 877	19 384 220
10-49 fő	42 477	49 798	18 358	6 398	225 997	621 810	1 385 082
50-249 fő	15 450	9 637	1 912	1 288	49 276	94 959	220 599
KKV-k összesen	1 566 249	535 287	71 996	106 868	4 403 127	12 378 646	20 989 901
250 fő felett	3 406	1 681	502	241	9 502	16 781	43 357
Mindösszesen	1 569 653	536 967	72 497	107 109	4 412 623	12 395 413	21 033 240
Vállalatok száma az összes vállalat számának százalékában (%)							
0-9 fő	96,1%	88,6%	71,3%	92,6%	93,5%	94,1%	92,2%
10-49 fő	2,7%	9,3%	25,3%	6,0%	5,1%	5,0%	6,6%
50-249 fő	1,0%	1,8%	2,6%	1,2%	1,1%	0,8%	1,0%
KKV-k összesen	99,8%	99,7%	99,3%	99,8%	99,8%	99,9%	99,8%
250 fő felett	0,2%	0,3%	0,7%	0,2%	0,2%	0,1%	0,2%
Mindösszesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Foglalkoztatottak száma							
0-9 fő	3 368 795	1 107 800	143 248	172 357	7 737 451	22 518 825	38 992 932
10-49 fő	961 539	968 265	230 968	108 976	4 406 153	11 793 701	26 730 797
50-249 fő	1 630 176	956 229	203 578	115 599	4 984 242	9 417 854	22 094 457
KKV-k összesen	5 960 512	3 032 292	577 797	396 932	17 127 850	43 730 385	87 818 184
250 fő felett	2 937 447	1 372 164	422 645	223 964	7 804 960	14 550 652	43 553 386
Mindösszesen	8 897 958	4 404 457	1 000 440	620 896	24 932 803	58 281 028	131 371 555
Foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott százalékában (%)							
0-9 fő	38%	25%	14%	28%	31%	39%	30%
10-49 fő	11%	22%	23%	18%	18%	20%	20%
50-249 fő	18%	22%	20%	19%	20%	16%	17%
KKV-k összesen	67%	69%	58%	64%	69%	75%	67%
250 fő felett	33%	31%	42%	36%	31%	25%	33%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Foglalkoztatottak száma / a vállalatok száma (Fő per vállalat)							
0-9 fő	2,23	2,33	2,77	1,74	1,87	1,93	2,01
10-49 fő	22,64	19,44	12,58	17,03	19,50	18,97	19,30
50-249 fő	105,51	99,22	106,47	89,75	101,15	99,18	100,16
KKV-k összesen	3,81	5,66	8,03	3,71	3,89	3,53	4,18
250 fő felett	862,43	816,28	841,92	929,31	821,40	867,09	1004,53
Mindösszesen	5,67	8,20	13,80	5,80	5,65	4,70	6,25
Hozzáadott érték tényező költségen (m€)							
0-9 fő	42 908	7 783	4 450	4 109	93 596	517 862	1 339 276
10-49 fő	23 021	9 050	5 170	3 675	75 075	400 007	1 172 800
50-249 fő	43 066	11 116	4 593	3 865	102 338	336 281	1 116 865
KKV-k összesen	108 995	27 949	14 213	11 648	271 010	1 254 150	3 628 941
250 fő felett	92 463	32 715	12 883	6 798	223 869	651 755	2 598 157
Mindösszesen	201 458	60 663	27 096	18 446	494 879	1 905 906	6 227 098
VA az összes VA százalékában tényező költségen (%)							
0-9 fő	21%	13%	16%	22%	19%	27%	22%
10-49 fő	11%	15%	19%	20%	15%	21%	19%
50-249 fő	21%	18%	17%	21%	21%	18%	18%
KKV-k összesen	54%	46%	52%	63%	55%	66%	58%
250 fő felett	46%	54%	48%	37%	45%	34%	42%
Mindösszesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Hozzáadott érték tényező költségen / vállalatok száma (m€ / vállalat)							
0-9 fő	0,03	0,02	0,09	0,04	0,02	0,04	0,07
10-49 fő	0,54	0,18	0,28	0,57	0,33	0,64	0,85
50-249 fő	2,79	1,15	2,40	3,00	2,08	3,54	5,06
KKV-k összesen	0,07	0,05	0,20	0,11	0,06	0,10	0,17
250 fő felett	27,15	19,46	25,66	28,21	23,56	38,84	59,92
Mindösszesen	0,13	0,11	0,37	0,17	0,11	0,15	0,30
Egyéb adatok							
Átlagos vállalméret (foglalkoztatottak)	5,67	8,20	13,80	5,80	5,65	4,70	6,25
Átlagos vállalméret (m€ _{VA})	0,13	0,11	0,37	0,17	0,11	0,15	0,30
Egy főre jutó GDP, PPP - 2009	18 072	11 917	21 245	27 654	17 097	23 841	29 904
Midyear population, million persons	38,15	21,48	5,42	2,04	94,35	223,57	490,69

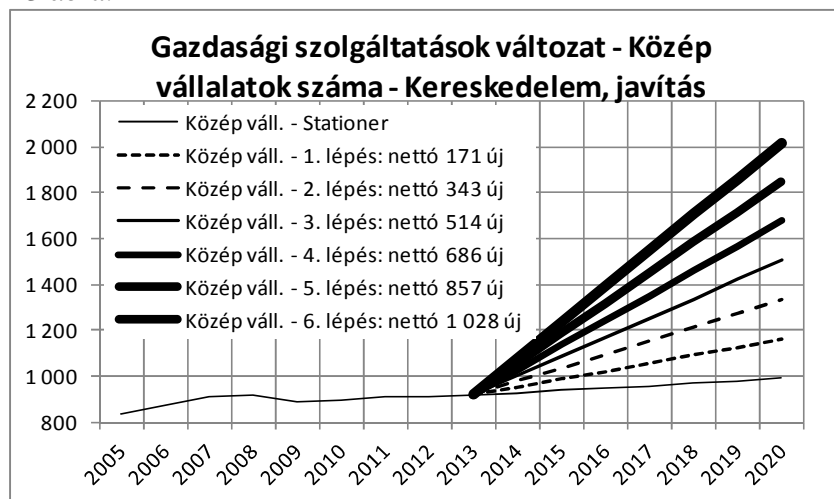
F1 ábra:

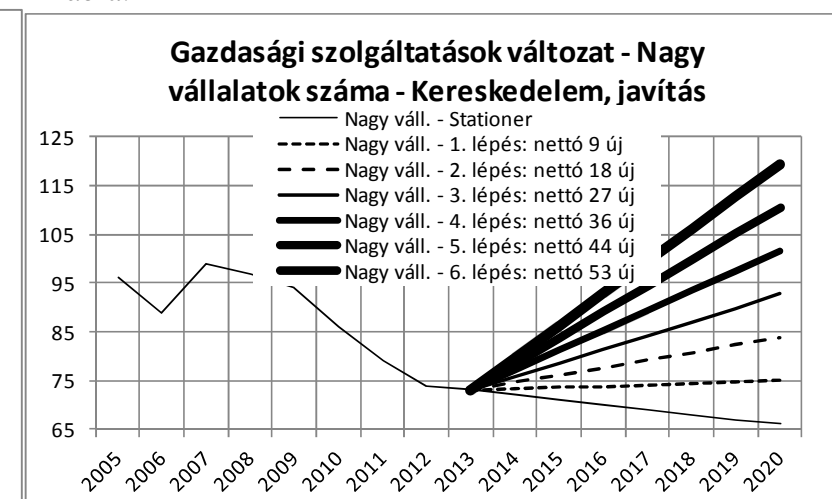
F2 ábra:

F3 ábra:

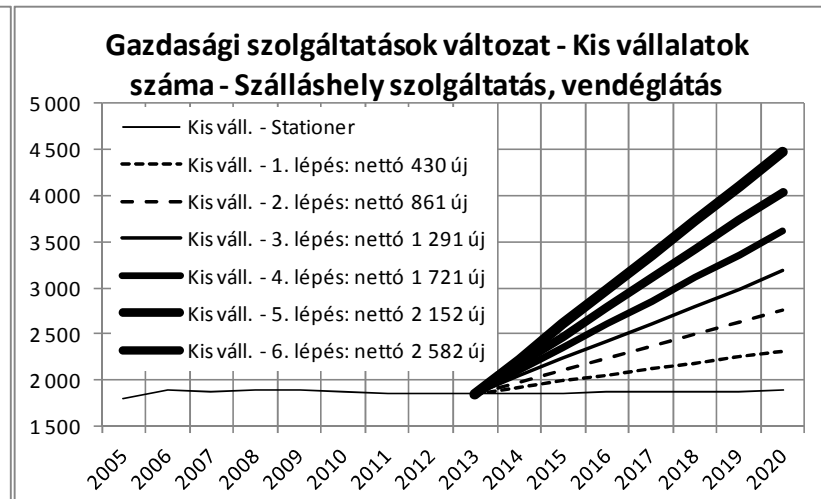
F4 ábra:

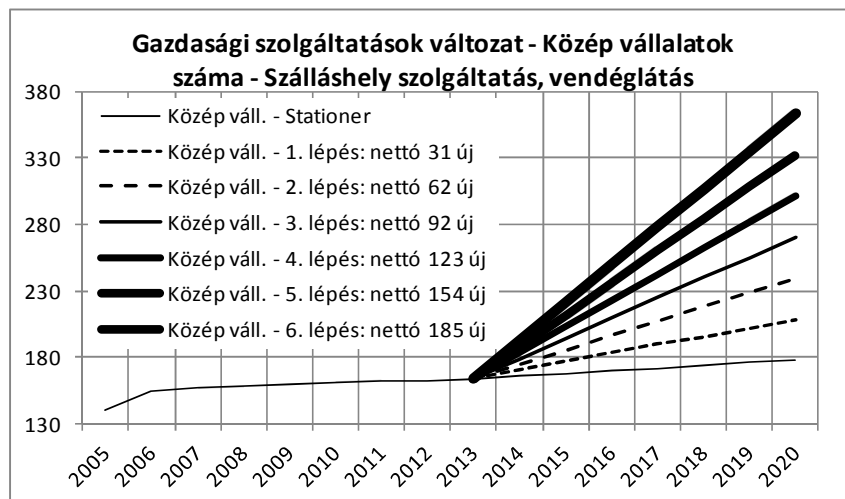
F5 ábra:

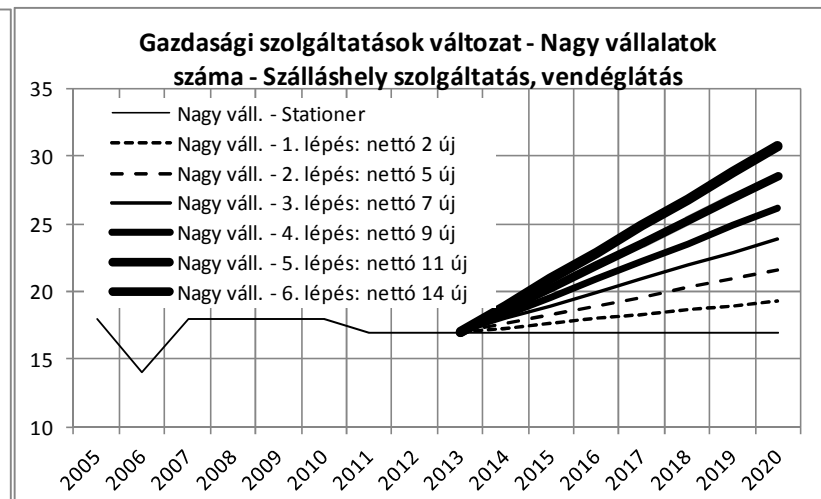
F6 ábra:

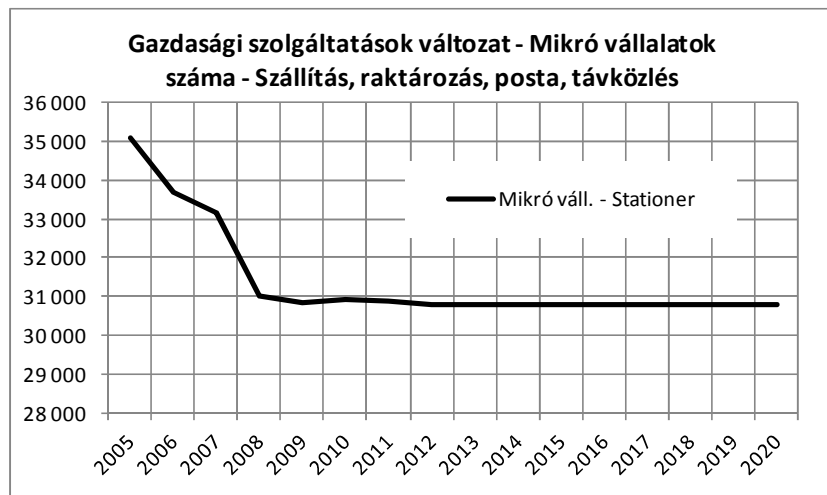
F7 ábra:

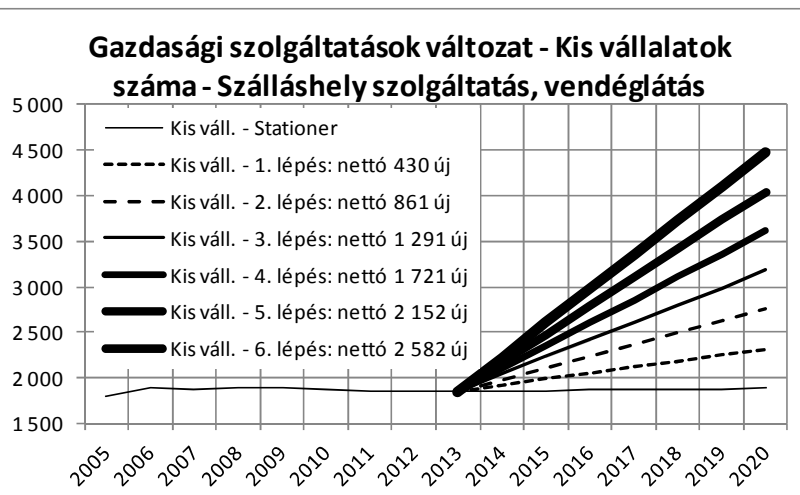
F8 ábra:

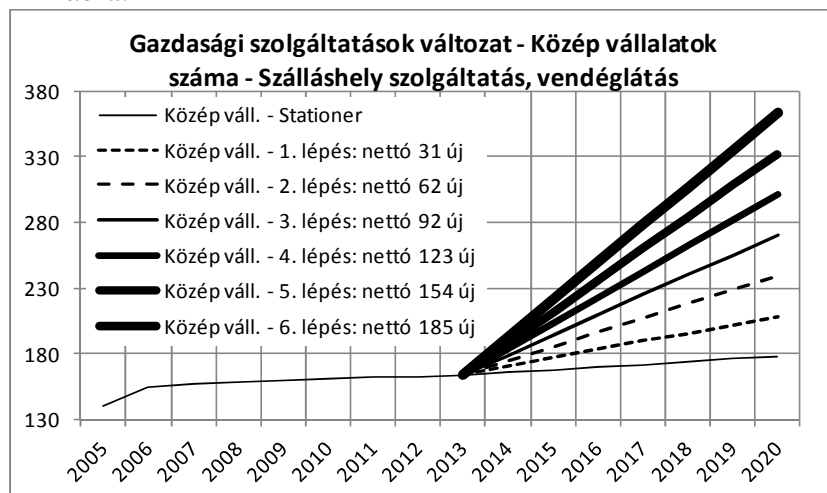
F9 ábra:

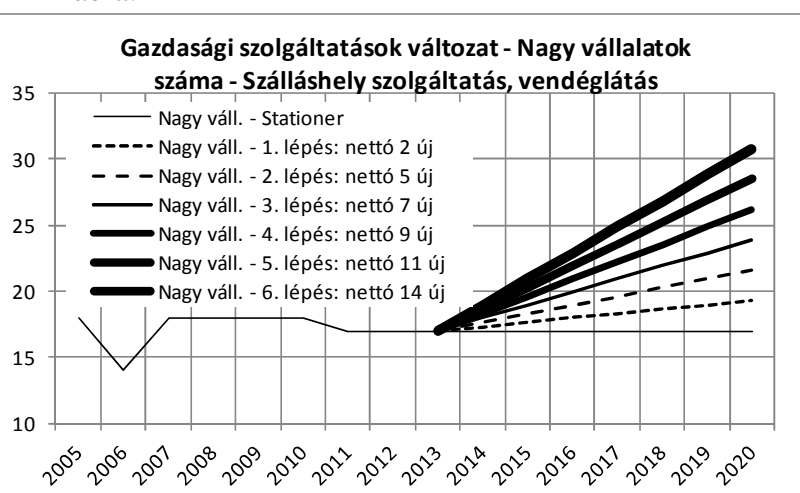
F10 ábra:

F11 ábra:

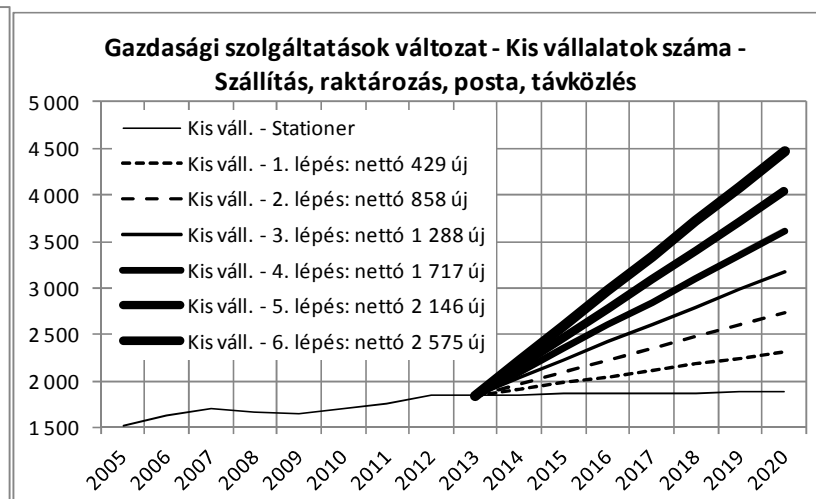
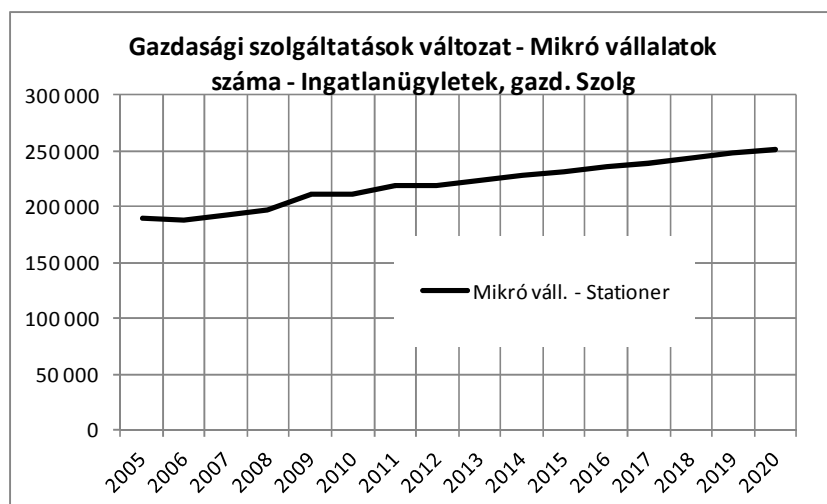

F12 ábra:

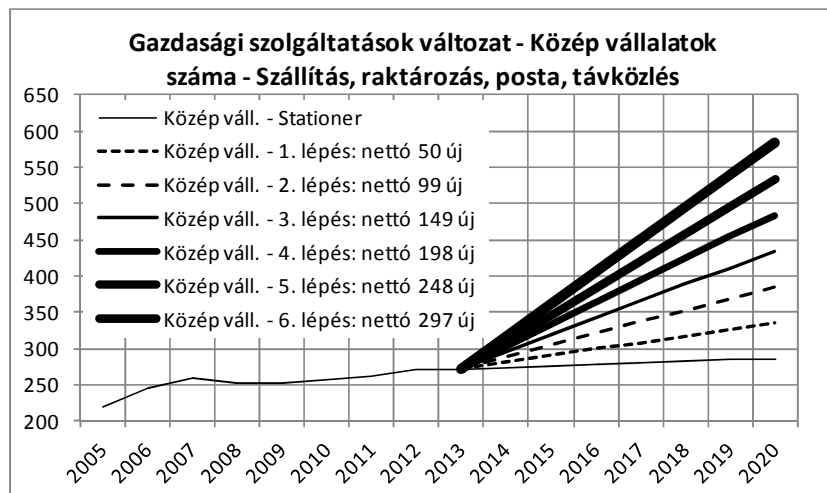

F13 ábra:

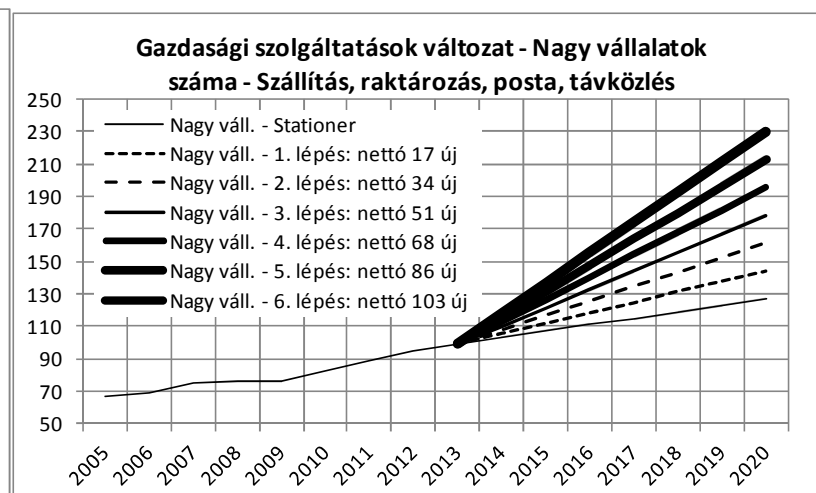
F14 ábra:

F15 ábra:

F16 ábra:

F6. Táblázat: Ágazati szerkezet EU régiók szerint

Vállalatok összesen	Vállalatok száma															
	Darab								%							
	Nettó befizetők	Többi centrum ország	Centrum	Dél-európai periféria	Közép-kelet-európai periféria	Periféria	EU összesen	Magyaró.	Nettó befizetők	Többi centrum ország	Centrum	Dél-európai periféria	Közép-kelet-európai periféria	Periféria	EU összesen	Magyaró.
Ágazatok összesen	3 620 248	5 017 583	8 637 831	7 982 798	4 412 629	12 395 427	21 033 258	553 496	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Bányászat	4 146	5 239	9 385	8 934	3 571	12 505	21 890	231	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Feldolgozóipar	362 759	474 887	837 646	833 142	511 492	1 344 634	2 182 280	54 153	10%	9%	10%	10%	12%	11%	10%	10%
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	10 333	10 271	20 604	16 935	6 897	23 832	44 436	834	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Építőipar	494 543	851 291	1 345 834	1 127 403	561 513	1 688 916	3 034 750	64 483	14%	17%	16%	14%	13%	14%	14%	12%
Kereskedelem, javítás	939 005	1 371 425	2 310 430	2 632 683	1 504 945	4 137 628	6 448 058	142 131	26%	27%	27%	33%	34%	33%	31%	26%
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	303 817	476 738	780 555	723 258	218 974	942 232	1 722 787	32 774	8%	10%	9%	9%	5%	8%	8%	6%
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	207 039	230 289	437 328	457 287	345 730	803 017	1 240 345	33 002	6%	5%	5%	6%	8%	6%	6%	6%
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	1 298 607	1 597 443	2 896 050	2 183 156	1 259 507	3 442 663	6 338 713	225 888	36%	32%	34%	27%	29%	28%	30%	41%
Energia és alapanyag termelés	14 479	15 510	29 989	25 869	10 468	36 337	66 326	1 065	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Építőipar	494 543	851 291	1 345 834	1 127 403	561 513	1 688 916	3 034 750	64 483	14%	17%	16%	14%	13%	14%	14%	12%
Feldolgozóipar	362 759	474 887	837 646	833 142	511 492	1 344 634	2 182 280	54 153	10%	9%	10%	10%	12%	11%	10%	10%
Gazdasági szolgáltatások	2 748 468	3 675 895	6 424 363	5 996 384	3 329 156	9 325 540	15 749 903	433 795	76%	73%	74%	75%	75%	75%	75%	78%

Vállalatok összesen	Foglalkoztatottak száma															
	(Ezer fő)								%							
	Nettó befizetők	Többi centrum ország	Centrum	Dél-európai periféria	Közép-kelet-európai periféria	Periféria	EU összesen	Magyaró.	Nettó befizetők	Többi centrum ország	Centrum	Dél-európai periféria	Közép-kelet-európai periféria	Periféria	EU összesen	Magyaró.
Ágazatok összesen	34 962	38 129	73 091	33 348	24 933	58 281	131 372	2 620	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Bányászat	91	118	209	106	368	474	683	3	0%	0%	0%	0%	1%	1%	1%	0%
Feldolgozóipar	9 611	7 141	16 753	7 360	7 397	14 757	31 510	710	27%	19%	23%	22%	30%	25%	24%	27%
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	395	436	831	237	559	796	1 627	42	1%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	2%
Építőipar	2 941	3 632	6 573	4 425	2 624	7 049	13 622	234	8%	10%	9%	13%	11%	12%	10%	9%
Kereskedelem, javítás	7 785	9 607	17 392	8 593	6 487	15 081	32 473	602	22%	25%	24%	26%	26%	26%	25%	23%
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	2 364	3 341	5 705	3 006	996	4 002	9 707	132	7%	9%	8%	9%	4%	7%	7%	5%
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	3 385	3 767	7 152	2 734	2 502	5 237	12 389	248	10%	10%	10%	8%	10%	9%	9%	9%
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	8 389	10 087	18 476	6 887	3 999	10 886	29 361	650	24%	26%	25%	21%	16%	19%	22%	25%
Energia és alapanyag termelés	486	554	1 040	343	927	1 270	2 310	45	1%	1%	1%	1%	4%	2%	2%	2%
Építőipar	2 941	3 632	6 573	4 425	2 624	7 049	13 622	234	8%	10%	9%	13%	11%	12%	10%	9%
Feldolgozóipar	9 611	7 141	16 753	7 360	7 397	14 757	31 510	710	27%	19%	23%	22%	30%	25%	24%	27%
Gazdasági szolgáltatások	21 923	26 802	48 725	21 220	13 985	35 205	83 930	1 631	63%	70%	67%	64%	56%	60%	64%	62%

Vállalatok összesen	Hozzáadott érték tényező költségen															
	(m€)								%							
	Nettó befizetők	Többi centrum ország	Centrum	Dél-európai periféria	Közép-kelet-európai periféria	Periféria	EU összesen	Magyaró.	Nettó befizetők	Többi centrum ország	Centrum	Dél-európai periféria	Közép-kelet-európai periféria	Periféria	EU összesen	Magyaró.
Ágazatok összesen	2 112 059	2 209 133	4 321 192	1 411 028	494 879	1 905 906	6 227 098	46 720	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Bányászat	21 113	20 480	41 594	13 042	20 332	33 373	74 967	164	1%	1%	1%	1%	4%	2%	1%	0%
Feldolgozóipar	689 215	488 240	1 177 455	381 521	152 748	534 269	1 711 724	17 756	33%	22%	27%	27%	31%	28%	27%	38%
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	94 831	80 584	175 415	51 757	41 952	93 709	269 124	2 798	4%	4%	4%	4%	8%	5%	4%	6%
Építőipar	140 924	199 675	340 599	173 060	40 769	213 828	554 427	2 555	7%	9%	8%	12%	8%	11%	9%	5%
Kereskedelem, javítás	394 731	383 170	777 901	285 609	98 783	384 391	1 162 292	9 099	19%	17%	18%	20%	20%	20%	19%	19%
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	48 226	86 956	135 182	61 790	7 455	69 245	204 428	729	2%	4%	3%	4%	2%	4%	3%	2%
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	231 394	304 407	535 801	168 962	63 223	232 185	767 987	6 105	11%	14%	12%	12%	13%	12%	12%	13%
Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	491 623	645 621	1 137 244	275 288	69 618	344 905	1 482 150	7 514	23%	29%	26%	20%	14%	18%	24%	16%
Energia és alapanyag termelés	115 945	101 064	217 009	64 799	62 283	127 082	344 091	2 962	5%	5%	5%	5%	13%	7%	6%	6%
Építőipar	140 924	199 675	340 599	173 060	40 769	213 828	554 427	2 555	7%	9%	8%	12%	8%	11%	9%	5%
Feldolgozóipar	689 215	488 240	1 177 455	381 521	152 748	534 269	1 711 724	17 756	33%	22%	27%	27%	31%	28%	27%	38%
Gazdasági szolgáltatások	1 165 975	1 420 154	2 586 129	791 649	239 079	1 030 727	3 616 856	23 447	55%	64%	60%	56%	48%	54%	58%	50%

Jelen tanulmány a VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁS MŰHELYTANULMÁNYSOROZAT kötetét képezi.
BCE Versenyképesség Kutató Központ
Kiadásért felelős: Chikán Attila igazgató
ISSN 1787-6915